

171. Tiistaina 29 päivänä tammikuuta 1991

kello 14

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi yleisestä oikeus-
aputoiminnasta annetun lain muutta-
misesta 5970

Hallituksen esitys n:o 241
Lakivaliokunnan mietintö n:o 14
Suuren valiokunnan mietintö n:o 299

2) Ehdotus laiksi leimaverolain
muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 278
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
96
Suuren valiokunnan mietintö n:o 300

3) Ehdotus laiksi taidenäyttelyiden
valtioneuvoston päätös 5 päivästä
joulukuuta 1990 valuuttalain täytän-
töönpanosta annetun valtioneuvoston
päättöksen muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 299
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
98
Suuren valiokunnan mietintö n:o 302

4) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiö-
lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien
muuttamisesta 5971

Hallituksen esitys n:o 303
Talousvaliokunnan mietintö n:o 16
Suuren valiokunnan mietintö n:o 303

5) Ehdotukset laeiksi pelikasinotoi-
mintaa koskeviksi säännöksiksi ”
Hallituksen esitys n:o 275

Talousvaliokunnan mietintö n:o 17
Suuren valiokunnan mietintö n:o 304

6) Ehdotus taimiaineistolaisiksi 5974

Siv. Hallituksen esitys n:o 254
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mie-
tintö n:o 26
Suuren valiokunnan mietintö n:o 305

Ainoa käsittely:

7) Valtioneuvoston päätös 5 päivästä
joulukuuta 1990 valuuttalain täytän-
töönpanosta annetun valtioneuvoston
päättöksen muuttamisesta ”
Sanottu päätös (VNP n:o 3)
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen käsittely:

8) Ehdotukset valmiuslaiksi ja eräik-
si siihen liittyviksi laeiksi 5975

Hallituksen esitys n:o 248/1989 vp.
Toivomusaloite n:o 1/1988 vp.
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö
n:o 7

9) Ehdotus puolustustilalaksi 6005
Hallituksen esitys n:o 249/1989 vp.
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö
n:o 6

10) Ehdotus laiksi luottoverolain
muuttamisesta ”
Hallituksen esitys n:o 322
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
99

11) Ehdotus laiksi mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta annetun lain muuttamisesta 6005

Hallituksen esitys n:o 261
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 17

Esitellään:

12) Ed. Sarapään lakialoite n:o 141 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 80 §:n muuttamisesta 6006

13) Ed. Rauramon ym. lakialoite n:o 142 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 21 §:n muuttamisesta 6009

Pöydällepanoa varten esitellään:

14) Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä laiksi aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 310) „

15) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen liittyvän kuolemanrangaistuksen poistamisesta tehdyn toisen valinnaisen pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 274) „

16) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 39 hallituksen esityksestä ympäristölupamenettelyä koskevaksi lain säädännöksi (HE n:o 312) „

17) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä maasto- liikennelaiksi ja laiksi tieliikennelain muuttamisesta (HE n:o 95) „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olan-

Siv. der sekä edustajat Ajo, Andersson, von Bell, Björklund, Björkstrand, Elo, Hacklin, Hilpelä, Hurskainen, Joutsensaari, Järvenpää, Karkinen, Kekkonen, Kemppainen, Knuuttila, Laurila, Lax, Lehtosaari, U. Leppänen, Louvo, Metsämäki, Moilanen, Mäkipää, Mörttinen, Niinistö, Nyby, Riihijärvi, Ryyänen, Saarinen, Saastamoinen, Sasi, Siuruainen, Skinnari, Suominen, Särkijärvi, Tiuri, Törnqvist ja Väänänen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat Moilanen ja Niinistö.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Louvo, virkatehtävien vuoksi edustajat Moilanen, Riihijärvi, Saastamoinen ja Suominen sekä yksityisasioiden takia edustajat von Bell, Hacklin, Järvenpää, Lehtosaari, U. Leppänen, Mäkipää, Mörttinen, Skinnari ja Törnqvist, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Andersson, Björkstrand, Hurskainen, Järvisalo, Kekkonen, Knuuttila, Metsämäki, Niinistö, Nyby, Pietikäinen, Ryyänen, Sasi, Siuruainen ja Väänänen, tämän kuun 31 päivään virkatehtävien takia edustajat Björklund ja Kemppainen, ensi helmikuun 1 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Elo, Hilpelä, Särkijärvi ja Tiuri sekä yksityisasioiden takia edustajat Lax ja Saarinen.

Uusi hallituksen esitys

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan tammikuun 25 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 323, joka nyt on edustajille jaettu.

Ed. Seppäsen ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta talous- ja työllisyyspolitiikasta

Toinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed. Seppäsen ym.

allekirjoittama välikysymys n:o 8 hallituksen harjoittamasta talous- ja työllisyyspolitiikasta, jonka sihteeri lukee.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Suomen teollisuuden suhdannearvio on synkin neljännesvuosisataan. Suomi on nykyisen hallituksen aikana ajautunut syvään lamaan. Se on aivan uskomaton tilinpäätös hallitukselle, jolla on ollut käytettävissään 10 noususuhdannevuoden hedelmät Suomen kansantalouden toimintakyvyn säilyttämiseksi myös suhdannetaantumana oloissa.

Hallitus julisti ohjelmassaan työttömyyden tuntuvan alentamisen talouspolitiikkansa keskeiseksi tavoitteeksi. Nyt työttömyys on jyrkässä kasvussa, ja sen ennakoitaan kohoavan jopa 200 000 henkeen.

Suomen velkaannuttaminen nousukauden oloissa on ollut täysin vääräoppista talouspolitiikkaa. Yli puolet vaihtotaseen mittavasta vajeesta on ulkomaisten velkojen korkoja. Vaje syntyi Suomen Pankin liberalisoidessa hallituksen tuella pääomamarkkinat väärään aikaan.

Hallitusohjelman mukaan hallituksen piti yhdessä Suomen Pankin kanssa toimia korkotason alentamiseksi. Vuodesta 1987 vuoteen 1990 uusien luottojen keskikorko kohosi 10,8 prosentista 13,8 prosenttiin ja markkinakorko 10 prosentista 14,6 prosenttiin. Korkotaso on siis voimakkaasti noussut ja samalla edesauttanut laman syntymistä.

Korkeilla koroilla on tietoisesti edesautettu laman syntymistä. On muistettava keskuspankin pääjohtajan Rolf Kullbergin lausunnot marraskuussa 1989 siitä, että ”kysyntä Suomessa on pakotettava alas”, että ”tarpeen vaatiessa se on tehtävä luomalla Suomeen keinotekoinen taantuma” ja että ”taantumana on jopa oltava melko syvä”. Jos taantumaa halutaan, on se saatavissa aikaan korkeilla koroilla. Tässä mielessä pääjohtaja Kullbergin lausunto on johdantoa Suomen nykyisen rahapolitiikan perusteisiin.

Hallitus pyrkii korjaamaan virheensä deflaation avulla. Se merkitsee itse aiheutettua taloudellista taantumaa, korkeita korkoja, työttömyyttä, palkanalennuksia ja hyökkäystä sosiaaliturvaa vastaan. Se merkitsee — valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan

kansanedustaja Mäki-Hakolan sanoin — terveyskeskusmaksujen käyttöönottoa ja kirjastopalvelujen maksullistamista.

Deflaation avulla ammattiyhdistysliike yritetään panna polvilleen. Usko ammattiyhdistysliikkeeseen, joka ei pysty estämään tarkoituksellista massatyöttömyyttä ja talouspoliittista deflaatiota, ei säily.

Edelleen hallitus lupasi kiinnittää erityistä huomiota viennin monipuolistamiseen ja ulkomaankaupan tasapainon säilyttämiseen. Myöskään tätä tavoitetta hallitus ei ole onnistunut saavuttamaan.

Hallituksen aikaansaannoksiin kuuluvat lisäksi syvästi epäoikeudenmukaiset, rikkaille ja suurituloisille annetut verohelpotukset. Hallitusohjelman ilmoitus, että verouudistuksen lähtökohtana on eri tulolajien yhtäläinen verottaminen, on osoittautunut paikansa pitämättömäksi samoin kuin lupaus siitä, että eri tuloluokkien keskimääräisiä veroasteita ei verouudistuksella muutettaisi. Osinkojen ja korkojen verokohtelu on saajien näkökulmasta edullisempi kuin koskaan.

Hallitus on myös jatkanut politiikkaa, jonka seurauksena valtion osuus asuntojen lainoituksesta on pienentynyt. Kun ennen aravalainojen osuus uusien asuntojen lainoituksesta oli puolet, se on tämän hallituksen aikana laskenut jopa alle 30 prosentin. Maassa on samanaikaisesti asutopulaa ja työttömiä rakennustyöläisiä, eikä hallitus kykene korjaamaan tilannetta.

Asuminen on kallistunut ja vuokrat nousseet tämän hallituksen aikana ennätyskorkealle. Vuokrasäännöstelyn murtaminen on aloitettu Pohjois-Suomesta.

Hallitus on myös rikkonut kansaneläkeläisille antamansa lupaukset kansaneläkkeiden korottamisesta. Päinvastoin: tämän hallituksen aikana on säädetty laki, jonka seurauksena eläkkeelle ensimmäisenä jäävän puolison lisäosa on pienempi kuin aikaisemmin. Myös opiskelijoille annetut lupaukset on rikottu: opintorahan osuus opintotuesta ei ole noussut 50 prosenttiin.

Sosiaaliturvaa vastaan ollaan hyökkäämässä ns. säästölakien avulla. Terveyskeskuksia uhkaa postien kohtalo. Säästölait merkitsevät sitä, että esimerkiksi kunnilta otetaan pois käyttörahat niiden ylläpitämisestä palvelutoiminnoilta. Sen jälkeen Suomessa on rakennukset ja laitteet peruspalvelujen tuottamista ja ihmisten sosiaalisen voinnin

parantamista varten, mutta rahaa ei anneta sellaiseen toimintaan.

Hallitus suuntautuu jatkamaan nykyistä politiikkaansa vaalien jälkeenkin. Se hyökkää ihmisten toimeentuloa vastaan. Liikevaihtoveropohjan laajentaminen "eurooppalaisen liikevaihtoverojärjestelmän" mukaiseksi merkitsisi palvelujen panoa 21,2 prosentin suuruiselle liikevaihtoverolle.

Hallituksen talouspoliittinen tilinpäätös on niin murheellinen, että pikaiset muutokset hallituksen talouspolitiikassa ja kiireellinen työllisyyspoliittinen ohjelma ovat käyneet välttämättömiksi. Hallituksen ei pidä toimia pankkien ehdoilla niin, että niille hyvitetään valtion toimesta tuontirahalla aiheutetut luotto- ja keinottelutappiot.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esi-

tämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Koska taantuma ja lama koettelevat eniten pienituloisia ihmisiä, kysymme, mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä työllisyyden turvaamiseksi, korkotason alentamiseksi, vaihtotaseen vajeen supistamiseksi sekä lamaan ajetun kansantalouden tervehdyttämiseksi niin, että laman torjunnasta ei eniten joudu kärsimään liikealan matalapalkkainen nainen, palvelujen liikevaihtoverollepanoa pelkäävä yksityisyrittäjä, opiskelija ja pelkkää kansaneläkettä saava eläkeläinen.

Helsingissä 25 päivänä tammikuuta 1991

Esko Seppänen
Marja-Liisa Löyttyjärvi
Asko Apukka
Anna-Liisa Jokinen
Arvo Kemppainen
Marjatta Stenius-Kaukonen

Claes Andersson
Raila Aho
Vappu Säilynoja
Pertti Lahtinen
Ensio Laine
Heli Astala

Esko Helle
Timo Laaksonen
Esko-Juhani Tennilä
Pauli Uitto
Juhani Vähäkangas
Pekka Leppänen

Lauha Männistö

Jarmo Wahlström"

Ed. Pekkarisen ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta talous- ja työllisyyspolitiikasta

Toinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed. Pekkarisen ym. allekirjoittama välikysymys n:o 9 hallituksen harjoittamasta talous- ja työllisyyspolitiikasta, jonka sihteeri lukee.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Holkerin hallituksen talouspolitiikka on epäonnistunut. Neljä vuotta sitten Suomen talous oli terveellä pohjalla. Muutamassa vuodessa hallitus on tarvellyt edelliseltä hallitukselta saamansa hyvän talouspoliittisen perinnön.

Suomen kustannus- ja hintataso on maailman korkein. Tästä syystä teollisuutemme kilpailukyky on heikko. Suomalaiset yrityk-

set ovat menettäneet markkinaosuuksiaan sekä vientimarkkinoilla että kilpailtaessa tuonnin kanssa kotimaan markkinoista. Monilla teollisuuden aloilla vienti on supistunut ja tuonti kasvanut. Metsäteollisuus on menestynyt viime aikoihin saakka tyydyttävästi sen vuoksi, että sillä on ollut poikkeuksellisen hyvä markkinatilanne. Nyt metsäteollisuudenkin tilanne on merkittävästi vaikeutunut.

Arvioiden mukaan bkt:n kasvu jää kuluvana vuonna vuosikymmeniin ensimmäisen kerran miinusmerkkiseksi.

Kauppataaseen heikkeneminen on vaikuttanut osaltaan siihen, että vaihtotaseen alijäämä on revennyt suureksi. Kahtena viimeisenä vuotena vuotuinen alijäämä on noussut noin 25 miljardiin markkaan. Kansantaloutemme ulkomainen velka kasvoi siis kahdessa vuodessa 50 miljardilla markalla, ja se on jo ylittänyt 100 miljardin markan rajan.

Ulkomainen nettovelka nousee tänä vuonna ainakin 132 miljardiin markkaan. Jokais-

ta suomalaista kohden laskettuna kansantalouden ulkomainen velka on kasvanut vuodesta 1987 12 000 markasta yli 26 000 markkaan.

Suomen velkaantumisvauhti on ollut teollistuneiden länsimaiden huippuluokkaa, ja alamme olla yksi velkaantuneimmista läntisistä teollisuusmaista. Kuten presidentti Mauno Koivistokin sanoi uudenvuodenpuheessaan, velan kasvattamisesta on siirryttävä velan vähentämiseen.

Taloutemme tasapainottomuus — ennen muuta suuri vaihtotaseen alijäämä — on johtanut siihen, että markkinakorot ovat nousseet sietämättömän korkeiksi, mikä on vaikeuttanut erityisesti asuntovelallisten asemaa. Korkea korkotaso vaikeuttaa kaikkea yritystoimintaa. Kilpailukyvyyn heikkous ja korkea korkotaso ovat johtaneet siihen, että työttömyys on alkanut jyrkästi lisääntyä. Viimeisten arvioiden mukaan työttömyys saattaa nousta tämän vuoden kuluessa 200 000 työttömään.

Nykyinen tilanne ei ole syntynyt yllättäen. Jo kolme vuotta sitten oli selvästi nähtävissä, että vaihtotaseen alijäämä alkoi jo tuolloin jyrkästi kasvaa ja inflaatio oli nopeutumassa. Keskusta ehdottikin jo huhtikuussa 1988, että hallituksen tulisi ryhtyä tasapainottamaan kansantaloutta, ja tarjosi sille yhteistyötä. Keskusta ennusti tuolloin, että muutoin vyötä joudutaan kiristämään aikana, jolloin taloudellinen kehitys on muutenkin heikkoa ja työttömyys korkealla tasolla. Myöhemmin keskusta on toistuvasti ehdottanut kansantaloutta tervehdyttäviä toimenpiteitä ja tarjonnut hallitukselle yhteistyötä.

Holkerin hallitus on torjunut keskustan ehdotukset ja yhteistyötarjoukset syyttäen keskustaa mustamaalaajaksi ja tuomiopäivän profeetaksi. Nyt käytettävissä olevat uudet tiedot teollisuuden ja valtiontalouden tilasta ovat osoittaneet kehityksen olevan arvioimaammekin synkemmän.

Hallitus kehui pitkään valtiontalouden hyvällä kunnolla ja ylijäämällä. Nyt valtiova-

rainministeriö ennakoi tämän vuoden tulo-kertymän olevan 12 miljardia markkaa pienempi kuin hallitus budjetissaan poliittisesti tarkoitushakuisesti arvioi. Tämän kattamiseksi Suomi velkaantuu yhä enemmän ulkomaille. Muun muassa kiireelliset asuntovelkaisten ongelmien lievittäminen ja kansaneläkeläisten aseman parantaminen lykkäännyvät entisestään.

Talouspolitiikan suunnanmuutoksessa tärkeintä on palauttaa suomalaisen työn ja tuotannon kilpailukyky, jota kustannustason sietämätön nousu on vammauttanut sekä vientimarkkinoilla että kotimaassa. Hallitus on arvioinut itse, että viennin hintakilpailukyky on laskenut parina viime vuonna 7,5 prosenttia. Mitään parannusta tähän ei ole odotettavissa tänäkään vuonna. Kokonaiset tuotannonalat uhkaavat hävitä jatkuvasti kohoavien kustannusten seurauksena. Yhä useampi suomalainen yritys harkitsee tuotantonsa siirtämistä ulkomaille.

Keskusta edellyttää, että hallitus vihdoin tunnustaa harjoittamansa talouspolitiikan vararikon ja käynnistää välittömät toimenpiteet talouden tervehdyttämiseksi. Holkerin hallituksen yritys väistää vastuunsa ja siirtää talouspoliittiset ratkaisut eduskuntavaalien jälkeisen uuden hallituksen tehtäväksi on lyhytnäköistä ja vastuutonta politiikkaa.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Aikooko hallitus ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi siten,

— että yritysten kilpailukyky palautetaan,

— että uhkaava suurtyöttömyys estetään ja työpaikkojen säilyminen ja kansalaisten toimeentulo turvataan ja

— että kansantalouden velkaantuminen pysäytetään ja lainakorkojen laskemiselle luodaan edellytykset?

Helsingissä 25 päivänä tammikuuta 1991

Mauri Pekkarinen
Matti Majjala
Kalevi Mattila

Kauko Heikkinen
Johannes Virolainen
Hannu Tenhiälä

Marjatta Väänänen
Paavo Väyrynen
Juho Sillanpää

Eino Siuruainen
Seppo Pelttari
Tytti Isohookana-Asunmaa
Pauli Saapunki
Jorma Huuhtanen
Heikki Kokko

Aapo Saari

Kimmo Sarapää
Timo Kietäväinen
Annikki Koistinen
Pekka Puska
Mirja Ryyänen
Esko Jokiniemi

Taisto Tähkämaa"

Jukka Vihriälä
Juhani Alaranta
Tellervo Renko
Seppo Kääriäinen
Matti Väistö
Kalle Röntynen

Toinen varapuhemies: Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan on asiat pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asiat pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asiat pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 241
Lakivaliokunnan mietintö n:o 14
Suuren valiokunnan mietintö n:o 299

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 278
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 96
Suuren valiokunnan mietintö n:o 300

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta, minkä jälkeen päätetään lakiehdotuksesta.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee osittain uutta, osittain lisättyä veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaan hyväksytty, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädettyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi taidenäyttelyiden valtion-takuusta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 299
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 98
Suuren valiokunnan mietintö n:o 302

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiölain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 303

Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

Suuren valiokunnan mietintö n:o 303

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotukset laeiksi pelikasinotoimintaa koskeviksi säännöksiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 275

Talousvaliokunnan mietintö n:o 17

Suuren valiokunnan mietintö n:o 304

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Fred: Herra puhemies! Viitaten toisessa käsittelyssä käyttämäni puheenvuoroon ehdotan, että esillä olevat lakiehdotukset hylättäisiin.

Vaikein ongelma uhkapeleissä ja eritoten pelikasinotoiminnassa on ns. patologinen pelihimo, jonka keskeisin ominaisuus on pelaamisen pakonomaisuus ja mahdollisuus lopettaa ennen perusteellista häviötä. Mielestäni lainsäädännön eräänä tarkoituksena tulee olla suojella heikkoja. Nyt heikot jäävät suojelua vaille.

Lakiesityksestä ei käy ilmi eikä ole tehty selvityksiä, kuinka paljon mielenterveyshaittoja ja itsetuhoja uhkapeli kasinoissa tulee aiheuttamaan. Tämä on yksi perustelu tämän lain hylkäämiselle. Toinen: miten järjestetään

rahansa pelanneitten ja omaisuutensa menettäneitten sosiaalinen ja taloudellinen elämäntuki sen jälkeen, kun he ovat puilla paljailla? (Ed. Rinne: Tehdään vakuutus!) Kolmanneksi: miten on järjestetty yhteiskunnan taholta pelaajien vieroitushoito? Nämä ovat kysymyksiä, joiden vastaukset puuttuvat tästä lakiesityksestä.

Lain toisessa käsittelyssä esittämilläni perusteilla todellakin ehdotan lain hylättäväksi.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Ensinnäkin kannatan ed. Fredin hylkäysehdotusta.

Totean, että ei meillä Suomessa varmasti tällaista pelikasinotoimintaa tarvita. On syytä harkita, mihin vedetään raja tällaisen rahankeruulle. Tosin voidaan perustella, että rahat kerätään hyvään tarkoitukseen, mutta varmasti tässä on raja, jonka yli ei ole syytä mennä. Siksi tämä laki on syytä hylätä.

Pohjoismaissa ei liene pelikasinoita muualla kuin Tanskassa Kööpenhaminassa, joten on hämmästyttävää, että Suomen pitää kulkea edellä ohi esimerkiksi Ruotsin ja Norjan ja vetää tällainen aines Suomeen. Rajojen avauduttua me saamme varmasti paljonkin tällaista ikävää käyttäytymistä, joka jo muutenkin on lisääntymässä kansainvälisyyden kasvaessa.

Olen jonkin verran huolestunut, että meillä tällainen lainsäädäntö menee näinkin herkästi eteenpäin, että valiokuntakin yksimielisesti on asian takana. Ei ole todellakaan mitään asiallisia perusteita hyväksyä tätä lakiehdotusta. Kannatan hylkäysehdotusta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Jotta ei ed. Fred tulkitsisi, että olen tänään epäkohtelias hänelle, niin vastaan häneen näkemykseensä. Kun hän puhui patologisesta pelihimosta, siitä on juuri kysymys. Ihminen ei voi sille mitään, että on pelihimo. Me suomalaiset olemme kansaa, jolla on pelihimo. Se nähdään monen ilmentymän kautta. Mutta väärin on, jos patologisen pelihimon tyydytystä joudutaan etsimään sen tyyppisten peliluolien kautta, joita itsekin olen, en toki kovin päätoimisesti, mutta ollut kuitenkin aikanaan mukana etsimässä siitä syystä, että nämä voitaisiin tuhota ja saattaa niitä ylläpitäneet lailliseen vastuuseen. Jos tällaisiin peliluoliin ihminen joutuu patologisen pelihimonsa kanssa ja niihin lukemattomiin

korttirinkeihin, joissa saattaa olla 100 000 ja 200 000:kin markkaa kerralla pöydässä, niin niissä on ihmisellä tuho.

Mutta jos laillisesti valvotaan, niin kuin monessa muussakin pelimuodossa, ihmisten pelihimon tyydyttämistä, niin minä uskon, että tätä kautta, jos laillinen valvonta todella toteutuu, tässä on positiivisia ilmentymiä merkittävästi. Mutta täytyy tietysti huolehtia siitä, että lain toimintaa seurataan ja siihen puututaan silloin, kun nähdään, että siinä on negatiivisia piirteitä. Näinhän on toki kaikkien lakien osalta.

Tässä on aivan samasta kysymys kuin alkoholilainsäädännönkin yhteydessä. Kovilla kielloilla ja käskyillä ei mihinkään todelliseen hyötyyn päästä. Täytyy yrittää laillisesti, lain kautta valvotulla toiminnalla pyrkiä asioita edesauttamaan.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! On parempi, että pelaaminen tapahtuu valvotuissa, järkeissä olosuhteissa kuin että se tapahtuu peliluolissa salaa ja todellisena uhkapelinä. Nyt suunnitellussa ja ajatellussa pelikasinossa Suomessa ei ole siitä kysymys, että se olisi ensinnäkään uhkapeliä ja että se olisi rajatonta, vaan se on hyvin tarkkaan ja tiukkaan valvotuissa olosuhteissa tapahtuvaa toimintaa, ja sen vuoksi tämä lakiesitys on aivan hyväksyttävä käytännössä.

Hylyesitys kristillisten taholta osoittaa väärää ihmisten suojelua väärin, hurskastelevin perustein.

Ed. Puska: Herra puhemies! Kun tästä laista ei ole ilmeisesti keskustan puolelta aikaisemmissakaan käsittelyissä käytetty puheenvuoroja, haluaisin lyhyesti todeta muutamien näkökohdan.

Tämä lakiesitys talousvaliokunnassa herätti todella näitä keskusteluja, joita kristilliset ottivat esille. Me totesimme, että pelihimo on asia, joka koskettaa pientä osaa ihmisiä, ja siihen on suhtauduttava vakavasti. Totesimme myös, että ajankohta tälle uudistukselle on ehkä hieman valitettava, kun maassa on aika voimakas taloudellinen laskukausi. On valitettavaa, että tämä esitys on ilmeisesti maannut ministeriössä useita vuosia. Herätti myös epäilyjä se, että hallituksen perusteluissa sanottiin, että mikäli ne lisävarat, joita tällä haetaan, muodostuvat huomattavammiksi, esitetään muutoksia jakoperusteisiin

eli ne eivät koituisikaan nykyisten kansanterveysjärjestöjen hyödyksi.

Kuitenkin vastapainona on se, kuten täällä todettiin, että maassa on aika monia laillisia uhkapelimahdollisuuksia ja turhia rajoituksia pitäisi pyrkiä välttämään. On myös todettava, että on laitonta uhkapeliä, ja tällä aivan ilmeisesti saadaan sitä kuriin. Myös matkailu- ja eräät muut näkökohdat selvästi puolisivat tämän uudistuksen hyväksymistä. Kun tässä edut ja haitat pantiin vastakkain, totesimme valiokunnassa kuitenkin hyvin yksimielisesti, että tämä uudistus tässä muodossa kaikin puolin voidaan toteuttaa.

Ed. Fred: Herra puhemies! Yhtenä periaatteena lainsäädännössä myös tulisi olla sen, että ihmisiä ei alistettaisi alttiiksi kiusauksille, jotka ovat turmiollisia ihmiselämälle. Koska tiedetään, että noin 40 000—50 000 kansalaistamme joutuu nyt kiusauksen vaaroihin, lainsäädännöllä tulisi varjella ja suojella näitä henkilöitä, jotka omaavat patologisen pakkopelihimon. Se tehdään ikään kuin luulliseksi, ja on murheellista, että Suomessa lainsäädäntöä aina tehdään sen mukaan, mikä on yleinen mielipide ja mihin elämä on kehittynyt. Sen sijaan lainsäädännöllä tulisi ohjata ihmisten käyttäytymistä, ja siihen me pyrimme tässä ja nyt, kun haluamme kieltää pelikasinotoiminnan.

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Ed. Fred käytti aikaisemmin puheenvuoron, jossa hän siteerasi erästä saamaansa kirjettä. Me talousvaliokunnassa minun mielestäni paneuduimme asiaan hyvin vakavasti. Myös meillä oli luettavana näitä kirjeitä, joita me olimme saaneet. Koko talousvaliokunta ymmärsi, että on olemassa mahdollisuus siihen, että tällaisia todella vaikeita sosiaalisia ongelmia myös tämä ns. pelihimo tuo tullessaan.

Minä ymmärrän varsin hyvin, että täällä on käytetty sanontaa, että tällaiset lailla suojaamattomat pelipaikat ovat nyt jo olemassa. Minun mielestäni kuitenkin juuri niissä epävirallisissa pelipaikoissa on todella kova lainsäädäntö. Siellä on sellainen korpilaki, joka ei tunne sääliä eikä armoa ja se myös on omiaan ollut aiheuttamaan, että henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että laki hyvin pitkän pohtimisen jälkeen tulee tässä muodossaan hyväksyä.

Täällä on myös painotettu sitä, että lakia tulee seurata ja puuttua siihen, jos näitä todella syviä ongelmia esiintyy ja tulee näkyviin. Siinä asiassa vastuu on myös lainsäätäjien. Sitä mahdollisuutta ei pidä jättää käyttämättä hyväksi.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Lakiesitys on aivan turha. Sillä ei ole itse asiassa mitään merkitystä. Olisi paljon tärkeämpiäkin asioita olemassa.

Ed. Fred puhui kiusauksesta. Minulla on se käsitys, että todelliset pelaajat kyllä pysyvät peliluolissa eivätkä lähde järjestettyyn toimintaan, aivan samalla lailla kuin kunnon alkoholisti ei tule ensisuojaan, koska siellä ei voi ryypätä kunnolla.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Ed. Fred totesi, että tällä lainsäädännöllä asetetaan ihmisiä tietyllä tavalla alttiiksi kiusauksille. Jos nyt lähdetään miettimään, mitä kaikkea sellaista on yhteiskunnassa, jolla ihmisiä asetetaan alttiiksi kiusauksille, niin varmasti löytyy paljon ja paljon pahempiakin esimerkkejä.

Itse kuitenkin näkisin niin, että kun nyt ollaan hyväksymässä lainsäädäntö, jolla toimintaa valvotaan ja hyvin tarkkaan seurataan ja luvan hakeminenkin pitää tehdä ihan valtioneuvostolta saakka, niin silloin nähdäkseni on erittäin hyvin yhteiskunnan ohjauksessa ja valvonnassa, kun vielä tiedämme, ed. Fred, että tätä kautta saatavat rahat käytetään mielestäni erittäin hyvään tarkoitukseen.

Ed. Luttinen: Herra puhemies! On tietenkin selvää, että jos ihminen ei hallitse itseään ja pelihimojaan, niin melkein pelissä kuin pelissä voi käydä huonosti, jäädä menettäjän puolelle.

Minä en ole ravimiehiä, mutta olen käynyt kutsuvieraana eräissä raveissa ja siellä kerrottiin, että eräät saattavat jopa elättää itsensä ja kuulemma vielä hyvin pelkästään totoamalla. Kerrottiin myös, että on varsin ikäviä tapauksia siitä, että innokkaat totoajat ovat menettäneet suuria omaisuuksia, mutta totoamista pidetään yleisesti hyväksyttynä eikä siinä nähdä mitään vaaroja. Minusta on hämmästyttävää, että sitten yksi pelilaji, tässä tapauksessa pelikasinopeli, nähdään sellaisena, joka ainoastaan pelaajal-

leen voisi aiheuttaa vaaroja. Jos himo on, niitten himojen hallitseminen on kyllä vaikeaa lainsäädännönkään toimesta, koska jos ei tapahdu pelikasinossa himojen tyydyttämistä, niin se tapahtuu jossakin muualla, eli rahansa kyllä voi menettää muuallakin kuin kasinossa.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Minä olisin vain sen verran täydentänyt ed. Luttisen puheenvuoroa, että nähdäkseni tässä ei ole kysymys sen kummallisemmasta asiasta kuin lottopelin laajentamisesta. Lotto nykyisellään nähdäkseni on rakenteellisesti täsmälleen samanlaista kuin tämäkin, enkä ole kuullut vielä ed. Fredin vastustavan lottoaamista.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Asia on tavattoman yksinkertainen. Nyt on käsiteltävänä tämä laki. Me emme tässä istunnossa voi ottaa kantaa lottoon emmekä toiseen emmekä muihin rahapeleihin. Meidän on keskusteltava asiasta, joka kulloinkin on päätettävänä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Fred ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että lakiehdotukset hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotukset, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotukset hylätty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, E. Aho, R. Aho, Ahonen, Aittoniemi, Ala-Harja, Alho, Anttila, Antvuori, Apukka, Astala, Backman, Bärlund, Donner, Dromberg, Gustafsson, Haavisto, Heikkinen, Helle, Hetemäki-Olander, Hietala, Hokkanen, Holvitie, Huhtanen, Häkämies,

Hämäläinen, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Joenpalo, Jokiniemi, Jouppila, Junnila, Jurva, Jääskeläinen, Jääteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Kanerva, Kauppinen, Kautto, Kettunen, Kietäväinen, Koistinen, Kärhä, Laaksonen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, P. Lahtinen, Laitinen, Lammien, Lapiolahti, P. Leppänen, Lindroos, Linnainmaa, Louekoski, Luttinen, Löyttyjärvi, Majjala, Malm, Mattila, Melin, Muttilainen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Männistö, Nieminen, Nordman, Nyman, Ollila, Paakkinen, Paasio, Paavilainen, Paloheimo, Pekkarinen, Peltari, Pietikäinen, Pohjanoksa, Pohjola, Puhakka, Puisto, Pulliainen, Puska, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rauramo, Renko, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Röntynen, Saari, Sarapää, Savolainen, Silanpää, Soininvaara, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Taina, Tenhiälä, Tennilä, Turunen, Tykkyläinen, Tähkämaa, Uosukainen, Wahlström, Valli, Valo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Vihriälä, Viinanen, Virolainen, Vistbacka, Väyrynen ja Zyskiewicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

Alaranta, Almgren, Fred, Hautala, Jokinen, Kankaanniemi, Kokko, Saapunki, Savela, Seppänen ja Väistö.

”Tyhjää” äänestävät edustajat Laine, Varpasuo ja Vähäkangas.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Ajo, Andersson, von Bell, Björklund, Björkstrand, Elo, Hacklin, Halonen, Hilpelä, Hurskainen, Jaakonsaari, Joutsensaari, Juhantalo, Järvenpää, Järvisalo, Karkinen, Kasurinen, Kekkonen, Kemppainen, Knuuttila, Kohijoki, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikamäa, Kääriäinen, Laurila, Lax, Lehtosaari, U. Leppänen, Louvo, Metsämäki, Miettinen, Moilanen, Mäkipää, Mönkäre, Mörttinen, Niinistö, Nyby, Perho, Pesola, Pesälä, Pokka, Puolanne, Pystynen, Rehn, Renlund, Riihijärvi, Rinne, Ryyänen, Saarinen, Saastamoinen, Salolainen, Sasi, Siuruainen, Skinnari, Suominen, Särkijärvi, Taxell, Tiuri, Törnqvist, Uitto, Urpilainen, Viljanen, Vuoristo, Vähänäkki ja Väänänen.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 11 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 65. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotukset.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus taimiaineistolaisiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 254

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 26

Suuren valiokunnan mietintö n:o 305

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Valtioneuvoston päätös 5 päivältä joulukuuta 1990 valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta

Ainoa käsittely

Sanottu päätös (VNP n:o 3)

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on pankkivaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotukset valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 248/1989 vp.
Toivomusaloite n:o 1/1988 vp.
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 7.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 9) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Holvitie: Herra puhemies! Valmiuslainsäädännön taustalla on pyrkimys luoda kriisivalmiudelle tarvittavat ja ajanmukaiset lainsäädännölliset perusteet. Ne antavat myös yhteiskunnallemme edellytykset kompensoida ennakkovarautumisella voimavarojen niukkuudesta johtuvia puutteita. Pääosin vanhentuneet, hajanaiset ja olemattomat säädökset on valmius- ja puolustustilalakiehdotuksessa muokattu uusiksi yhtenäiseksi määräyskokoelmiksi.

Lakiehdotukset on jo valmisteluvaiheessaan sovitettu yhteen siten, että molemmat lait voisivat tulla sovellettaviksi sodan aikana, mutta ristiriitatilanteissa puolustustilalain säännöksillä olisi etusija. Toisaalta kuitenkin puolustustilalain yhtenä soveltamisedellytyksenä olisi, että valmiustoimivaltuudet eivät olisi sodan aikana riittäviä.

Valmius- ja puolustustilalakiehdotukset perustuvat huolelliseen ja varsin monivuotiseen valmisteluun. Molempien taustalla on parlamentaariset komiteoiden mietinnöt. Poliittiset näkökohdat sovitellut ovat pitkälti tapahtuneet komiteatyön aikana. Lakiehdotusten viimeistely ja yhteensovittaminen on toteutettu oikeus- ja puolustusministeriössä.

Puolustusasiainvaliokunnassa lakiehdotukset olivat valmistelevasti käsiteltävänä peräti 11 kuukautta. Tässä yhteydessä totean, että puolustusasiainvaliokunnalla olisi toki ollut mahdollisuus saada työnsä valmiiksi näiden lakiehdotusten kohdalla jo hyvissä ajoin viime syksynä. Viiveen aiheutti eräissä erikoisvaliokunnissa tehty lausuntojen perusteellinen valmistelu, joka parhaimmillaan kesti noin kolme kuukautta.

Totean myös, että näillä lakiehdotuksilla, joita on valmisteltu yli kymmenen vuotta ja eduskunnassa lähes vuoden ajan, ei ole kytkeä kiristyneeseen tilanteeseen maailmalla. Käsittelyajankohta nyt vain sattui tähän aikaan. Edellisestä seuraa, ettei kriisilainsäädännön uudistamista juuri nyt voi mitenkään tulkita signaaliksi siitä, että Suomi olisi erityisesti valmistautumassa poikkeuksellisiin oloihin. Kysymys on vastuullisesta ja pitkäjänteisestä yhteiskunnallisesta varautumistoinnista.

Valmiuslakiehdotusta varten valiokunta hankki eduskunnan päätöksen mukaisesti lausunnon perustuslakivaliokunnalta ja omaloitteisesti pankki-, sosiaali- ja talousvaliokunnalta. Puolustustilalakiehdotusta koskaan mietintöön on liitetty perustuslaki- ja sosiaalivaliokunnan lausunnot. Kaikkiaan on kuultu tai hankittu lausunnot yli 80:lta eri asiantuntijataholta. Asiantuntijoita on kuultu pääpiirtein saman verran kuin lakiehdotusten monivuotisen valmistelun aikana.

Viranomaisia ja yhteiskuntamme eri intressipiirejä edustaneet asiantuntijat kannattivat lähes poikkeuksetta lakiehdotusten pääperiaatteita ja ehdotusten hyväksymistä. Tämä osoittaa, että hyvin laaja-alaisesti on ymmärretty ja hyväksytty yhteiskuntamme tarve varautua erilaisiin poikkeusoloihin. Kysymys on sekä yleisen että yksityisen edun turvaamisesta.

Kun lainvalmistelutyö on voitu toteuttaa maassamme vallitsevan rauhantilan aikana ja ajan kanssa, on ollut edellytykset huolehtia kansalaisten perusoikeuksien varmistamisesta mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa. Valiokunta onkin valmistelutyössään kiinnittänyt erityistä huomiota juuri näihin kysymyksiin. Totean myös, että lakien sisälöstä on valiokunnassa saavutettu varsin suuri yksimielisyys.

Valmiuslaissa säädetään yhtenäisesti siitä, millaisia toimivaltuuksia valtioneuvosto voisi käyttää poikkeusoloissa. Säädetävän lain tarkoituksena olisi poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä ja kansalaisten perusoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Valmiuslain toimivaltuudet koskevat ensinnäkin valvontaa ja säännöstelyä. Nämä säännökset vastaisivat suurelta osin valmiuslailla kumottavaksi tulevan ns. säännöstelyvaltuus-

lain säännöksiä. Valmiuslaissa annetaan lisäksi poikkeusvaltuussäännöksiä valtioneuvoston hoidosta, työvoiman käytöstä, valtion- ja kunnallishallinnon järjestämisestä, väestön terveydenhuollosta ja energiahuollon turvaamisesta sekä materiaalisesta valmiudesta. Laissa säädetään myös valtion korvausvelvollisuudesta. Lakiehdotuksessa on lisäksi yleisiä säännöksiä valtion viranomais- ja kuntien velvollisuudesta varautua poikkeusoloihin.

Säännöstelyvaltuuslain ohella ehdotetaan kumottavaksi vuodelta 1942 oleva työvelvollisuuslaki ja seuraavalta vuodelta oleva laki erityistyöleireistä.

Valiokunta on valmiuslakia koskevassa mietinnössään kiinnittänyt huomiota siihen, että nykytilanteen pohjalta laadittu poikkeusolojen määrittely tulisi olosuhteiden ja uhkatekijöiden mahdollisesti muuttuessa tarkistaa ajan tasalle, jotta valmiuslaki säilyisi ajanmukaisena ja toimivana. Tällöin tulisi erityisesti seurata niitä muutoksia, jotka liittyvät elinolosuhteisiin vaikuttaviin ympäristötekijöihin. Valiokunta on korostanut, että valtioneuvoston olisi käytettävä erittäin tarkkaa harkintaa määrittellessään ne olosuhteet ja edellytykset, joiden vallitessa katsotaan olevan aiheellista ryhtyä käyttämään valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia.

Edelleen valiokunta on korostanut eduskunnan pikaisen koollekutsumisen ja kokoontumisen merkitystä siinä tapauksessa, että valtioneuvosto asetuksella oikeutetaan käyttämään valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Eduskunnan kiireellinen päätös on tällöin välttämätön, koska valtioneuvosto ei saisi käyttää toimivaltuuksia ilman eduskunnan hyväksymistä. Kyse on toisaalta lain tarkoituksen nopeasta varmistamisesta ja toisaalta siitä, että eduskunta voi todella ottaa kantaa niihin edellytyksiin, joilla toimivaltuuksia aiotaan käyttää.

Valiokunta on kiinnittänyt myös erityistä huomiota kollektiivisopimuksiin työvelvollisuutta käytettäessä ja perusvapauksiin kuten uskonnonvapauteen. Valiokunta on myös ehdottanut lakiehdotuksen 43 §:n muuttamista, jotta sananvapaus toteutuisi mahdollisimman laajassa mitassa poikkeusoloissa.

Valiokunta on mietinnössään todennut, että selvitettyä edellytyksiä tilanteen tulkitsemiseksi poikkeusoloiksi olisi otettava huomioon myös maahamme mahdollisesti suuntautuvan väestön laajamittaisen siirty-

misen vaikutukset yhteiskuntaamme. Harkinta koskisi tällöin yhteiskunnan toimintatavien turvaamista asuttamisen ja elintarvikehuollon sekä terveydenhuollon järjestämiseksi. Kysymys olisi tällöin sosiaalipoliittisesta varautumisesta ilman sotilaallisia tai vastaavia kytkentöjä.

Viranomaisten varautumiseen liittyen on mietintöön sisällytetty lausuma, jossa edellytetään viranomaisten huolehtivan erityisesti tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta, varauksesta ilmoittamisesta varatuille ja varatun henkilöstön kouluttamisesta. Samassa yhteydessä on korostettu molempien sukupuolten tasa-arvoista kohtelua. Edellä mainitulla menettelyllä voitaisiin varmistaa, ettei varautuminen olisi pelkkää suunnittelua ja että sosiaaliset kysymykset, kuten perhesuhteet, voitaisiin ottaa huomioon jo varaamisen yhteydessä. Tällä olisi merkitystä sekä kansalaisten turvallisuudentunteen että oikeudenmukaisen kohtelun kannalta. Huolellinen varautuminen edesauttaisi myös lain tarkoituksen saavuttamista siten, että normaalio- loissa toimivat organisaatiot säilyttäisivät toimintakykynsä kaikissa olosuhteissa. Samoin välttyttäisiin erillisten kriisiorganisaatioiden luomiselta, mihin aina sisältyy toimivaltuuksia koskeva ylilyönnin riski.

Kun on ollut epäselvyyttä hallituksen käsityksestä lain julistamisesta kiireelliseksi, luen 18.1. kello 11 päivätyn puolustusministeri Rehnin valiokunnalle jättämän lausunnon osan: "Edellä selostetun perusteella hallituksen taholta esitetään toivomus, että valmiuslaki julistettaisiin kiireelliseksi ja käsiteltäisiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädettyssä järjestyksessä." Ehdotus ei kuitenkaan saanut valiokunnassa riittävää kannatusta. Laki käsitellään normaalissa järjestyksessä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sotatilalain tilalle puolustustilalaki, joka vastaisi muuttuneen sodan kuvan ja maamme yhteiskunnallisen kehityksen mukanaan tuomia uusia vaatimuksia. Puolustustilalaki koskisi kansallista hätätilaa, joka aiheutuisi aseellisesta konfliktista. Tällaista tilannetta sääntelee nykyisin sotatilasta vuonna 1930 annettu laki, jota sovellettiin toisen maailmansodan aikana, mutta jonka nytemmin on katsottu vanhentuneen monilta ellei kaikilta osiltaan. Sotatilalaki sekä eräät vanhentuneet mm. pakko-ottoa koskevat sää-

dökset on tässä yhteydessä tarkoitus kumota.

Puolustustilan aikaisten toimintavaltuuksien käyttäminen olisi sidottu kaikkien ylimpien valtioelinten eli eduskunnan, tasavallan presidentin ja valtioneuvoston saman suuntaisiin päätöksiin. Viranomaisten puolustustilan aikaiset erityisvaltuudet koskisivat valtakunnan puolustusta tukevia ja sen turvallisuutta lujittavia yleisiä turvallisuustoimenpiteitä sekä sotilaallisen ja taloudellisen maanpuolustuksen toimintaedellytysten turvaamista.

Puolustustilalailla pyritään yhdistämään maanpuolustuksen tarpeet ja perusoikeuksien turvaaminen mahdollisimman pitkälti. Puolustustilalaki on sovitettu yhteen ensi sijassa sotaa lievempiä poikkeusoloja säätelevän, yhteiskunnan toimintojen turvaamista poikkeusoloissa koskevan valmiuslain kanssa.

Valiokunta on mietinnössään todennut, että esitys vanhentuneen sotatilalain uudistamiseksi on tarpeellinen. Valiokunta on painottanut myös sen seikan tärkeyttä, että sodan aikana sovellettavat poikkeussäännökset perustuvat etukäteen ja perusteellisesti valmisteltuun lainsäädäntöön. Täten voidaan myös välttää tarpeettomat kansalaisten perusoikeuksien rajoitukset.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on katsonut, että esitykseen on riittävässä määrin sisällytetty sellaisia säännöksiä, jotka ottavat huomioon oikeusturva ja perusoikeuksia koskevat periaatteet toimivaltuuksia sovellettaessa. Valiokunta on myös todennut, että ehdotettu laki on valiokunnan tekemien tarkennusten jälkeen sopusoinnussa Suomen kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kanssa.

Erityisesti huomiota on kiinnitetty tilapäiseen työntekoon määrättyjen oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä palkkamääräyksiin. Lakiehdotuksen 10 §:ään liittyen on valiokunta ehdottanut muutosta, joka varmistaa, ettei ammattiyhdistysten lakkauttamista ja toiminnan kieltämistä voitaisi toteuttaa hallinnollisin toimenpitein. Päätösvalta on ehdotettu annettavaksi asiassa korkeimmalle oikeudelle, jotta tulkinnanvaraisuudet voitaisiin näin välttää ja ammatillinen järjestäytymisvapaus varmistaa mahdollisimman pitkälle.

Myös puolustustilalakiehdotuksen kohdalla on valiokunta tarkentanut eräitä sananva-

pauteen liittyviä kohtia. Nämä liittyvät lakiehdotuksen 13 ja 33 §:ään. Tarkennuksilla on pyritty vahvistamaan poikkeusolojen sananvapautta poistamalla tulkinnanvaraiset ilmaisut.

Herra puhemies! Samalla kun haluan kiittää valiokunnan jäseniä pitkästä ja hyvästä työstä, korostan lopuksi vielä kerran sitä, että valiokunta on ollut varsin yksimielinen molempien nyt esillä olevien lakien sisällöstä ja niiden tarpeellisuudesta ja tästä syystä asettunut puoltamaan lakiehdotusten hyväksymistä.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Holvitie kertoi puheenvuorossaan, että lakiesitykset ovat pitkän valmistelun tulosta ja että myös valiokunnat ovat käsitelleet niitä kauan. Hän totesi, että on aivan sattuma, että lait ovat loppukäsittelyssä tässä maailmantilanteessa, jossa on aikamaisia kansainvälisiä ongelmia.

Siinä mielessä, kun hän korosti vastuullista käsittelyä, minusta käsittely tässä loppuvaiheessa oli kyllä hyvin vastuutonta, kun pyrittiin viemään näitä lakeja kiireellisesti läpi. Tässä yritettiin nimenomaan käyttää hyväksi maailmantilannetta asiassa, joka vaatisi kyllä huomattavan pitkää ja huolellista keskustelua ja pohdintaa myös täysistuntokäsittelyssä, kun tästä lopullisesti päätetään huolimatta siitä, että valiokunnat ovat tehneet kauan työtä asioiden parissa. Mielestäni se sekoilu, mikä valiokuntakäsittelyn loppuvaiheessa on näissä suhteissa tapahtunut, on anteeksiantamatonta.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Siinä tapauksessa, ettei tilanne maailmassa olisi vielä nykyisestään pahenemassa ja joku voisi olla varma siitä, että näin ei on, ei olisi ollut mitään mieltä edes ehdottaa kiireellisyysmenettelyä lainsäädännölle. Kuitenkin se osa valiokuntaa, joka saatteli asiaa kiireelliseksi, samoin kuin se osa, joka vastusti sen kiireellisyyttä, perusteli väitettään ja tahtoaan sillä, että kun kukaan ei kuitenkaan tiedä, miten kaikki päättyy, olisi parempi toimia näin ja näin. Minusta merkittävää asiassa oli se, että valiokunta sai asiasta päättää. Jos tässä on tapahtunut jonkinlaista joukkopsykoosin herättämistä, niin minusta se tapahtui nimenomaan siinä

vaiheessa, kun tätä asiaa työnnettiin jatkuvasti eteenpäin ja ratkaisuja odotettiin.

Haluan korostaa erityisesti sitä, että tällä ei ole mitään yhteyttä tämänhetkiseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Kymmenen vuoden valmistelu ja 225 komitean kokousta; se ei millään tavoin todista sitä, että tämä asia olisi haluttu tähän tilanteeseen ja maailmanpoliittiseen ajankohtaan sijoittaa.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Helteen puheenvuorosta ja viittauksesta valiokunnassa tapahtuneeseen sekoiluun sai sen käsityksen, että koko valiokunta olisi tämän asian yhteydessä sekoillut. Näin ei asia ole, vaan sekoilu tapahtui ainoastaan kokoomuksen ryhmässä, minä tulen kohta osoittamaan tähän asiaan liittyvässä varsinaisessa puheenvuorossani.

Yhdyn puheenjohtaja Holvitien näkemykseen kyllä siitä, että todellakin sattumalta valiokunnan mietinnön valmistuminen osui tähän maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Emme me valiokunnan työskentelyn aikana aiheuttaneet Persianlahden sotaa emmekä Baltian alueella tapahtunutta kriisiä emmekä toisaalta tietäneet niiden tähän ajankohtaan ajoittuvan, kun lähdimme työtämme tekemään. Monimutkaisten lainalaisuuksien kautta kävi näin, että Suomessa valmistuvat kriisilait samanaikaisesti, kun maailmalla on todella vakava kriisi.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tällaiset valmiuslaithan on tarvittu jo pitkän aikaa. Kriisejä syntyy jatkuvasti, ja meidänkin täytyy olla jollain tavalla valmistautuneita ja tietää, mitä teemme.

Olen tyytyväinen siihen, että valiokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan kansalaisten oikeusturvaa ja perusoikeuksia koskevat huomautukset, kun tätä lakiesitystä on tehty.

Mitä tulee asian kiireelliseksi julistamiseen, niin minulla ei ainakaan olisi ollut mitään sitä vastaan, että laki olisi julistettu kiireelliseksi. Mutta tässä vaiheessa, kun eduskuntakausi on päättymässä ja laki joka tapauksessa tullaan käsittelemään seuraavan eduskunnan toimesta jo keväällä, ei kiireellisyys olisi merkinnyt kuin keskustelua, tuleeko laki voimaan ehkä huhtikuussa tai toukokuussa. Joka tapauksessa me nämä lait saamme.

Ehkä jonkin verran viimevaiheen käsittelyyn on vauhtia antanut maailmantilanteen epävakaus.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen iloinen siitä, että valiokunnan puheenjohtaja Holvitie nyt toteaa, ettei maailmantilanteella ole ollut mitään vaikutusta asian kiirehtimiseen ja mietintöön. Asia oli kyllä vähän toisennäköinen eräissä aikaisemmassa vaiheessa. Luen esimerkkinä Nykypäivä-lehteä, jossa toimittaja kysyy puheenjohtaja Holvitieltä, liittyykö lakien kiirehtiminen jollain lailla Baltian kehitykseen. Nykypäivän tekstin mukaan puheenjohtaja on vastannut, että kyllä liittyy. Siinä on yksi kohta, joka merkitsee sitä, että tämän lain puitteissa asetusteitse valtioneuvosto voi todeta suuren pakolaismäärän tänne tuleminen poikkeustilaksi, vastasi Holvitie.

Olen myös sitä mieltä, että luonnollisesti valiokunnan tulee itse voida päättää siitä, kiirehditäänkö jotain asiaa vai ei, mutta tämäkin näytti kyllä vähän toisenlaiselta valiokunnan sisällä ja myös julkisuudessa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja käsitteli kiireellisyyskysymystä. Julkisuudessa vain valitettavasti on käynyt niin, että asian yhteydessä kiireellisyyskysymyksestä nousi pääuutinen. Nyt kuitenkin ollaan lähellä eduskuntavaaleja, ja vaalien jälkeen varmasti huhtikuussa jo eduskunnan työ käynnistyy. Sen jälkeen, jos todella kiire on, lait voidaan hyvinkin nopeassa aikataulussa hyväksyä ja toteuttaa ja saada voimaan.

Minusta tärkeintä ja arvokkainta tässä tilanteessa on se, että pitkän valmistelun jälkeen molemmat lait ovat tulleet suureen saliin käsittelyyn, koska todellakin on jo aika lainsäädäntöä uudistaa. Niin pitkä aika on siitä, kun edellisen kerran lainsäädäntö on hyväksytty.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käyty pieni keskustelun pätkä on osoittanut sen, että kiirehtimisessä yritettiin käyttää hyväksi maailmanpoliittista tilannetta toisin kuin ed. Holvitie sanoi. Minä haluan korostaa, että meillä on lait, joitten mukaan poikkeusoloissa voitaisiin tätä nykyäkin toimia. Siis siinä mielessä kiire ei ole

todellinen. (Eduskunnasta: Sotatilalaki vai?) — Se on yksi laki, joka on voimassa oleva.

Kuten ed. Pokka totesi, kysymys on ainoastaan parin kuukauden viiveestä, jos mennään normaalissa lainsäädäntöjärjestyksessä, verrattuna siihen, että lakeja olisi kiirehdytty. Siinä mielessä minä pidän hysterialan osoituksena sitä, että siitä yleensä ruvettiin puhumaan. Osoitan syyttävän sormen nimenomaan valiokunnan puheenjohtajan ja hänen edustamansa ryhmän suuntaan.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun nähdäkseni on aika pitkälti kysymys myös tyyli-rikosta. Kun valiokunta kokoontui — niin kuin ed. Laine sanoi, on hyvä, että valiokuntaa kuullaan — se kuuleminen tapahtui niin, että meille jaetussa luonnoksessa oli jo valmiiksi painettuna, että lakeja tullaan kiirehtimään. Se oli liian valmista ruokaa, ja keskustelu lähti tietysti siitä käyntiin aika tavalla ikään kuin väärässä järjestyksessäkin.

Oikea järjestys olisi minun mielestäni ollut se, että asia olisi otettu muuten siellä keskusteluun ja katsottu, mihin se johtaa, ehkä ryhmien puheenjohtajien palaveriin, ja sitten ainakin sillä tavalla, että olisimme saaneet selkeän hallituksen kannan niin, että myös oikeusministeri olisi voinut hallituksessa asiaa olla käsittelemässä, koska hän kuitenkin on esittelevä ministeri, jolloin ei olisi oltu puolustusministerin sittenkin suhteellisen epävarmuuden takana, että hallituksessa on keskusteltu ja oltu vähän sitä ja tätä mieltä. Minun mielestäni on kuitenkin kysymys suuresta ja aika lailla poikkeuksellisestakin asiasta, kun näin loppumetreillä yritetään lakeja saada normaalia kiireellisempään käsittelyjärjestykseen. Muutenkin tässä tilanteessa olisi ollut korrektimpaa menetellä huomattavasti rauhallisemmin. Nyt mentiin vähän niin kuin puuhun latvasta päin eikä tyvestä.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean, että varsinainen valiokuntatyöskentely on minusta tapahtunut aivan normaalissa järjestyksessä ja perusteellisesti ja siinä suhteessa ei ole huomauttamista. Valiokuntatyön loppuvaiheessa sitten tuli keskusteluun se, pitäisikö laitt eduskunnassa käsitellä kiireellisessä järjestyksessä. Kuten ed. Pokka totesi, keskustalla

kiireellisyyttä vastaan ei ollut mitään periaatteellista vastustavaa kannanottoa, mutta kun valiokunnassa hyvin pian kävi kuitenkin ilmi, että viiden kuudesosan enemmistöä ei ollut saatavissa eduskunnasta kiireellisyyden taakse, keskustan ryhmä katsoi, ettei ole syytä dramatisoida asiaa vaan käsitellään asia normaalisti ja vielä senkin takia, että lakien voimaantulo ei siirry kuin pari kolme kuukautta eteenpäin.

Tässä yhteydessä voidaan arvostella kokoomuksen menettelyä. Kun puolue tiesi todellisen tilanteen, mielestäni se alkoi asialla politikoida ja herätti hysteriaa, joka ei mielestäni lakien valmisteluun varsinaisesti kuulunut, sillä lakeja on valmisteltu erittäin pitkään ja perustellusti, ja lait, oli maailmanpoliittinen tilanne mikä tahansa, kuitenkin tulevat hyvin lyhyellä viiveellä voimaan.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan lyhyesti vain todeta, että kysymys oli avoimena voimaantulosäädöksen puitteissa peräti kaksi viikkoa, jona aikana ryhmärit kokoontuivat käsitykseni mukaan kahdesti. Sen lisäksi ryhmien työvaliokunnat käsitelivät asiaa, ja vasta viimeisen torstaisen ryhmäkokouksen jäljiltä me olimme valmiit ratkaisemaan asian valiokunnan sisällä äskén kertomallani tavalla. Siihen vaikuttivat ratkaisevasti sosialidemokraattisen ryhmän kielteinen kanta ja kokoomuksen samana torstaina antama julkinen myönteinen kanta. Näiden välillä oli kiistaa, ja asia on ratkennut. Toivoisinkin, että voitaisiin enemmän keskustella lain sisällöstä, josta me olimme liikuttavan yksimielisiä. Tämä on jo ratkaistu.

Mitä tulee kysymykseen siitä, että oikeusministeriö ei ollut riittävällä tavalla lakien valmistelussa mukana, totean, että näin ei todellakaan ole ollut. Se, että nykyinen oikeusministeri ei ollut kuultavana valiokunnassa, johtuu vain siitä, että edellinen oikeusministeri oli lakien esittelijä ja sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä ei halunnut nykyistä oikeusministeriä valiokuntaan vaan pyysi puolustusministerin paikalle. Tämän ryhmän toivomuksesta viimeisessä kokouksessa me todella saimme vielä hallituksen kannan valiokuntatyöskentelyyn, ja sen ehdotuksen teki sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Esillä olevien kriisilakien käsittely on tuonut nimenomaan kiireellisyysasiassa ylenmääräistä innostusta käsittelyyn ja keskusteluun nimenomaan porvarien puolelta. Sen kaltainen intomieli ei ole maanpuolustusta eikä isänmaallisuutta. Se on ylenmääräistä intoilua, vähän niin kuin hiekkalaatikolla pienet pojat intoilevat, kun puskasta kuuluu mörinää. Ei ole tuntunut kovin hyvältä tällainen turhanpäiväinen intomieli, joka ei ole maanpuolustusta.

Pääministerimmehän varoitti vanhempia jokin aika sitten, ettei sotahysteriaa siirrettäisi lapsiin. Lapset ovat kokemuseni mukaan hyvin rauhallisia, huomattavasti rauhallisempia kuin hallitus ja puolustusvaliokunnan porvarit. Ei siellä ole tällaista hätäilyä, ns. pussihousustrategiaa, millään tavalla näkyvissä. Pahimmat ovat jo ryhtyneet keräämään ryynejä pussiin ja ehkä jotkut jopa suolaamaan silakoitakin kaiken varalle. Turhanpäiväistä hosuhysteriaa, joka ei palvele ketään eikä mitään.

Nykyinen sotiminenhan on hyvin tehokasta toimintaa. Se ei ole pussihousufilosofiaa. Se on tehokasta tappamista täsmäaseilla eikä kiireessä ryntäilyä sinne ja tänne, kun ei ole minkäänlaista tosiasiallista hätää.

Minulle on tullut sellainen olo, että kokoomuksen hosuminen asiassa on vaalipropagandaa, ja se on sen lajin isänmaallisuutta, josta ainakin minä haluan sanoutua irti. Maanpuolustus ja isänmaan asialla olo on vallan muuta kuin tällainen säntäileminen ja hysterian turhanpäiväinen lietsominen. Jos se on vaalipropagandaa, se on aika raskauttavaa tällaisessa asiassa. Toivottavasti se ei ole sitä.

Samojen lakien yhteydessä on nostettu myös esiin suojeluskunnat keskustelussa. Siitä on ehkä ihan hyvä muutama sana sanoa. Minä en näe, että tällaista suojeluskunnan haamua olisi nousemassa Suomessa. Kaikkeksi onneksi tämän kaltaista liikehdintää tai innostusta minun ymmärtääkseni ei Suomessa ole olemassa. Suojeluskunnat jäävät häpeänä historiaamme, ja ne eivät varmasti sieltä kumpujen yöstä nouse.

Otan ihan konkreettisen esimerkin. Kun sanoin "häpeällinen historia", minun pitää se kahdella lauseella myös tietysti sanoa. Pelkästään Satakunnan alueella, kun sotatoimet olivat jo loppu, teloitettiin 926 henkilöä,

joista 35 naista. Nämä olivat pääasiassa suojeluskuntien työtä, mutta nekaan eivät meidän poliittisen vasemmistomme isänmaanrakkaudesta vähentäneet, vaan punaorvot olivat ensimmäisinä vuonna 1939 puolustamassa maata, ja siitä syystä tankit eivät tv-tornin ympärillä nyt pyöri. Se suojeluskunnista. Sellaista vaaraa varmasti ei ole.

Toinen kysymys, joka on nostettu myös hyvin vahvasti esille, on naisten militarisointi, josta lakien yhteydessä on käyty keskustelua. Siitäkin on syytä sanoa muutama sana. Jos se on tasa-arvokysymys, tappamisen opetteleminen, sitten olen sanaton enkä voi sanoa siihen sitä enkä tätä. Kaikenlainen tämän suuntainen militarisointi siihen suuntaankin, vaikkei taistelujoukoissa käytettäisiäkään naisia, silti on varsin kyseenalaista. (Ed. Kettunen: Ovatko sotilaskotisisaretkin tuomittavaa porukkaa?) — En tuomitse. Minun tietääkseni munkkipossuilla ei muuta tehdä kuin luodaan sopivaa tunnelmaa, mutta se on aivan eri asia kuin se, josta on ollut kysymys.

Sillä täytyy olla jokin pohja, minkä takia kokoomusporvarit lähinnä pyrkivät ajamaan hätäisesti kiireelliseksi valmiuslainsäädännön. Jokin pohja siinä täytyy olla, ja se pohja ei tietenkään voi olla muuta kuin Persianlahden ja Baltian tilanne, ehkä Somaliassa Barren homma — en tiedä, jos se siihen liittyy — mutta joka tapauksessa jokin pohja täytyy olla.

Minua suunnattomasti ärsyttää kytkenä esimerkiksi Baltian kysymykseen. Täältä annetaan hyviä neuvoja jatkuvasti balteille Suomesta. Meidän pitäisi muistaa se, että Baltian maat ovat ainakin tuhat vuotta joutuneet vastaavanlaisiin tilanteisiin aikaisemmin. Tallinnan torin laidalla oli hyvin toimiva apteekki jo silloin, kun Suomessa Helsinginniellä eivät edes lehmät käyskenelleet haassa vaan ahmat, sudet ja muut villipedot. Heidän valtiolliset järjestelmänsä olivat jo tuhat vuotta sitten sillä tasolla kuin meillä täällä nyt, eli varmasti tuntuu suorastaan sääliittävältä kuulla sieltä härmäläisiä hyviä neuvoja, miten te asianne järjestätte.

Täällähän on annettu lausuntoja. Nyt siitkin esimerkki: pääesikunnan päällikön lausunto Neuvostoliiton rajojen pyhydestä. Nämä ovat sellaista höpinää suoraan sanotuna, ettei sellaista kovin paljon maailman tuuliin kannattaisi heitellä.

Sosiaalivaliokunta on myös käsitellyt lakeja. Minä en löydä niistä oikeastaan mitään merkittävää sinne eikä tänne, eli kiirehtimiselle ei ole minkäänlaista perustaa. Meillä on vahva julkinen sektori. Se on valmiuden kannalta varsin tärkeä. Juuri yhteistä sektoria on kokoomus romuttamassa, porvarit romuttamassa. Minun mielestäni kannattaisi ajatella tältäkin kannalta yhteistä sektoria.

Tämän kaltainen lainsäädäntö, jossa luodaan kuilua sotatilan ja rauhantilan välille, on varsin kyseenalaista. Onko se viisasta? En osaa sanoa, mutta on niin vähämerkityksellisistä asioista kysymys, että ei näitä oikein vastustaakaan kannata.

Kiireellisempiä asioita meillä olisi, jos ajatellaan isänmaan asiaa: Nuorten asuntotilanne, jossa nyt paljon haukuttu SDP:n eduskuntaryhmä teki omavaltaisen päätöksen, jolla leimavero poistettiin nuorilta, ja nyt saatiin sitten mahdollomat haukkumiset kokoomukselta porvariparlamentissa, kun tehtiin tämä. Tärkeää on työllisyys, tärkeää on, miten nuoret kokevat tämän maan, miten käy meidän metsiemme, jotka ovat menettäneet kasvukykynsä jne. Siis todella merkittäviä asioita, joita pitäisi kiirehtiä, ei tällaista pyssyjen kanssa hosumista ja kiirehtelyä ja pussihousustrategiaa. Mieluummin jättää se intoilu pois ja puuttua todellisiin asioihin.

Minä kyllä ihan sydämestäni toivoisin, että seuraavana itsenäisyyspäivänä jämiä ja nappeja jaettaisiin vähän varovaisemmin, ettei se innostaisi liikaa ketään.

Herra puhemies! Valmiuslakien kiirehtimisen kanssa hätäkoiville porvareille haluaisin lopuksi antaa hyvän neuvon vanhana kotisänä: Tiukkaan pakatut ryyripussit pilaantuvat pienessä ajassa. Vehnäjauhoihin ilmestyy jopa toukkia. Vaihtakaa pusseihinne kuivia makaroneja. Ne säilyvät parhaiten.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rinteen puheet ovat kyllä persoonallisia, mutta niissä on vähän sama vika kuin minunkin puheissani: Niillä ei ole paljon mitään tekemistä totuuden kanssa. Toisin sanoen, kun niitä ihan tarkkaan kuuntelee, ei niistä saa tuuttia eikä taittia eli mitä siinä tarkoitetaan.

Mutta puhun lähinnä suojeluskuntapuolesta. En kyllä mikään suojeluskuntaintoilija ollut, mutta en oikein hyväksy sitä tapaa, jolla ed. Rinne suojeluskunnat tähän liitti.

Samalla kertaa hän olisi voinut puhua siitä Turun hautausmaan kynttiläkulkueesta, joka taannoin oli televisiossa: Mittava kunniano-soitus sellaisille, joiden elämäntehtävä sodan aikana oli myydä suomalaisia tietoja ryssälle, jotta olisi jääty ryssän jalkoihin siihen aikaan. (Ed. Rinne: Minkä sodan?) — Kyllä hän tietää, mitä sotaa tarkoitan. (Ed. Seppänen: Herra puhemies! Puuttukaa kielenkäyttöön!)

Toisaalta ja toisaalta: Tällaiset ääri-ilmiöt kuten moittia suojeluskuntaa, joka on eräs historiamme tapahtuma sekkin, toisaalta kulkea toiseen äärimmäisyyteen, ovat tietyllä tavalla kaikki pahasta. Suojeluskunta ei valmiuslakiin kyllä sellaisenaan kuulu ollenkaan.

Mutta sen verran voin todeta omasta puolestani, kun tässä seisoalleni ponnistin, että vaikka eduskuntaryhmämme ei katso tässä vaiheessa tarpeelliseksi näiden lakien kiireelliseksi julistamista, kyllä kiistämättä sellainen vaihe on ollut hiljattain, jossa jokaisen järkevän ihmisen ajatus on kulkenut siihen suuntaan, kuinkahan tässä oikein mahtaa käydä, onko meillä mahdollisesti riittävää puolustuskykyä jne. Tällä hetkellä tilanne on ilmeisesti hieman toisenlainen eli ed. Rinteen puheet pussihoususysteemistä ovat kyllä uskomattomia ilmauksia tavalla, jolla ei ole mitään pohjaa.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En minäkään puutu ed. Rinteen pussihousufilosofiaan, kun se liittyy malli Cajanderiin ja on niin tavattoman vanha asia. Totean vain, että ed. Rinne ei ole lukenut hallituksen edistystä edes siltä osin, kuin on kysymys vastuullisesta ja pitkäjänteisestä varautumisesta mm. suuronnettomuuksiin. Ei tämä kaikki mitään sotapsykosia ole, niin kuin ed. Rinne on lukematta ymmärtänyt ja kotona valmistanut nämä pussihousutarinansa. (Ed. Rinne: Se oli symbolinen!)

Minä ymmärrän toisaalta ed. Rinnettä siinä ryhmässä, joka suhtautuu maanpuolustukseen nihkeästi ja peräti kielteisesti. (Ed. Rinne: Päinvastoin!) — Heitä on sosialidemokraattien joukossa. — Minä uskon, että valtaosa sosialidemokraatteja on vastustanut kiireellisyyttä juuri tällä hetkellä siitä syystä, että he tietävät vasemmistoliiton esittävän näiden lakien hylkäämistä. Silloin tämä so-

pivuushaitari venyy liian pitkäksi kahden työväenpuolueen välillä, ja se merkitsee sitä, että toinen pää on liian kaukana, joka esittäisi kiireellisyyttä, ja toinen pää, joka esittää hylkäämistä.

Tässä puhutaan siis eräänlaisesta jääviydestä, kun puhutaan tämän lain sisällöstä. Esimerkiksi ed. Laine on kyllä korrektisti valiokunnassa käyttäytynyt siitä huolimatta, että hän on esittänyt siellä moneen otteeseen tämän lain hylkäämistä. Minä en voi tulla muuhun tulokseen ed. Rinteen kohdalla kuin, että häntä on kohdeltu huonosti asevelvollisena.

Ed. Saapunki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! SDP:n ed. Rinne kyllä puhui käsittämättömästi kriisitilanteen lakikysymyksistä sanoessaan, että ne ovat tyhjänpäiväistä intoilua, ja syytti siitä kokoomuslaisia. Vaikka en ole koskaan tunnustautunut kokoomuslaiseksi, tämän asian suhteen minä olen kokoomuslainen. Olen samaa mieltä kyllä heidän kanssaan, jos tämä on pelkästään kokoomuslainen näkemys. On myös henkilökohtainen näkemys, että näihin asioihin pitää kiinnittää erityistä huomiota.

Demarit ovat olleet myös laskemassa puolustusmäärärahoja jatkuvasti tässä salissa. Tosin viime aikoina ne puheet ovat hieman laantuneet, kun ovat tosiasiat tulleet esille.

On myös turha puhua, että lapset eivät ole tänä päivänä huolissaan tulevaisuudestaan. Tiedämme jokainen, että on tämän päivän elämää, että lapset todella ovat huolissaan tulevaisuudestaan.

Suojeluskuntatoiminta ja sen häpeällisyys myös on otettu esille. Totean vain, että vasemmistolainen isänmaanrakkaus on kyllä tässä maailmassa surmannut myös monella taholla ihmisiä aivan riittävästi ja häpeällisesti. On helppo puhua maanpuolustuksesta vähättelevästi, kun rauha vallitsee maassamme.

Voin todeta, että demarit puhuvat vähättelevästi aina elintarvikehuollon merkittävyydestä Suomessa. On syytä myös muistaa, että demarit olivat hyvin ystäviä viljelijäväestölle sodan jälkeisenä aikana. Tämä pitäisi myös tulevaisuuden näkökulma huomioiden muistaa. Ei mutterilla tulla elämään tulevaisuudessaan.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rinteen puheenvuoro oli ko-

konaisuutena erittäin hyvä mielestäni, mutta toteaisin kuitenkin, että puheen alkuosassa hän tuli maininneeksi, että kokoomus harjoittaa vaalipropagandaa. No, tässä nyt tulee semmoinen pata kattilaa soimaa -tilanne.

Nimittäin luen tässä sosialidemokraattisten naisten julkilausuman, joka on annettu kaksi kuukautta sitten. Se kuuluu näin: "Sosialidemokraattiset naiset ovat sitä mieltä, ettei lakiesityksiä tulisi ottaa käsittelyyn hallituksen esittämässä muodossa, vaan ne olisi siirrettävä takaisin uusia valmisteluja varten." Marraskuun 23 päivänä 1990 sosialidemokraattiset naiset Liisa Jaakonsaari ja Tuula Haatainen ovat tämän allekirjoittaneet. He olivat silloin sitä mieltä, ettei näitä lakiesityksiä ei olisi pitänyt ottaa käsittelyynkään. Nyt kuitenkin sosialidemokraatit hyväksyivät lähes hallituksen esittämässä muodossa valiokunnassa tämän asian. On pantava merkkeille, että sosialidemokraattiset naiskansanedustajat häpeävät nyt ilmeisesti tätä, kun heitä ei ole yhtään salissa paikalla, kun asiaa käsitellään. Aikaisemmin ovat vastustaneet, nyt hyväksyvät.

Ed. Varpasuo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi ja ed. Saapunki jo aika hyvin sanoivat, mikä arvo ed. Rinteen puheenvuorolle on annettava. Mutta jos nyt itse asiasta muutaman sanan sanoisi.

Säätämisyjärjestyksestä on todella todettava se, että valiokunta on itse lain sisällöstä ollut erittäin yksimielinen. Silloin säätämisyjärjestyksessä on kysymys siitä, millä tavalla haluamme ottaa nykyaikaista, modernia, lainsäädäntöä käyttöön. Niin kuin kaikki tiedämme, meillä on tietyt lait tällaisten tilanteitten varalle, mutta ne ovat vanhentuneita. Ne eivät korosta ihmisten oikeusturvaa eivätkä kaikkia niitä valitusteitä, joita tämän tapaisissa tilanteissa tavallisille kansalaisille on suotava. Nyt olisimme saaneet modernin, nykyaikaisen, ihmisten oikeusturvaa korostavan lainsäädännön aikaan.

Nähdäkseni jos itse asiasta ollaan yksimielisiä, niin vastuulliseen käyttäytymiseen kuuluu, että tällainen nykyaikaan sopiva väline on käytettävissä mahdollisimman nopeasti, jos sitä satuttaisiin tarvitsemaan, eikä olisi odotettava sitä, että voitaisiin esimerkiksi turvautua jo aika pitkälle vanhentuneeseen lainsäädäntöön, joka ei kansalaisten oikeusturvaa tällä tavalla takaa. Eli valiokunta ja

oma ryhmäni olivat mielestäni tässä kohdin erittäin loogisia. Jos käsittelyjärjestys olisi päätetty valiokunnan sisällä, niin kuin alun pitäen oli tarkoitus, mitkään syytökset häsäkästä eivät olisi edes mahdollisia, mutta vasemmiston taholta haluttiin pitkittää käsittelyä ja ottaa ryhmien kannanottoja, ja se sai aikaan tämän keskustelun. Valiokunnassa oli kaikki mahdollisuudet todella käsitellä tämä asia ainoastaan sen piirissä, mutta sitä ei haluttu tehdä.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli tietysti ihan hyvä, että ed. Aittoniemi totesi, että hänen puheessaan ei yleensä ole totta. Se kai riittääkin kommentiksi hänen puheenvuoroonsa.

Mutta kun on kuunnellut ed. Holvitien ja ed. Varpasuonkin puheenvuoron, kyllä totta näyttää olevan se, että tietty hysteria, jos ei vallan psykoosi, näyttää olevan vallalla näitten lakien säätämisen yhteydessä. Yritetään käyttää maailman tilannetta hyväksi, vaikka kysymys on ainoastaan kahden kolmen kuukauden ajasta. Korostan vieläkin, että meillä on käyttökelpoinen, jos kohta ei hyvä, lain-säädäntö tälläkin hetkellä.

Ed. Rinteen puheenvuoroon pari kommenttia. Ensinnäkin hän totesi, että nykyajan sota on sellaista, että täsmäaseilla vain leikitään. Se mielikuva mikä tästä puheenvuorosta siltä osin tuli, ei varmasti pidä paikkaansa. Me tulemme ilmeisesti lähikuukausien aikana toteamaan, että kymmenettuhannet, jos ei sadattuhannet, ihmiset ovat näitten täsmäaseitten uhreja ja nimenomaan he ovat olleet niitä viattomia ihmisiä, ei juurikaan sotilaita. Siltä osin tämän nykyaikaisen sodan ihannoiti, mitä julkisuudessa on kovin paljon, on kyllä erittäin omalatuista.

Ed. Rinne totesi, että Tallinnan apteekki on vanha ja silloin Helsingin niemellä ei ollut mitään. Se pitää paikkansa. Mutta muistutan, että esimerkiksi Hämeessä oli täysi kaupunki siihen aikaan.

Ed. Lamminen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samasta vaalipiiristä lähtöisin, mutta eri paikassa täysin asuvana kuin ed. Rinne. Tämä oli minulle ihan tuttua liturgiaa tämä ed. Rinteen populistinen hehkus. Odotin kolmea kohtaa vielä tai oikeastaan neljää: lämmitettyjä golfkenttiä,

lämmitettyjä perunamaita ja lapsen takapuolen pyyhkimistä. Sen lisäksi odotin vielä Tuntemattomasta lainausta, että ”innostuneimpia piti sitoa puihin kiinni”, kun hän puhui suojeluskunnista, joita sivumennen ei sanallakaan ole mainittu koko asian käsittelyn yhteydessä valiokunnassa, ed. Rinne.

Ed. Rinne mainitsee myöskin naisten asepalveluksen. On kaksi eri kysymystä: naisten maanpuolustus ja naisten asepalvelus. En minäkään hyväksy naisten asepalvelua. Hän mainitsi, että tämä oli sosiaalivaliokunnassa käsiteltävänä, mutta siellä ei mitään merkittävää löytynyt. Siitä huolimatta sosiaalivaliokunta käsiteli tätä asiaa ja pitkitti kolme kuukautta. Miksi? Oliko se ed. Rinteen taktiikkaa? Olen samaa mieltä mitä edustajat Saapunki ja Aittoniemi tässä olivat enkä perusta sitä mihinkään vähäpätöiseen tietoon, mitä tulee naapurimaan kysymykseen. Jo viime viikolla, kun eduskunnassa oli virolaisia vieraita, he mainitsivat: ”Sisällissota Neuvostoliitossa on lähellä.” Eikä tämä ole Suomesta lähtenyt tieto, vaan he sen sanoivat.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Itse asiassa en ole kritisoinut, puhuin ehkä vähän värikkäin sanoin ja kielikuvin; on myös joitakin symboleja ja keskustelua voidaan silläkin tasolla käydä.

Mielestäni, tiivistettynä sanoen, pyrkimys saattaa tämä säännös kiireelliseen säätämisyjärjestykseen on sellaista hosumista, joka ei ole viisasta, koska se on tarpeetonta ja se tulkitaan meillä ja muualla turhanpäiväiseksi hosumiseksi. En näe siinä mitään positiivista, vaan asia pitää käsitellä, niin kuin se käsitelläänkin, normaalissa järjestyksessä ilman hysteriaa ja dramatiikkaa.

Ed. Rantanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Uitto luki sosialidemokraattisten naisten julkilausumaa ikään kuin se olisi jotakin sellaista, että ne asiat yleensä demareitten kannan muodostaisivat ja sellaisinaan tulisivat eduskuntaryhmän päätöksiksi. Huomautan vain siitä, että meillä asioista päätetään eduskuntaryhmässä eikä naisten julkilausumilla. Tällä tavalla saadaan ihan järkevää päätöksentekoa aikaiseksi siitä huolimatta, että siellä on ryhmän varapuheenjohtaja toisena allekirjoittajana. Ei hänkään saa aina tahtoaan läpi.

Mutta mitä tulee varsinaiseen asiaan ja kiireelliseksi julistamiseen, niin tänäkään päivänä vielä sotilasjohdon korkeat asiantuntijat eivät ole edellyttäneet, että tämä pitäisi kiireesti käsitellä siitä syystä, että esimerkiksi Baltian tai muun maailman tilanne uhkaisi Suomen turvallisuutta ja tämän takia tarvitsisi käsittelyjärjestystä nopeuttaa. Kysymyksen on vain vaalien alla kokoomuksen hermostuneisuudesta, ed. Holvitién henkilökohdistaisesta vaalilyöstä, jota ed. Lamminen valan kovasti kannattaa ja pyrkii siitä pisteitä ottamaan pihalle.

Kiireelliseksi julistaminen on tässä tilanteessa väärä signaali ihmisille, että meillä olisi välitön vaara uhkaamassa ja kovin nopeassa tahdissa. Hermostuneisuutta osoittaa ehkä tämä asia, mutta myös viikonvaihteessa porvariparlamentissa käytetyt kokoomuslaiset hysteeriset puheenvuorot.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Niin sanotuista valmiuslaeista julkisuudessa viime viikkojen aikana käyty keskustelu on osoittanut, että näiden lakien sisältö ja mahdollinen tarve voidaan nähdä hyvin eri tavoin. Samoin tämänhetkinen maailmanpoliittinen tilanne Suomen kannalta voidaan kokea myös hyvin eri tavoin. Kyvyssä hallita kokonaistilanne ja oma käyttäytyminen suhteessa siihen saattaa esiintyä niin ikään uskomattoman suurta vaihtelua, kuten tämänkin keskustelu on osoittanut.

Politiikka on paljolti signaalien lähettämistä ympäristöön. Mitä syvällisemmin jokin asia tai tilanne koskettaa tosiasiallisesti tai kuvitteellisesti ihmisten perusturvallisuutta, sitä suuremman merkityksen politiikkojen lähettämät signaalit saavat. Tässä katsannossa on syytä arvioida sekä eräiden ministereiden että hallituspuolueiden viimeaikaisia toimia, aivan niin kuin jo varsin monet edustajat ovat tehneet.

Persianlahdella meneillään olevan sodan johdosta pääministeri antoi mm. tunnetun "Suomi ei ole sodassa" -lausunnon. Tämän toteamuksen tarkoituksena lienee ollut kansan rauhoittaminen jännittyneessä kansainvälisessä tilanteessa. Rauhoittelupyrkimykseen sopivat harvinaisen huonosti eräiden ministereiden kannanotot, joiden mukaan "kriisin nyt uhatessa Suomea on ns. valmiuslait nyt käsiteltävä kiireellisinä eduskunnassa". Ministereiden mukaan on kyse kansa-

laisten turvallisuudesta, joka on uhattuna myös siksi, että "voimassa olevat lait ovat toivottoman vanhanaikaisia". Kannanotot saavat erityistä merkitystä sen vuoksi, että vaalien jälkeinen eduskunta voi käsitellä lait lopullisesti jo muutaman kuukauden päästä.

Nyt on aivan perusteettomasti lähetetty kansalaisille signaaleja, että maamme turvallisuus on välittömästi uhattuna. Samalla on lähetetty mm. Moskovaan signaali, että Suomen hallituksessa on tahoja, jotka katsovat, että Neuvostoliiton tämänhetkinen tilanne on siinä määrin huolestuttava, että Suomessa tarvitaan valmiuslakeja tänne ulottuvan kriisitilanteen varalta.

Valmiuslakien valiokuntakäsittelyn aikana on saanut julkisia tiedotusvälineitä seuraneena sen vaikutelman, että muuan taho on käyttänyt näiden lakien käsittelyä myös oman politiikan profilinsa korottamiseen. Jos näin todella on, niin silloin on suhteellisuudentaju pettänyt pahan kerran. Väline on valittu väärin. Tahohan on täällä jo ilmoittanut.

Valiokuntakin on lähettänyt mietinnössään erilaisia signaaleja. Valiokunnan kannanoton mukaan poikkeustilannetta tulkittaessa "olisi myös otettava huomioon maamme mahdollisesti suuntautuvan väestön laajamittaisen siirtymisen vaikutukset yhteiskuntaamme". Valiokunnan mielestä näiden väestöryhmien asuttaminen ja elintarvikehuollon sekä terveydenhoidon järjestäminen saattaisivat ääritapauksissa johtaa olosuhteisiin, joissa valtioneuvosto voitaisiin oikeuttaa käyttämään valmiuslaissa säädettyjä toimituksia.

Merkittävää on, ettei puolustusvaliokunnan puheenjohtajakaan, joka on julkisuudessa esiintynyt näiden asioiden erityistuntijana, ole pystynyt julkiselle sanalle kertomaan, millaisia valiokunnan mietinnössä tarkoitetut tilanteet voisivat käytännössä olla. Kun tähän ei ole kyetty, ei tällaista mainintaakaan mietinnössä olisi tarvittu. Ylipäätään pitää olla tarkkana valmiustilalain kaltaisen lain soveltamisalan ja perusoikeuksiin puuttumisen suhteen, koska vaarana on ns. harmaan alueen militarisoituminen ja laajeneminen liiaksi yhteiskunnan siviiliosalle.

On sinänsä mielenkiintoista ja oireellista, että valiokunta on lähtenyt ottamaan valmiustilalakiehdotuksen 2 §:n 3 kohdan perusteella kantaa tänne saapuviin suuriin ul-

komaalaisjoukkoihin, kun ulkomaalaislaki on erikseen parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä.

Saman pykälän 4 kohdassa puhutaan taloudellisista, lähinnä maailmantaloudellisista, kriiseistä syynä käyttää valmiustilalain valtuuksia. Hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan, että kyseeseen tulisivat lähinnä säännöstelytoimet. Herää kysymys siitä, miksi nykyiset säännöstelylait eivät riitä. Samassa lainkohdassa kiinnittää huomiota myös se, että hallitus on nähnyt tarpeelliseksi erottaa toisistaan uhan väestön toimeentulolle ja uhan maan talouselämän perusteille. Mielestäni hallituksen olisi tullut tehdä selväksi, miten nämä eroavat toisistaan ja voidaanko ajatella valmiuslain valtuuksien käyttöä todellakin myös sellaisissa kriiseissä, joissa ei ole kyse kansalaisten toimeentulosta, vaan ainoastaan uhasta vallitsevalle talouselämälle.

Taluskriisien sisällyttäminen valmiustilalakiin kertoo omaa kieltään myös hallituksen talouspolitiikasta. Kriiseihin, jotka johtuvat liiallisesta riippuvuudesta, tuontien energiasta ja maailmanmarkkinoista, haetaan apua puuttumalla erityisvaltuuksin siviiliyhteiskuntaan. Mielestäni meidän tulisi pyrkiä ennen kaikkea estämään puheena olevat kriisit siirtymällä nykyistä omavaraisempaan ja energiaa säästävämpään kansantalouteen.

Ehdotuksen mukaan valmiustila kestää kerrallaan jopa vuoden, vaikka valmiustilassa on kyse sotatila pienemmästä uhasta. Voidaan jälleen perustellusti kysyä: Missä tilanteessa voisi olla tarpeellista antaa moiset valtuudet hallitukselle kokonaiseksi vuodeksi ilman, että eduskunta voisi puuttua asiaan?

Lakiehdotuksessa on suhteellisen hyvin otettu huomioon ihmisoikeuslait. Kuitenkin 9 §:n 2 momentin muotoilun olisi syytä olla tarkempi. Kansalaisille on kerrottava selvästi, missä tilanteissa heidän perusoikeuksiinsa voidaan puuttua ja kuinka voimakkaasti.

Ehdotuksesta sotatilalaksi on todettava, että se on parempi kuin voimassa oleva laki. Joihinkin näkökohtiin on senkin osalta kuitenkin aihetta kiinnittää huomiota.

Ensinnäkin niin hallitukselta kuin valtiokunnaltakin on ollut perusteltua aihetta odottaa kuvauksia esimerkkitapauksista, joissa on niiden mielestä kysymys kapinasta. Onko esimerkiksi reistailevan ydinvoimalaitoksen ulkopuolella mieltään osoittavat nuo-

rukaiset katsottava kapinaan ryhtyneiksi? Entä olisiko kutsunnoista kieltäytyvät balttinuorukaiset katsottava kapinalliseksi, jos heidän tapauksensa projisoitaisiin Suomeen tämän lain voimassa ollessa?

Tarkoituksena näyttää olleen säätää valmiustilalakiin vain ulkoa tulevat uhat ja jättää sisäiset riidat sotatilalakiin. Tämän ratkaisun oikeutuksen perään voidaan aiheellisesti kysellä. Lisäksi sotatilakin voitaisiin julistaa ensimmäisen korkeintaan kolmen kuukauden pituisen jakson jälkeen jopa vuodeksi. Voidaan jälleen kysyä: Eikö puoli vuotta riittäisi?

Lakiehdotuksen mukaan annettaisiin valtuudet esimerkiksi poliisin epäilyjen perusteella riistää henkilön vapaus kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Valitusoikeus olisi hallinto-oikeudelle. Voidaan perustellusti ehdottaa, että hallinto-oikeuden sijalla olisi yleinen oikeus. Vähimmäisvaatimuksena olisi pakollinen suullinen käsittely. Voidaan tietysti kysyä: Keitä varten tämä pykälä ylipäättään on? Onko tässä yhteydessä ajateltu esimerkiksi rauhanjärjestöissä toimivia? Hehän yleensä vastustavat sotaa. On todella kohtuullista, että he saavat vastauksen tähän kysymykseen eduskunnalta eivätkä vain ed. Aittoniemeltä.

Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvosto voisi myös kieltää valtakunnan puolustusta tai turvallisuutta vaarantavien yhdistysten toiminnan, ei kuitenkaan puolueen. Voidaan aiheellisesti kysyä: Eikö nykyinen yhdistyslain kohta riitä? Nythän tuomioistuimella on oikeus lakkauttaa yhdistys silloin, kun on kyse vastoin lakia ja hyvää tapaa toimivasta yhdistyksestä. Ehdotuksessa onkin lähdetty avoimesti poliittisin perustein tapahtuvaan merkittävään perusoikeuden rajoittamiseen. Hallitusta kehoitetaan suoranaisesti kiinnittämään huomiota poliittisiin ja kansainvälispoliittisiin seikkoihin tässä yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi sensuurista. Sillä ei mielestäni pitäisi hurskastella. Persianlahden sota osoittaa, kuinka itesesensuuri toimii, vaikkei erityisiä kansainvälisen oikeuden pykälää olekaan olemassa.

Ed. Varpasuo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pulliainen antoi väärää kuvaa niistä poikkeusvaltuuksista, jotka valtioneuvoston käytettäviksi enintään vuoden pituiseksi ajaksi kerrallaan voidaan antaa.

Hän antoi sellaisen kuvan, ettei eduskunnalla olisi siihen mitään sanottavaa. Kuitenkin asetus on lain mukaan heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Sellaista tilannetta, että asetus olisi vuoden voimassa ilman, että eduskunta olisi sanonut siihen mitään, ei voida edes kuvitella. Eduskunnan on välittömästi käsiteltävä tämä asia.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aivan lyhyesti. En käy yksityiskohdittain läpi niitä väitteitä, joita ed. Pulliainen esitti. Totean vain, kun hän patisteli esiin muista kuin sodan uhista kuvauksia ja esimerkkejä, joita ei tämän lain yhteydessä ole esitetty, että ed. Pulliainen edessäni nähdessäni minulle tuli väistämättä mieleeni ainakin yksi esimerkki: ydinvoima- laonnettomuus, josta ed. Pulliainen on täällä useaan otteeseen puhunut, mutta jonka nyt kätevästi unohti.

Ed. Joenpalo: Herra puhemies! Mitä tulee ed. Pulliaisen puheenvuoroon, niin toteaisin, että se oli erittäin asiallinen. Kun ed. Aittoniemi totesi, että hän ja ed. Rinne mahdollisesti hyvin harvoin puhuvat totta taikka asiaa, niin toteaisin, että tällä kertaa ed. Pulliainen puhui pelkkää asiaa ja tarkasteli tätä lainsäädäntökokonaisuutta aivan samalla tavalla kuin me sosialidemokraattien ryhmässä, jotka hieman kriittisemmin suhtaudumme tällaisiin asioihin.

Herra puhemies! En aio tässä yhteydessä valiokunnan puheenjohtajan Holvitien toivomuksesta huolimatta käsitellä niinkään lakien sisältöä, vaan enemmän tätä prosessia ja tämän lain loppukiriin synnytettyä julkisuusnäytelmää.

Yhdyn puheenjohtajan näkemykseen siitä, että näitten lakien valmistuminen juuri nyt ei todellakaan liity mitenkään tähän kansainväliseen tilanteeseen, vaan sattumalta 10 vuotta, lähes 11 vuotta, kestänyt putki tyhjenee juuri tässä kohdassa.

Annan jo tässä vaiheessa valiokunnan puheenjohtajalle hyvän, korkean arvosanan siitä asian käsittelystä, jota hän lähes loppuun asti, kun näitä lakeja eteenpäin vietiin, valiokunnassa osoitti. Kouluarvosanaa käytäkseni ainakin 9+, ehkä vähän parempi- kin. Hyvin tarkalla korvalla hän kuunteli erilaisia näkemyksiä, joita asiaan liittyi.

Sen sijaan kaikki se kiirehtiminen, joka liittyi valmiuslakien käsittelyyn, on puhdasta hätävarjelen liioittelua. Puheenjohtajan toimesta tuotiin ja välitettiin valiokuntaan viestejä milloin pääministeriltä ja maan hallitukselta, milloin puolustusvoimain komentajalta, että valmiuslaki tulisi säätää kiireellisenä. Kun näitä viestejä ryhdyttiin valiokunnassa peräänkuuluttamaan ja tarkistamaan, kävi kiistatta ilmi, että hallituksen suunnalta ei tällaista esitystä ole tehty eikä puolustusvoimain komentajakaan lähestynyt valiokuntaa sillä tavalla kuin olisi voinut odottaa ja edellyttää, jos hänellä todella oli tarvetta toivoa näitten lakien kiireelliseksi julistamis- ta.

Esitys näyttää perustuvan ja perustuikin puhtaasti valiokunnan puheenjohtajan Holvitien henkilökohtaisiin tilannearvioihin maailmanpoliittisesta ja ehkä myös Suomen sisäpoliittisesta tilanteesta. Näihin arvioihin hämmästykseni myös kokoomuksen ryhmä myöhemmin ryhmänä yhtyi.

Yritys julistaa valmiuslaki kiireelliseksi on enemmän vaalien läheisyyttä kuin kriisien läheisyyttä. Tämän vahvistaa myös se, että valiokunnassa avoimena ja keskeneräisenä ollut asia nostettiin innokkaasti ja innostuneesti suureen julkisuuteen. Lienee aika poikkeuksellista, että valiokunnassa keskeneräisenä oleva asia ylipäättään käsitellään julkisuudessa.

Esityksestä, jonka puheenjohtaja ja sihteeri valmistelivat valiokunnalle, ei käyty yhtään neuvottelua ainakaan sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän kanssa eikä tietääkseni muidenkaan ryhmien kanssa. Tuskinpa puheenjohtaja Holvitie olisi saanutkaan kannatusta tälle esitykselleen, jos hän olisi käynyt näitä etukäteisneuvotteluja. Ehkäpä siitä syystä hän ei niitä käynyt, koska olisi saatanut menettää oivan tilaisuuden saada aimo annos julkisuutta tälle sinänsä tärkeälle asialle.

Mitä tulee asian käsittelyyn valiokunnassa, kun puheenjohtaja Holvitie eräässä puheenvuorossaan viittasi meidän sos.dem. ryhmän sekoiluihin, niin toteaisin, että tämä asia lähti ryhmänjohtajakäsittelyyn vasta aivan sen loppuvaiheessa. Perjantaina 18.1. teimme tällaisen esityksen, kun näytti siltä, että siinä kokouksessa olisi löytynyt enemmistö säätämään tämä asia kiireelliseksi valiokunnan puolesta. Sen jälkeen se siirtyi ryhmänjohta-

japalaveriin seuraavan viikon tiistaille, ja näitten monimutkaisten neuvottelujen jälkeen kävi niin kuin nyt on käynyt. Siis missään vaiheessa ennen tätä 18.1. ei käyty ryhmänjohtajien välisiä neuvotteluja eikä ryhmien välisiä neuvotteluja.

Menettelytapa kiireelliseksi julistamisyrityksessä oli kyllä mielestäni aika poikkeuksellinen. Kyse oli hallituksen esitykseen verrattuna todella suuresta ja oleellisesta muutoksesta. Kuitenkaan säätämisen kiireellisyysajatus ei perustunut valiokunnassa käytyihin keskusteluihin. Missään vaiheessa silloin, kun keskusteltiin asiasta eli annettiin pohjaa mietinnön valmistamiselle, ei tällainen ajatus noussut esille. Vasta sen jälkeen kun keskustelu oli päätetty ja mietintöluonnoksia kirjoitettu, löysimme yllätykseksemme esityksen lain julistamiseksi kiireelliseksi.

En voi viitata pitkään eduskuntakokemuksen, mutta muissa valiokunnissa, joissa olen ollut mukana, ei ole yleiskeskustelun ulkopuolelta mietintöluonnokseen enää sen jälkeen lisätty asioita, ei ainakaan sellaisia asioita, joita ei ole aikaisemmin käsitelty, eikä sellaisia suuria asioita, joista ei neuvoteltaisi toisten ryhmien kanssa. Todella poikkeuksellinen menettelytapa tässä kohdassa.

Aivan samalla tavalla mietintöluonnokseen kirjattiin ajatus siitä, että ”selvitettäessä edellytyksiä tilanteen tulkitsemisesta poikkeusoloiksi olisi myös otettava huomioon maahamme suuntautuvan laajamittaisen pakolaisuuden tai väestön hallitsemattoman siirtymisen vaikutukset yhteiskuntaamme”. Näin kirjattiin valiokunnan mietintöluonnokseen myös ilman keskustelua ajatus pakolaisuuden toimimisesta laukaisijana valmiuslainsäädännön käyttöönottamisessa. Tämäkin on minun mielestäni varsin poikkeuksellinen tapa menetellä, kun tehdään valiokunnalle mietintöä.

Tämä pakolaisuuspykälähän lieveni valiokunnassa äänestyksen jälkeen. Me, jotka vaadimme, että koko ajatus pakolaisuuden ja väestösiirtojen laukaisijana toimimisesta valmiuslainsäädännön yhteydessä olisi poistettava, jäimme vähemmistöön. Me emme onnistuneet sitä sieltä poistamaan. Mielestäni tämä on todella suuri ajatuksellinen virhe tässä asiassa.

Kun muistelen niitä puheenvuoroja, joita tämän äänestyksen yhteydessä asiasta käytiin, niin kyllä siellä hyvin voimakasta tietoa

eräät kokoomuslaiset välittivät, ”tietoa” Neuvostoliitosta tulossa olevista pakolaisvirroista, kymmenistä tuhansista tai sadoistatuhansista, ja Baltian maista asevelvollisuuttaan pakenevista nuorista miehistä. Ensimmäinen kerta kai kokoomuksen historiassa, että siellä ylipäättään kannetaan huolta asepalvelusta kieltäytyvistä miehistä. Yleensä he ovat aika voimakkaasti torjuneet kaikki nämä asiat.

Vaikka me sosialidemokraatit hyväksyimme valiokunnassa hallituksen esitykset korjattuina mm. perustuslaki- ja sosiaalivaliokunnan esittämän tarkennuksen, en voi sanoa, että ainakaan me, jotka kuulumme liikkeemme rauhantahtoisimpaan siipeen, olisimme tehneet sitä kovinkaan mieluisasti. Emme siitä syystä, ettemme olisi pitäneet lakien säätämistä tarpeellisenä — ne ovat sitä — vaan lähinnä siitä syystä, että ne oli erältä osin kirjoitettu kyllä aika huonosti. Rauhanliikkeen taholta, muidenkin kuin sosialidemokraattisen naisten taholta, esitettiin vaatimuksia erityisesti puolustustilalain palauttamisesta uudelleen valmisteltavaksi, mutta me emme ryhmänä tähän ajatukseen lämmenneet, koska näimme, että se olisi vienyt uuden pitkän prosessin. Sitä paitsi emme olleet aivan varmoja, olisiko löytynyt tällaiseen ajatukseen kannatusta valiokunnasta, emmekä aivan varmoja, olisiko koko sosialidemokraattinen ryhmäkään tällaista mieltä näiden lakien kohdalla ollut.

On tosiasia, että molemmat lait selkiinnytävät suurimmalta osin vanhentuneeseen lainsäädäntöön perustuvan nykyisen tilanteen, ja tästä syystä me olimme ja olemme valmiita viemään niitä eteenpäin valiokunnassa ja myös tässä salissa.

Kiristyneestä maailmanpoliittisesta tilanteesta huolimatta suomalaisessa päätöksenteossa ei saisi innostua lioittelemaan asioita. Maailmanpoliittinen tilanne ei edellytä Suomessa mitään paniikkireaktioita. Meillä on voimassa laki väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamiseksi poikkeuksellisissa oloissa. Sillä pärjätään nämä muutamat kuukaudet, joita kokoomus oli niin suurella innolla kiirehtimässä. Tästä syystä me sosialidemokraatit emme lähteneet valiokunnan puheenjohtajan ja myöhemmin koko kokoomuksen ryhmän esittämän kiireelliseksi julistamisen taakse.

Olettaisin myös keskustan ryhmän valio-

kunnassa päätyneen samoin perustein samanlaiseen arvioon ja osoittaneen suurta selkärankaisuutta tällaisten turhanaikaisten hosumisien yhteydessä. Vastuullisten puolueiden on pidettävä pää kylmänä vaalienkin läheisyydessä. Kansalaismielipidettä on pyrittävä enemmänkin rauhoittamaan kuin kiihdyttämään, vaikka todella vaalitkin lähestyvät.

Ed. Jääskeläinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Joenpalon puheenvuoroon, siihen osaan jossa hän puhui kriisien läheisyydestä, haluaisin todeta, että kuka meistä on täällä tai talon ulkopuolella niin valmis, että pystyy ennakoimaan, miten mahdollisesti ne kriisit, mitä maan rajojen ulkopuolella nyt on käynnissä, tulevat meitä koskettamaan. Toivottavasti eivät kosketa millään tavalla, mutta tässä yhteydessä haluan viitata vanhaan suomalaiseen totuuteen: "Ei vara venettä kaada." Siinä mielessä katson itse valiokunnan jäsenenä äänestäneeni sen puolesta, että meillä olisi valmiuslaki kunnossa, jos jotain tulee tapahtumaan.

Täällä on myöskin viitattu siihen, että koko maailma seuraa meidän lainsäädäntöme etenemistä ja kehittymistä. Tuskin kovin monien maiden parlamenteissa ja kansoilla on aikaa seurata, mitä Suomen parlamentissa mahdollisesti tehdään jonkin yksittäisen lain kohdalla. Niillä on omissa laeissaan tekemistä niin kuin meilläkin omissa asioissamme seuraamista.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tunnen käyttäytyneeni täysin vastuullisesti tämän kysymyksen suhteen, kun ilmoitan, että olen edelleenkin kiireellisen käsittelyn kannalla, vaikka en tule sitä esittämään, koska se ei tässä salissa ole mahdollista. Se perustuu vastuuseen, ei hysterian herättämiseen, ei vaalien eikä kriisien läheisyyteen, vaan siihen että tämä laki, joka muilta osiltaan on valmis, voisi myöskin olla voimassa. Kukaan ei varmasti tässä salissa toivo, että sitä tarvittaisiin, mutta kun me tiedämme, että se on varautumislaki, niin on syytä se saattaa voimaan, koska ei ole mitään perustetta sitä työntää pidemmälle. Ne, jotka arvostelevat kiireellisyyttä, eivät ole esittäneet yhtään perustelua, joka merkitsisi sitä, että on edullista siirtää se

esimerkiksi vielä pidemmälle kuin ensi kesäkuun alkuun.

Ed. Joenpalon käyttäytymiseen en ajatellut puuttua, mutta koska hän yksilöiden kertoi minun äänestyskäyttäytymisestäni, niin totean, että todella ed. Joenpalo on ollut varsin kriittinen ei vain tämän vaan muidenkin lakien suhteen, jotka liittyvät maanpuolustukseen. Hän on tosiaan kuulunut siihen rauhantahtoisimpaan siipeen ja joskus käsitykseni mukaan erkaantunut myöskin äänestyskäyttäytymisellään sosialidemokraattien ryhmästä, joka on kuitenkin mielestäni varsin rakentavasti suhtautunut maanpuolustuksellisiin kysymyksiin.

Minun kannanottoni valiokunnassa ovat perustuneet puolueeni ja ryhmäni kantaan ja siihen puolustusministerin meille jakamaan sekä kirjalliseen että suulliseen selvitykseen, jonka käsitykseni mukaan pitäisi olla myöskin ed. Joenpalon hallussa ja vieläkin luettavissa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin ed. Joenpalon puheenvuorossa huomiota siihen, mikä on muutenkin varsin yleinen näkemys, eli että tuollainen massoitainen pakolaisvirta ei olisi mikään ongelma ja että siihen ei myöskään valmiuslaissa pitäisi kiinnittää huomiota. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa.

Jos asiaa ajatellaan aivan syvällisesti, niin ilman aseita maahan tunkeutuvat pakolaismassat ovat huomattavasti vaikeampi asia kuin jos on aseellinen hyökkäys kysymyksessä. Asiahan on tällä tavalla, että meidän olemme Suomessa tienneet, miten suhtaudutaan aseellisiin hyökkäyksiin. Mutta miten suhtaudutaan aseettomiin maahantulijoihin, jos maahanmuuttovirta on niin suuri, että sillä on merkittävä vaikutus yhteiskuntaan? Jos puhutaan kymmenistä- tai sadoista tuhansista maahantulivivista aseettomista henkilöistä, niin ei se ole mikään pieni ongelma. Se on erittäin suuri ongelma juuri siinä mielessä, että niitä vastaan ei ole "aseita", jos sanotaan näin sitaateissa.

Sota on sotaa ja sodassa ovat sodan lait, mutta silloin kun on kysymys hätänsä edessä tulevista ihmisistä, se on valtava ongelma yhteiskunnan kannalta. Sen torjumiseen ei ole ratkaisuja ja se on myös huomioitava. Minun käsitykseni mukaan asiaa lähestytään yleensä väärästä suunnasta.

Ed. Lamminen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vaikka ed. Aittoniemi vähättelikin omaa osuuttaan ed. Rinteen puheenvuoron aikana, niin kyllä minun täytyy yhtyä ed. Aittoniemen puheeseen, mikä koskee juuri pakolaistulvaa. Sen ei tarvitse toteutua sodan hetkellä. Laissa nimenomaan puhutaan myös suuronnettomuuksista. Tulen myöhemmin puheessani kiinnittämään tähän kohtaan huomiota, joten jätän sen vähemmälle tällä erää.

Ed. Joenpalo, minä voin tietyissä rajoissa hyväksyä aseista kieltäytymisen. Eräs on juuri Viron nuorten miesten tapaukset. Ne minä hyväksyn. Miten ed. Joenpalo löytää yhdenkään hyväksyttävän argumentin sille, että Viron nuorukaisten olisi mentävä armeijaan juuri tällä hetkellä ja nimenomaan Neuvostoliiton armeijaan? Omaan armeijaan he olisivat valmiit menemään.

Ed. Kohijoki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun olen seurannut keskustelua, niin joutuu toteamaan, että kysymyksessä on paljolti tiedon puute. Tieto oman isänmaan historiasta näyttää olevan peräti hataraa. Pidän sopimattomana sellaista puheenvuoroa, mikä täällä käytettiin ja puhuttiin epäkunnioittavasti suojeluskuntajärjestöstä, joka syntyi — sitä ei edes perustettu — silloin, kun sitä tarvittiin, ja se täytti tehtävänsä. Se oli lainsäädännöllä järjestetty osaksi maamme laillisia puolustusvoimia. Se harjoitutti ennen talvisotaa reservejä, joita sitten tarvittiin ja käytettiin.

Väinö Tanner, kunnioitettu suomalainen valtiomies, kehotti työväenluokkaan kuuluvia liittymään suojeluskuntajärjestöön, ja näin myös tapahtui. Mutta kun näitä asioita ei ole opetettu, niin ymmärtää, että vikaraille voi joutua.

Suojeluskuntajärjestön merkitys oli valtava maamme itsenäistymiselle ja sille, että me pystyimme torjumaan valheen valtiaitten maatamme kohti lähettämät valtavat joukot. Ne hyökkäsivät, mutta ne pystyttiin torjumaan. Siinä oli suojeluskuntajärjestöllä valtava merkitys ja myös sille maanpuolustushengelle, mitä aikaansaatiin.

Mitä tulee valmiuslainsäädäntöön, niin kansalaiset kyllä seuraavat, eikä eduskunta pysty tarvittaessa joskus saamaan nopeastikin lakeja voimaan.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemelle toteaisin, että samanaikaisesti ulkoasiainvaliokunnassa käsitellään ulkomaalaislakia, jossa ymmärtääkseni tätä asiaa kuuluukin käsitellä eikä puolustusvaliokunnan mietintöön liittää irrallista ajatusta pakolaisuuden toimimisesta valmiuslainsäädännön laukaisijana. Se on aivan irrallinen ajatus, ja kuten puheenvuorossani totesin, ei perustunut valiokunnassa käytyyn keskusteluun eikä asiantuntijoitteen esittämiin näkemyksiin.

Mitä tulee virolaisten armeijaan menoon tai kieltäytymiseen, en tunne Neuvostoliiton lainsäädäntöä tarkasti, mutta olettaisin asevelvollisuuden perustuvan sielläkin lakiin. Tämän vuoksi virolaisten kai pitäisi mennä Neuvostoliiton armeijaan, kun laissa on näin säädetty. Kun kuuntelin ed. Lammisen puheenvuoroa, tuli mieleeni ajatus, että ei kai hän ole niin kaukaa viisas, että kiihottamalla neuvostosotilaita siviilipalvelukseen tai aseistakieltäytymiseen katsoo voivansa heikentää Neuvostoliiton armeijaa ja suunnittelee jotenkin muuta tämän ajatuksen perusteella.

Mitä tulee isänmaallisuudella elämöintiin, niin toteaisin Tuntemattoman sotilaan väepelin lausumaa soveltaen, että on todettu, että suurimmat purnarit ovat sotilanteissa suurimpia pelkureita. Soveltaen voisin sanoa, että suurimmat isänmaallisuudella elämöivät eivät välttämättä sitä tositalanteessa ole.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ed. Pulliainen käytti täällä jo melko seikkaperäisen puheenvuoron, missä hän valotti niitä näkökantoja, joita vihreillä yleisestikin ottaen on tähän lainsäädäntöön.

Kun tätä keskustelua on seurannut, niin ensimmäisenä tulee mieleen, että laki on melko kaksipiippuinen juttu. Ainakin minusta on erittäin vaikea ottaa tähän kovin aggressiivista kantaa suuntaan tai toiseen ja olla vakuuttunut, että en esimerkiksi seuraavan parin vuoden aikana joudu katumaan katkerasti kantaani jonkin yllätyksellisen tilanteen edessä. Minä tarkoitan nyt äärikan-
taa kumpaankin suuntaan, mikä tämän lain kohdalla voidaan ottaa.

Minusta on erittäin ymmärrettävää, että juuri tässä maailmantilanteessa esimerkiksi ed. Holvitie yrittää asiaa kiirehtiä. Siitä huolimatta, että minusta se ei ole hyväksyttävää eikä perusteltua, ymmärrän, että näin

tehdään ja että tämä kiirehtiminen ehdottomasti liittyy juuri Baltian ja Persianlahden tilanteeseen.

Minusta itsenäisellä valtiolla pitää olla valmius turvautua kriittisissä tilanteissa, jotka saattavat nykyaikana olla erittäinkin yllätyksellisiä, reaktioihin, jotka vastaavat niihin yllätyksellisiin tilanteisiin, jotka saattavat tulla ulkopuolelta eri muodoissaan. Olen sitä mieltä, että ulkomaalaislaki kattaa täysin pakolaiskysymykset. Minä ymmärrän nämä puheet suurista pakolaistulvistä. Nehän ovat tietysti realistisia nykypäivänä tai seuraavien 5—10 vuoden kuluessa. Kysymys ei kuitenkaan ole välttämättä pakolais- vaan nimenomaan ehkä siirtolaistulvistä. Ulkomaalaislaki antaa vastauksen näihin kysymyksiin. Tähän lainsäädäntöön ei minusta olisi pitänyt kohtaa näistä asioista ottaa.

On erittäin hyväksyttävää, että sotatilan ja rauhantilan välillä on eräänlainen harmaa vyöhyke niin, että yhteiskunnan taholta voidaan asteittain vastata mahdollisiin kriisitilanteisiin, jotka meitä kohtaavat. Kun ajattelee maailmantilanteen muuttumista parin viimeisen vuoden aikana, niin minusta on erittäin epärealistista ajatella, että mitään yllätyksiä ei varmasti tule seuraavan 2—3 vuoden aikana eikä ole millään tavalla mahdollista, että jouduttaisiin lakia soveltamaan. Siinä suhteessa minä olen ed. Rinteen kanssa ihan eri mieltä.

Minä en katso, että nykyajan sodankäynti on laboratorioissa tapahtuvaa, täsmäsein käytävää sotaa. Nyt on jo ihan realistisesti uhkailtu sillä, että Persianlahden sota leviää kaikkialle maailmaan erilaisina iskuina, ja kaikkihan me tiedämme, että on olemassa sekä kemiallisia että bakteriologisia aseita. Minä en halua tämän enempää maalata pirua seinälle perustellakseni sitä, minkä tähden minä en ota kovin voimakkaasti kantaa tätä lainsäädäntöä vastaan.

Sitten asian toinen puoli. Tätä lainsäädäntöä ei minusta pidä kuitenkaan tulkita tai saattaa tulkittavaksi siten, että se sallii puuttumisen tilanteissa, joissa ei ole mitään aihetta puuttua. Tässä suhteessa esityksessä on minusta moniakin arveluttavia kohtia. Ensinnäkin poikkeusolojen määrittely on minusta aivan liian väljää. Kaikkein väljimmillään se viittaa kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuvaan vakavaan uhkaan maan talouselämän perustalle.

Tässä yhteydessä herättää ihmetystä se, että nämä poikkeusolot on poikkeuksesta määritelty viittaamalla joihinkin taloudellisiin ja sotilaallisiin kriiseihin. Kuitenkin tiedetään, että tulevaisuudessa todennäköisimmät kriisit ovat ekologisia kriisejä. Niistä ei puhuta yhtään mitään. Ainoastaan puhuttaessa suuronnettomuuksista viitataan mahdollisesti tämänkin tyyppisiin kriiseihin. Silloin on kuitenkin kysymys äkillisistä, isoista ja odottamattomista tapahtumista, ei hitaasti etenevästä kriisistä, joka on ekologisen kriisin peruspiirre. Olisin mielelläni nähnyt, että tästä olisi ollut jokin maininta edes valiokunnan mietinnössä.

Toinen puute on se, että eduskunta ei välttämättä puutu välittömästi näihin kysymyksiin. Tästähän keskusteltiin täällä jo, kun ed. Varpasuo vastasi ed. Pulliaiselle. Hän totesi, että eduskunta voi tai sen pitäisi puuttua heti näihin kysymyksiin. Kuitenkin voi kuluakin ainakin viikko, ennen kuin eduskunta puuttuu asioiden kulkuun, ja silloin on ehtinyt mahdollisesti tapahtua yhtä ja toista.

Valtioneuvosto voi puuttua lähes kaikkeen ihmisten käyttäytymiseen tämän lain mukaan. Näin ollen lopputuloksena on sanottava, että tämä laki on hyvä renki mutta huono isäntä. Se on hyvä renki hyvän hallituksen käsissä, joka käyttää sitä maltillisesti, oikein, oikeudenmukaisesti, hyvin, ei liioittelematta, osaten harkita jokaisen tilanteen oikein ja mitoittaen toimenpiteensä siihen tilanteeseen, joka on käsillä. Mutta se on erittäin huono isäntä tai erittäin huono väline huonon hallituksen käsissä.

Olisi erittäin hyvä, jos eduskunnan olisi mahdollista puuttua ensin, kiireellisesti, ja eduskunnalle annettaisiin se mahdollisuus. Vasta sitten, jos eduskunta ei puuttuisi, tulisi hallituksen asetus voimaan.

Arvoisa puhemies! Tämän lain toisessa käsittelyssä tulen puuttumaan tähän yksityiskohtaisemmin ja palaan silloin ekologisten kriisien mahdollisuuteen.

Ed. Löyttyjärvi: Herra puhemies! Aikaisemmin käydyssä keskustelussa on paljon puhuttu neuvotteluista ryhmien välillä nimenomaan kiireellisyysskysymyksessä. Tässä yhteydessä on viimeistään aika huomauttaa, että näissä neuvotteluissa on ollut kyse nimenomaan hallituspuolueiden ryhmien neuvotteluista. Esimerkiksi vasemmistoliiton

kantaa tähän asiaan ei ole kysytty. Ehkä se on tiedetty. (Ed. Kettunen: Kertokaa se kuitenkin!) — Taitaa olla tiedossa. — Täällä on puhuttu myös aivan oikein siitä, että meillä ei ole mitään syytä kiirehtiä tätä lainsäädäntöä tai ylipäätänsä säätää tällaista lainsäädäntöä tämänhetkisten maailmankriisien perusteella. On kuitenkin pakko tarkastella sitä tilannetta, jossa me nyt elämme, ja pyrkiä tekemään siitä johtopäätöksiä tämän tyyppisen lainsäädännön tarpeellisuuteen nähden. Johtopäätökset voivat olla toisen sisältöisiakin kuin niiden tekemät, jotka ovat vaatineet mm. lainsäädännön kiirehtimistä.

Viime vuosien toiveikkuus rauhan lujittumisesta, aseriisunnan etenemisestä ja kansainvälisten ristiriitojen rauhanomaisesta ratkaisemisesta on hetkessä vaihtunut sotaan, joka uhkaa tuhota paljon näistä yhteistyön ja rauhan rakenteista, joita on rakennettu. Sota ei ratkaise yhtään ongelmaa, vaan syventää ongelmia ja luo myöskin uusia. Se kaivaa kuluja kulttuurien välille ja sen eskaloituminen pelkona ja vihana uhkaa meitä jokaista.

Persianlahden sota on kasvattanut meidän kokemustamme maapallomme kutistumisesta. Maapallo on kutistunut lähemmäksi oikeita mittojaan tiedon lisääntymisen myötä, tieteen ja teknologian kehityksen myötä, tiedonvälityksen reaaliaikaisuus on pienentänyt maailmaa ja samoin ihmisten liikkuminen.

Me tiedämme tänään sodan mahdolliset vaikutukset meidänkin elinympäristöömme samoin kuin tiedämme, että Amazonin sademetsien tuhoaminen vaikuttaa myöskin meillä. Olemme kokeneet myöskin sen, että yksi ainoa teko, yksi virhe, voi ulottaa vaikutuksensa yli valtioiden rajojen, yli merien ja maanosien. Tästä esimerkkinä on Tshernobylin katastrofi. Voimme sotasensuurista huolimatta kuvitella, mitä juuri nyt tapahtuu siellä, minne meillä näytetyt hävittäjälaivueet kylvävät tuhoa ja kuolemaa.

Maailman kriisit ja ongelmat ovat myös läsnä fyysisesti meidänkin elinympäristössämme pakolaisten kautta. Mosambikin sota ei ole meistä kaukana, koska tämän sodan uhreja, sodasta kärsineitä, on meidän keskuudessamme.

Akateemikko Georg Henrik von Wright varoitti meitä televisiopuheessaan vihasta, jota sota synnyttää. Pelko ja viha leviävät sota-alueen ja sotaa käyvien maiden ulko-

puolelle. Ne tekevät jokaisesta sodasta globaalin kriisin nimenomaan tässä meidän maailmassamme. Esimerkiksi Ranskassa erotetaan tällä hetkellä arabeja työpaikoilta, ihmiset pelkäävät lentomatkvoja, terroriteot ovat lisääntyneet, rajoja suljetaan, asetehtaat saavat uusia tilauksia, armeijoita ja muita väkivaltakoneistoja vahvistetaan, poikkeusvaltuuksia vaaditaan ja myönnetään. Tämän lisäksi aseteknologian nykyisellä tasolla jokaiseen sotaan kätkeytyy myös joukkotuhoaseiden käytön ja totaalisen tuhon uhka.

Mielestäni viimeisinä parina viikkona kokemastamme — tämä aika on tuntunut muuten tavattoman pitkältä — voimme vetää vain yhden johtopäätöksen: Meillä ei ole muuta selviytymisen mahdollisuutta kuin aseisiin perustuvan turvallisuuden illuusion hylkääminen. Aseisiin perustuva turvallisuusuhari ei tuo turvallisuutta yhdellekään kansalle. Vain kollektiivisen turvallisuuden rakentaminen ilman aseiden uhkaa voi olla kestävä tie. Kansainvälinen yhteisö voi toimia turvallisuuden takaajana vain sopimuksin, neuvotteluihin ja sovitteluun tarvittaessa poliittisiin ja taloudellisiin pakotteisiin turvautuen tavoittellessaan oikeudenmukaisuutta kaikkien kansojen, rotujen ja kulttuurien välille. (Ed. Rinne: Asemyynti se uhkaavaa on!) — Kyllä! — Poliittisten ja väestöryhmien ristiriitojen ratkaisemisessa vahvin, kestävä pohjaa luova tie on sekin neuvottelujen ja sovittelujen tie ja passiivinen aseeton vastarinta silloin, kun neuvotteluille halutaan raivata tietä.

Mielestäni niin Persianlahden verinen, elämää ja kulttuuria tuhoava sota kuin Baltian kriisi ovat osoittaneet, että aseiden, armeijoiden ja muiden väkivaltakoneistojen olemassaolo jo sinänsä synnyttää sodan uhan ja väkivaltaisen yhteenoton uhan. Vihan lietsonta ja uhkakuvien luominen ruokkii aseisiin tarttumisen ilmapiiriä, ja aseet, joihin tartutaan, synnyttävät ja vahvistavat pelkoa ja vihaa.

Nyt käsittelyssä oleva sotatilalaki ja valmiustilalaki perustuvat asevaraiseen turvallisuusajatteluun. Puolustusvoimat nähdään kriisien ratkaisemisen ja ehkäisemisen ytimenä. Valitettavasti tällainen ajattelu on löytänyt lisää kasvualustaa viime aikojen tapahtumista. Näitä lakeja on, kuten täälläkin on paljon keskustelu, vaadittu kiireellisesti voimaan. Puolustuslaitoksen määrärahoja on vaadittu nostettavaksi. Sotilaallista koulutus-

ta haluttaisiin ulottaa armeijan ulkopuolelle. Naisten maanpuolustuskoulutusta ja jopa vapaaehtoista varusmiespalvelua ajetaan jo näkyvästi.

Mielestäni eduskunnan tulisi pysähtyä ajattelemaan sitä, millaisessa maailmassa elämme, millaisia uhkia meihin kohdistuu ja millainen yhteiskunta pystyy selviytymään kriiseistä. Mielestäni kaikki ympärillämme viime aikoina kokemamme antaa vastauksia, mutta nämä vastaukset ovat erilaisia kuin ne, jotka kätkeytyvät tämän lainsäädäntöpakettin pykäliin. Vastaus on mielestäni ulkopolitiikan ensisijaisuus, rauhanpolitiikan ja kansainvälisen yhteistyön linja, asevaraisen turvallisuuden rakentamisen hylkääminen, aseriisunta, puolustusvoimien supistaminen, armeijavetoisuudesta luopuminen kriisintorjunnan ja kriisivalmiuden kysymyksissä, eduskunnan roolin vahvistaminen poikkeusoloihin tarkoitettujen lakien voimaan saattamisessa ja soveltamisessa sekä kansalaisten demokraattisten oikeuksien ja vapauksien kunnioittaminen myös poikkeusoloissa. Demokraattinen yhteiskunta on vahva myös kohtaamaan kriisejä. Yhteiskunta, joka luo uhkakuvia ja viholliskuvia niin ulkoisten kuin sisäistenkin uhkien ja vihollisten varalta, on hyvin haavoittuva ja hauras.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän muut puheenvuoron käyttäjät tulevat varmasti käsittelemään näitä lakiehdotuksia yksityiskohdaisemmin ja perustelemaan ryhmämme kielteistä kantaa tähän lakipakettiin.

Ed. Lamminen: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävinä olevat kriisilait, puolustus- ja valmiustilalaki, ovat pitkän työrupeaman tuloksia. Niitä saatiin työstää komiteassa lähes tyynen sään aikana. Komitea teki 225 kokouksessaan hyvää työtä. Vasta valiokuntakäsittelyssä alkoi maailmalla myllertää, ja se vaikutti pieneltä osin lakien valmistumisaikatauluun. Varsinaisesti lakien sisältöön maailman valitettavilla tapahtumilla ei ollut merkitystä, sillä nehan hyväksyttiin pienin muutoksin yksimielisesti. Vasemmistoliitto ilmoitti kuitenkin tahtonsa koko lakien hylkäämiseen, kuten ed. Löyttyjärvinen äsken totesi. (Ed. Laine, ei lakien!) — Anteeksi, lain hylkäämiseen.

Puolustustilalaki koskee kansallista hätätilaa, joka aiheutuisi aseellisesta konfliktista. Meillä on nykyisin tämän suuntainen laki,

mutta se on annettu jo 30-luvulla eli noin 60 vuotta sitten, joten jo oli aika saada puolustustilalaki käsittelyyn. Valmiuslaki on viime sodan ajalta, joten sekin on jo viitisenkymmentä vuotta vanha. Ainoastaan taloutta säätelevä laki on meillä tuore.

Julkisuudessa on myös oltu huolestuneita siitä, että näitä lakeja voitaisiin käyttää hyväksi haluttaessa kieltää työtaisteluja. Näin ei kuitenkaan ole, sillä valmiuslakiesityksen perusteluissa ilmoitetaan aivan selvästi ne kriisityypit, joihin valmiuslakia sovelletaan. Siellä on kohta, jossa sanotaan, että kriisiksi ”ei lueta tilannetta, jonka on aiheuttanut suurtyöttömyys, työtaistelu, myyntitai ostoboikotti, mellakka tai kapina taikka näihin rinnastettava sisäsyntyinen tapahtuma”.

Nykyinen sotatilalakihan antaa mahdollisuudet työtaistelun kieltämiseen, uusi, nyt käsiteltävänä oleva ei, vaikka tietyissä tilanteissa se olisi tarpeenkin. Esimerkiksi maan ollessa sodassa rintamalla oleva joutuu täyttämään ilman kohtuullista elintasoa tehtävänsä, mutta kotirintamalla voitaisiin lakkoilla esimerkiksi puolustukselle tärkeissä tehtävissä.

Edellä mainituistakin seikoista huolimatta valiokunta oli siis yksimielinen. Ainoastaan käsittelyn loppumetreillä, kun tuli kysymyksen lakien kiireelliseksi julistaminen, mielipiteet erosivat. Sellaiset argumentit, joita valiokunnassa kuultiin — esimerkiksi: jos päätämme tämän lain kiireelliseksi julistamisesta, niin mitähän maailma siitä mahtaisi sanoa — vakuuttivat tuskin puhujakaan, ei ainakaan meitä kuulijoita. Ikään kuin maailmalla ei olisi tällä hetkellä uutisaiheita yllin kyllin. Uutisaiheita tulee myöskin televisioruudun täydeltä kansalaisille. Olen aivan varma, että heidän ahdistukseensa vaikuttaa huomattavasti enemmän se, mitä he tiedotusvälineistä kuulevat, kuin nämä kaksi lakia.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän eräseen seikkaan vielä huomiota. Valmiuslaissa tarkoitettuja poikkeusoloja ovat Suomeen kohdistuneena aseellinen hyökkäys sekä sota ja sodan uhka. Nämä ovat selviä. Mutta sitten, kuten ed. Paloheimo mainitsi, ”poikkeusoloja olisivat myös -- sodan jälkitila, kansainvälisen tilanteen kiristyminen ja vakava taloudellinen kriisi sekä -- suuronnettomuus, jos sen vaikutuksia ei voida hallita viran-

omaisten säännönmukaisten toimivaltuuksien avulla”.

Suuronnettomuus saattaisi olla esimerkiksi ydinvoimalan räjähtäminen joko omassa maassa tai naapurivaltiossa. Ilman mitään mustamaalaamista me tiedämme tällä hetkellä, minkälaisia ovat esimerkiksi itäisen naapurimme ydinvoimalat aivan rajamme tuntumassa. Tällaisesta suuronnettomuudesta johtuen me saattaisimme joutua evakuoimaan omaakin kansaamme tuhansittain. Ei tarvitsisi siis olla ollenkaan pakolaisia, siirtolaisia tai mitään muita. Näihinkin on varauduttava. Tähän antaa uusi laki mahdollisuudet.

Mutta kuitenkin kaikitenkin, sanoohan vanha sananlasku: hätä keinot keksii, tai vielä paremmin: hätä ei lue lakia.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puemies! Valmiuslaki ja puolustustilalaki ovat olleet sosiaalivaliokunnassa lausunnolla. Puheenvuorossani tuon esille lähinnä niitä näkökohtia, joita sosiaalivaliokunnan käsittelyssä on tullut esille ja jotka kuuluvat sen toimialaan.

Yleisesti voi ensin todeta tärkeimmän seikan, mikä tuntuu käsittelyssä kokonaan unohtuneen. Suomen hallituksen kolmas määräraikaskertomus oli lokakuun lopulla YK:n ihmisoikeuskomitean käsiteltävänä. YK:n ihmisoikeuskomitean jäsenten esittämä kritiikki koski mm. yritystä säännellä taloudellisia, sotilallisia ja muita kriisejä yhden ja saman lain eli juuri valmiuslain avulla. Tämän pelättiin vaarantavan ihmisoikeussuojaa.

Komitean brittiläinen jäsen professori Rosalynne Higgins kiinnitti huomiota myös puolustustilalakiehdotuksen sisältämään mahdollisuuteen ottaa ihmisiä turvasäilöön. Hän piti tätä ongelmallisena rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen ja kunnollisen oikeudenkäynnin takeiden kannalta, viitaten kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleis-sopimuksen 14 ja 15 artiklaan.

Suomen hallitusta edusti ihmisoikeuskomitean kokouksessa mm. lainsäädäntöneuvos Lauri Lehtimaja. Hän komitean raportin mukaan totesi komiteassa, että lakiehdotukset ehkä kaipaisivat vielä hiomista väärinkäsitysten välttämiseksi ja että asiaan tulisi kiinnittämään asianmukaista huomiota. Ed. Laine, joka on puolustusvaliokunnan jäsen,

sanoi, että tämä asia ei ollut valiokunnassa esillä.

Minua kiinnostaisi kovasti tietää valiokunnan puheenjohtajan kanta, toiko hallitus esille nämä YK:n ihmisoikeuskomiteassa esitetyt kriittiset huomautukset. Vaikka siellä on lausuttu, että ehdotukset saattaisivat kaivata vielä hiomista väärinkäsitysten välttämiseksi, mietinnöistä voidaan nyt havaita, että mitään muutoksia ei ole tehty. Kiinnostaisi tietää, tuotiinko esille nämä asiat, ja kun muutoksia ei ole tehty, esitettiinkö joitakin perusteluja, miksi näin ei ole menetelty. Onko YK:n ihmisoikeuskomitean raportti ollut puolustusvaliokunnassa käsiteltävänä?

Mielestäni nämä kriittiset kommentit ovat sen laatuaisia, että ne vaatisivat välttämättä paneutumista tämän lainsäädännön osalta eduskunnassa. Kun täällä nyt ollaan jo loppusuoralla asiassa, tässä on jo riittäviä perusteluja sille, että lakiesityksiä ei tulisi lainkaan hyväksyä, niin kuin vasemmistoliitto esittää.

Puolustustilalain osalta sosiaalivaliokunnassa käsiteltiin vain niitä kohtia, joista puolustusvaliokunta oli pyytänyt meitä esittämään kannanottoja.

Näistä yksi oli 10 §, josta useassa puheenvuorossa on jo esitetty kannanottoja, eli yhdistyksen toiminnan kieltäminen kokonaan tai osittain. Tätä pykälään nyt on muutettu, koska todettiin, että se on Ilon sopimuksen vastainen ja todennäköisesti Suomi joutuisi siellä kuulusteltavaksi, jos pykälää ei muutettaisi. Tällä kohdalla muutos on siis tehty. Näkemyksemme on kuitenkin se, että 10 § on tarpeeton, koska yhdistyslain säännökset on kirjoitettu niin, että puolustustilalakiesityksessä tarkoitettu valtakunnan puolustusta tai sen turvallisuutta vaarantava toiminta ei voi olla yhdistyslainkaan tarkoittamassa mielessä lakien ja hyvien tapojen mukaista.

Lakiehdotuksen 25 §:n 2 momentin mukaan sotilasviranomainen voi määrätä joukkojen ja niiden toimintaa palvelevien yritysten käyttöön näiden toimintaedellytysten turvaamiseksi henkilöitä tarpeelliseen tilapäiseen työntekoon. Tämä pakkotyösäännös vastaa voimassa olevan sotatilalain 14 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan sotaaikana tarvittavien ja tilapäisesti rakennettavien puolustuslaitteiden, teiden tai siltojen tai muiden puolustusta helpottavien töiden tai

kuljetusten toimittamiseksi sotilaspäällystöllä on oikeus pakkotilauksella hankkia työntekijöitä työn ja kuljetuksen suorittamista varten.

Vaikka siis tällä on ollut tarkoitus korvata aikaisempi 14 §:n 2 momentti, uudessa momentissa on tehty laajennus aikaisempiin, koska uuden momentin mukaan tilapäisiä työntekijöitä voitaisiin määrätä myös yritysten käytettäväksi. Me emme pidä laajennusta tarpeellisenä. Meidän mielestämme koko pakkotyösäännös puolustustilalain aikana on tarpeeton, koska näemme, että armeijan sodan ajan miesvahvuus takaa riittävän miehmäärän puolustuslaitteiden rakentamiseksi. Mutta mikäli tätä ehdottoman tarpeellisenä pidetään, siinä tapauksessa laajennus yrityksiin olisi kuitenkin poistettava.

Esitetyn kaltainen pakkotyön ulottaminen myös yritysten käyttöön on oivallinen esimerkki hallituksen koko poikkeusoloja koskevan lainsäädäntöuudistuksen perusvirheistä. Esityksissä kautta linjan laajennetaan sotilasviranomaisten käskyvaltaa siviilihallintoon ja pyritään militarisoimaan siviilihallinnon toimintaa. Mielestämme tämä on tärkeä näkökohta muistaa.

Lain 30 § pitää sisällään säännökset siitä, että voidaan tilapäiseen työntekoon määrätä 12 päiväksi vastoin asianomaisen henkilön tahtoakin. Tämä säännös on niin epäselvästi kirjoitettu, että siitä ei saa selvää, mitä siinä todella tarkoitetaan. Sen vuoksi meidän mielestämme sitä tulisi selvittää niin, että työntekoon 12 päiväksi määrättyä ei voida saman puolustustilain aikana määrätä uudestaan tilapäiseen työntekoon ja että määräaika näin rajoitettaisiin kahteen viikkoon kerrallaan. Nämä ovat niitä minimiparannuksia, jota vähintään tulisi saada, mutta kolmannessa käsittelyssä olemme siis hylkäämisen kannalla.

Valmiuslakiehdotuksen tärkein kritiikin kohde on 2 § ja erityisesti sen 4 kohta, joka on tullut useissa puheenvuoroissa esille. Liian epämääräinen kynnys valmiuslain voimaan saattamiseksi on liian alhaalla. Sosiaalivaliokunta toteaa lausunnossaan, että valmiuslakiehdotuksen 2 §:n mukaisten poikkeusolojen määrittelyyn ja lain sisältämiin valtuuksiin nähden sosiaalivaliokunta korostaa sitä, että poikkeusolojen toteamisen ja valtuuksien käytön kynnys on nostettava riittävän korkealle. Valiokunnan käsittelyssä tuli hyvin selvästi ilmi, että ei ole ainoastaan

meidän huolestune, että nyt on liian matalalle asetettu rajat. Tämä varmasti tulee aiheuttamaan ongelmia.

On syytä muistuttaa siitä kansleri Sipposen toteamuksesta valiokunnalle, että kun aikoinaan käytettiin lain väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamisesta poikkeuksellisisa oloissa mahdollistamaa poikkeussäännöstelyä 70-luvun alkupuolella, nyt hän vajaan 20 vuoden kuluttua on valmis toteamaan, että liian kevyin perusteluin näitä poikkeussäännöksiä käytettiin. Kun meillä on tällainen historia suhteellisen lyhyen ajan takana, kannattaa suhtautua varauksellisesti siihen, että annetaan liian kevyin perusteluin poikkeussäännöksiin mahdollisuuksia.

Erityisen tärkeää mielestäni oli myös se sosiaalivaliokunnalle tuotu näkemys, että sosiaali- ja terveysministeriö katsoi silloin, kun lakia hallituksessa valmisteltiin, että tällaista valmiuslainsäädäntöä ei tarvita lainkaan juuri sen vuoksi, että tämä on liian yleinen. Miksi sitä ei tarvita? Ensinnäkään siksi, että meillä monissa laeissa on jo nykyään mahdollisuus poikkeussäännöksiin silloin, kun se on tarpeen. Jos halutaan yhdellä lailla säätää näistä poikkeuksista, se tulisi tehdä riittävän yksilöidysti niin, että olisi laissa selvästi määriteltä, minkälaisista poikkeuksista on milläkin hallinnonalalla mahdollisuus säätää. Tätähän valmiuslaki yleisenä lakina ei pidä sisällään.

Me olemme omassa eriävässä mielipiteessämme todenneet, että tämä kannanotto on riittävä perustelu sille, että lakia ei tulisi lainkaan hyväksyä, ja niin tulemme siis esittämään sen hylkäämistä.

Lopuksi haluan todeta professori Tuorin lausunnon mukaisesti, että poikkeusolojen erityislakeihin sisällytettäviä kansalaisoikeuksia rajoittavia säännöksiä ei tule tarkastella pelkästään välittömästi näihin lakeihin liittyvänä kysymyksenä. Kansalaisoikeuksia rajoittavilla säännöksillä saattaa olla heijastusvaikutuksia vallitsevaan oikeudelliseen ja poliittiseen kulttuuriin ja sen välityksellä normaaliajankin lainsäädäntöön ja oikeudelliseen käytäntöön. Mielestäni tämä on myös erittäin tärkeä näkökanta, jota ei pitäisi unohtaa, kun näistä asioista keskustellaan ja säädetään.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukosen edus-

taman sosiaalivaliokunnan ainut toivomus on otettu lainsäädännössä huomioon. Toisaalta ed. Stenius-Kaukosen oma vastalause on tietenkin jäänyt huomiotta, koska se jo sosiaalivaliokunnan lausuntoon liitettyä edustaa tavattoman pientä vähemmistöä.

Lakiin on tehty tarkennukset niin, että ne ovat sopusoinnussa Suomen kansainvälisöikeudellisten velvoitteiden kanssa, siis kysymykseen tulevat myös YK:n ihmisoikeudet. En voi muistaa, tuliko tämä esille jonkun asiantuntijan lausunnossa, mutta sen tiedän, että tämä on jälkikäteen tarkistettu oikeusministeriön taholta.

Tulee mieleeni vain se hassutus, että kun tuli monta haluttua muutosta, tuskin nämä muutokset tekisivät ed. Stenius-Kaukosta tyytyväiseksi, kun hän joka toiseen virkkeyseen lisää sen, että joka tapauksessa tullaan esittämään lain hylkäämistä. Tulee siis mieleen vain eräänlainen jääviyskysymys, kun enimmäkseen muutokset tulevat taholta, joka ei missään tapauksessa hyväksy minkäänlaista valmiuslainsäädäntöä. Mistä me siis oikeastaan keskustelemme keskenämme?

Sanon vain yhden asian. Valiokunta on tavattoman pitkälle pyrkinyt noudattamaan kaikkia toiveita, tulivat ne miltä taholta tahansa, jos ne suinkin on voitu saada yhteneväisiksi sen kannan kanssa, joka sitten on kirjattu valiokunnan kantana mietintöön.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Holvitiin viimeinen lausahdushan kertoi juuri sen, että ei ole ollut mahdollista saada kovinkaan monen eri tahon esittämiä näkemyksiä sisällytetyksi, koska valiokunnan jäsenillä on ollut voimalliset näkemykset siitä, miten asia tulee säätää. Silloin yksittäisten asiantuntijoiden, jotka ovat edustaneet omaa erityisasiantuntemustaan, esittämät näkemykset ovat jääneet huomioon ottamatta.

Mutta tässä yhteydessä halusin nimenomaan todeta sen, että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksesta johtuvat muutokset on tehty. Mutta kun olen mietintöä tutkinut, siinä ei ole minkäänlaisia muutoksia eikä myöskään minkäänlaisia perusteluja siihen nähden, mitä kritiikkiä YK:n ihmisoikeuskomiteassa on esitetty hallituksen esitykseen nähden.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Olen osallistunut lakien käsittelyyn sekä

puolustusasiainvaliokunnassa että sosiaalivaliokunnassa ja kummassakaan en ole kuullut mainittavan suojeluskunnasta sanaakaan, ellei sitten ed. Rinne ole heittänyt välilauseensa. Sen takia minusta on valitettavaa, että vedetään lokaan ed. Rinteen toimesta kunnioitettavat menneet sukupolvet ja suojeluskuntien työ, niin että me, jotka nyt näistä tuloksista nautimme täällä, voimme vapaasti puhua ja hankin voi tällä kunnioitettulla foorumilla halventaa esi-isiemme työtä.

Toisen maailmansodan jälkeenhän on käyty useita sotia eri puolilla maailmaa. On laskettu, että on käyty ainakin 180 sotaa, jotka ovat vaatineet 20 miljoonaa kuolonuhria. Muutokset maailmassa ovat hyvin nopeita. Juuri kun olimme tottuneet rauhantiilaan, tuli Persianlahden kriisi ja sota. Vaikka Pohjois-Eurooppa onkin saanut nauttia lähes puolen vuosisadan ajan rauhantilasta, on Suomen edelleenkin pidettävä huoli maanpuolustuksestaan.

Maamme kuuluu 12 vauraimman maan joukkoon, ja hyvinvointivaltiossa on huomioitu luonnollisesti erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kulttuurin alat. Puolustuslainsäädännössä on toteutettu merkittäviäkin hankkeita, mutta se on kuitenkin vanhentunut. Suurin aukko on sotaa lievempiä kriisejä varten tarvittavassa ns. valmiuslainsäädännössä. Kahden vuosikymmenen aikana on ilmestynyt asiasta 11 mietintöä, mutta mitään ei ole tähän asti tapahtunut.

Nyt ovat eduskuntakäsittelyssä puolustustila- ja valmiuslakiehdotukset. Valmiuslakiehdotus sisältää ehdotuksen yhteiskunnan toimintojen turvaamisesta poikkeusoloissa. Toimivaltuuksia ehdotetaan lisättäväksi viranomaisille niin valtion kuin kunnallishallinnon piirissä. Myös kuusi vuosikymmentä sitten säädetty viime sotiemme aikana sovellettu sotatilalaki korvataan puolustustilalaila. Koska lainsäädännössä joudutaan käyttämään perustuslain säätöjärjestystä, tulevat lait voimaan seuraavien eduskuntavaalien jälkeen.

Täällä on paljon puhuttu näiden lakien käsittelyn kiirehtimisestä, ja olen itsekin kiirehtimisen kannalla. Kuka meistä tietää, miten maailma kehittyy, joten olemme yhtä epävarmoja, ne jotka vastustavat ja ne jotka kiirehtivät. Mutta tunteaksemme vastuuta kansalaisistamme minusta ei menetettäisi mitään, vaikka nämä lait kiirehdyttäisiin ja saataisiin nopeasti voimaan.

Puolustustilalaissa annetaan sotilasviranomaisille hyökkäyksen tai hyökkäysuhan alaisella alueella laajat toimivaltuudet. He voivat määrätä väestön siirtymään muualle, velvoittaa muut viranomaiset ryhtymään toimiin puolustuslaitteiden ja -väylien rakentamiseksi sekä muihin puolustusjärjestelyjä koskeviin toimiin. He voivat myös määrätä kiinteätä ja irtainta omaisuutta käytettäväksi, siirrettäväksi tai hävitettäväksi puolustusjärjestelyjen vaatimalla tavalla. Heillä on oikeus määrätä luovutettavaksi sotatarvikkeita, ravinto- ja polttoaineita, aluksia, ilma-aluksia, moottoriajoneuvoja, työkoneita ja -laitteita sekä muita hyödykkeitä. He voivat myös määrätä henkilöitä tilapäiseen työnteokoon. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että työvelvollisuutta käytettäessä on noudatettava alan työ-, virka- tai toimiehtosopimuksia.

Puolustustilalaki on kuitenkin eräänlainen pehmennetty painos vuoden 1930 ankarasta sotatilalasta. Olennaisin muutos sotatilalakiin on kansalaisten perusoikeuksien ja perusturvan korostaminen. Puolustustilalakia saa soveltaa vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä. Kaiken laatuinen syrjintä on kielletty. Kansainvälisiä sopimuksiamme ja kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja periaatteita on noudatettava.

Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että uskonnonvapaus on kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen mukainen sopimuksessa tarkoitettu hätätilan aikana suojattu oikeus. Tiedotusvälineitä sekä posti-, puhelin- ja lennätinliikenteeseen kohdistuvaa yleissuuria ei enää ole. Kansalaisella on muutoksenhakumahdollisuus häntä koskeviin päätöksiin, ja päätökset on monissa tapauksissa alistettava viranomaisille. Vahingoista suoritetaan pääsääntöisesti täysi korvaus.

Valmiuslakia käsitellessään puolustusasiainvaliokunta edellyttää, että 40 §:ssä mainitut viranomaiset huolehtivat erityisesti tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta, varauksesta ilmoittamisesta varatulle ja varatun henkilön kouluttamisesta poikkeusolojen tehtäviä varten. Varaamisen ja koulutuksen yhteydessä on myös huolehdittava siitä, että molempia sukupuolia kohdellaan tasapuolisesti. Tässähän kysyttiin naisjärjestöjen mielipidettä. Kokoomuksen Naisten Liitto toivoi tasapuolista koulutusta, ja tämä on osoitus

siitä, että kokoomuksessa naistenkin mielipidettä arvostetaan.

Jokainen sotaa käyvä maa joutuu kuitenkin myös rajoittamaan kansalaisen perusoikeuksia. Hänen liikkumistaan voidaan rajoittaa. Yhdistysten toiminta ja yleisten kokousten pito voidaan yksittäistapauksissa kieltää. Salassa pidettävien asioiden ilmaisemisesta ja julkaisemisesta voidaan tuomita rangaistukseen.

Kaikki muutokset ovat vieläkin voimassa olevaan sotatilalakiin verrattuna merkittävästi kuitenkin lievennyksiä, huom. lievennyksiä. Näitä lievennyksiä ehdotetaan luottaen siihen, että kansamme on laajalti yhtä mieltä keskeisistä perusarvoista ja kansamme turvallisuudesta.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin korjata ed. Ala-Harjan äskeistä puheenvuoroa siltä osin, kun hän mainitsi Suojeluskuntajärjestön. Hän ei ilmeisesti ollut silloin puolustusasiainvaliokunnassa paikalla, kun hänen ryhmäisarensa ed. Varpasuo toi esille Suojeluskuntajärjestön ja samoin Lotta Svärd -järjestön lakkauttamisen sodan jälkeen. Tulkoon korjatuksi: Juuri kokoomuksen ryhmän taholta on asiaan kiinnitetty huomiota, ja siitä ilmeisesti saattaa johtua se, että tässäkin salissa on fasistisina järjestöinä lopetetut järjestöt mainittu.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnassa ei kuitenkaan kuultu yhtään asiantuntijaa, joka olisi elänyt sinä aikana, kun Suojeluskuntajärjestö toimi, joten heitot, joita ed. Varpasuo on esittänyt, ovat olleet ne ainoat. Tämä on niin suuri ja laaja lakipaketti, että minusta turhan paljon tähän tartutaan ja tällä lyödään meneitä sukupolvia.

Ed. Laine: Herra puhemies! Julkisuudessa eräät oikeistolaiset puhujat ovat sanoneet, että ne, jotka haluavat näihin lakeihin muutoksia, vastustavat tai jarruttavat niitä, ovat vastuuttomia.

Minä haluaisin nyt todeta, että täällä jo aikaisemmin kerrottiin esimerkiksi sosialidemokraattisen naisjärjestön asettuneen sille kannalle, että valmius- ja puolustustilalakeja ei tässä muodossa olisi tullut lainkaan sää-

tää, vaan ne olisi pitänyt palauttaa uudelleen valmisteluun. Tämän ohella on lukuisia muita kansalaisjärjestöjä ja asiantuntijoita, jotka ovat esittäneet samantapaisia ehdotuksia. Esimerkiksi Sadankomitea, jonka puheenjohtajana on Erkki Tuomioja, on myös ehdottanut, että lakeja ei tulisi säätää sen sisältöisinä kuin ne ovat. En lähde tässä kertaamaan laajemmin perusteluja. Samoin Rauhanpuolustajat ovat esittäneet tuollaisen kannan. Aivan hiljattain luin apulaisprofessori Risto Santin mielipitteen siitä, että valmiuslakia ei tulisi säätää, ja nämä perustelut löytyvät Ydin-lehdestä, jossa tämä artikkeli oli. On myös monia muita järjestöjä ja tahoja, ja esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö alun perin valmiuslain valmisteluvaiheessa oli sitä mieltä, että valmiuslakia ei ole tarvetta säätää.

Nyt kun sanotaan, että ne, jotka ovat toista mieltä lain sisällöstä, ovat välinpitämättömiä, haluaisin todeta, että nämä henkilöt ja nämä tahot ja nämä järjestöt ja yhteisöt ovat huolissaan demokratian rajoituksista, jotka sisältyvät tähän pakettiin; ovat huolissaan perusoikeuksien rajoituksista, jotka sisältyvät hallituksen lakipakettiin; ovat huolissaan liikkumisvapauden rajoittamis-oikeudesta, joka on myös säädetty tässä paketissa; työvelvollisuuden perusteista; ovat huolissaan sensuurista, niin kuin eräät julkisen sanan tahot ovat valiokunnalle lausunnoissaan esittäneet; ovat huolissaan kapinakäsitteen sisällyttämisestä lainsäädäntöön, vaikka hallitus ei lainkaan osaa perustella, minkälaista tilannetta tarkoitetaan käsitteellä kapina.

Vastustajat, muutosta haluavat ovat myös huolissaan siitä, että turvasäiliökysymys nostetaan lakiesityksissä täysin perustelematta esiin. On esitetty sellainenkin käsitys, että tämä pykälä lainsäädäntöön on haluttu sijoittaa sen takia, että määrättyissä oloissa poliittinen oppositio voitaisiin saada kyvyttömäksi toimimaan ja vaikuttamaan yhteiskunnassa.

Huolissaan ovat monet olleet virkavallan vahvistumisesta, johon tämän lainsäädännön käyttäminen tulee johtamaan. Siviilihallinnon alistaminen sotilashallinnolle on erittäin poikkeuksellinen toimenpide. Poikkeuksellista on myös se, että eduskunnan ei anneta säätää sellaista poikkeustilaa, jota tässä lainsäädännössä tarkoitetaan, vaan siitä päättää

valtioneuvosto. Eduskunnalle jää jälkitarkastusoikeus, joka ei tietenkään eduskunnan vallan kannalta ole oikein.

Edelleen tällä lainsäädännöllä sallitaan kunnallisen demokratian rajoittaminen. Valiokunnassa oli kyllä henkilöitä, jotka olivat jopa sitä mieltä, että voidaan enemmänkin rajoittaa, enemmänkin siirtää valtaa virkamiehille kunnallisilta päätäntäelimiltä.

Edelleen tämä lainsäädäntö mahdollistaa poikkeamisen työaika- ja työsuojelulainsäädännöstä. Se mahdollistaa palkkojen sääntelyn muun muassa.

Luetteloa voisi tietenkin jatkaa, koska lain pykälät antaisivat siihen mahdollisuuden, mutta näillä esimerkeillä halusin osoittaa, että esillä olevalla lainsäädännöllä viedään kansalaisyhteiskunnalta mahdollisuus vaikuttaa poliittisen kriisin kulkuun, jos sellainen kriisitila jossakin vaiheessa tulee.

Minun mielestäni ne, jotka kantavat huolta tällaisesta asiasta, ovat oikeassa. Kyllä kai on kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksista, kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista syytä huolta kantaa.

Täällä on ollut hyviä puheenvuoroja, esimerkiksi ed. Pulliaisen puheenvuoro, ed. Joenpalon puheenvuoro, joissa mainittiin niistä, sanoisinko, negatiivisia arviointoja, jotka mielestäni ovat täysin perusteltuja.

Täällä on annettu sellainen kuva, että meillä ei ole sellaista lainsäädäntöä, jota voitaisiin käyttää mahdollisissa poikkeustilanteissa. Minä haluan kuitenkin viitata siihen, että meillä on väestön toimeentulon ja maan talouselämän turvaamisesta poikkeusoloissa säädetty laki. Meillä on varmuusvarastointilaki. Meillä on hintavalvontalaki. Meillä on valuuttalaki, väestönsuojelulaki. Meillä on työvelvollisuuslaki, tosin vanha, niin kuin täällä on todettu. On eräitä muitakin lakeja, jotka antavat viranomaisille toimintavaltuudet sotaa lievemmissä poikkeusoloissa. Siis nyt korostan: sotaa lievemmissä poikkeusoloissa, koska kritiikkini pääkohde on valmiustilalaki.

Sitä paitsi tietenkin eduskunnalla olisi ollut se mahdollisuus, että olisi suuntauduttu nykyisin voimassa olevien lakien täydentämiseen tai erityislakien säätämiseen ja sitä kautta asia ratkaistu tai yhdistetty kaikki yhteen lakiin, esimerkiksi puolustustilalakiin.

Ed. Stenius-Kaukonen nosti esiin täällä sellaisen kysymyksen, joka on tärkeä, ja niin

kuin hänen puheenvuorostaan ilmeni, puolustusasiainvaliokunnan jäsenenä totean, että ei ole puolustusasiainvaliokunnalle annettu tätä asiaa koskevaa tietoa. Minä en tästä ainakaan syyttäisi valiokuntaa, eikä niin tehnyt myöskään ed. Stenius-Kaukonen. Sen sijaan ihmettelen, miksi ei puolustusministeriöstä, jos tämä koski puolustustilalakia niin kuin ymmärsin, tai esimerkiksi oikeusministeriöstä tällaista käsitystä ole saatettu lain käsittelyvaiheiden aikana valiokunnan tietoon. Kysymys on kuitenkin, kuten ed. Stenius-Kaukonen osoitti, YK:n ihmisoikeuskomiteassa tapahtuneesta asioiden käsittelystä, jossa on todettu nimenomaan turvasäilöasia kyseenalaiseksi YK:n hyväksymien ihmisoikeuksien kannalta.

Jos, kuten ed. Stenius-Kaukonen ilmoitti, Suomen edustaja on luvannut saattaa tämän asian viranomaisen tietoon Suomessa ja pitänyt tarpeellisenä tämän kohdan uudelleen harkintaa, niin mielestäni tämä laiminlyönti, joka näyttää tältä osin tapahtuneen, on vakava asia, jota ei voida jättää pelkäämään nyt käytettyjen parin puheenvuoron varaan. Se vastaus, jonka puolustusasiainvaliokunnan puheenjohtaja asiassa antoi, ei tietenkään voinutkaan sisältää tämän asian osalta toistaiseksi muuta, koska valiokunta ei siitä tiedä.

Ed. Stenius-Kaukonen totesi vasemmistoliiton vastustavan valmiustilalakeja. Sehän näkyy valiokunnan mietintöön liitetystä vastalauseesta, jossa esitämme lain hylkäämistä. Mitä tulee puolustustilalakiin, niin olemme luonnollisesti vanhan, kelvottoman sotatilan hylkäämisen kannalla, siitä ei voi kenelläkään olla epäselvyyttä. Sen sijaan voidaan asettaa kyseenalaiseksi puolustustilalain sisältö. Niin kuin puolustusasiainvaliokunnan mietintöön liitetystä vastalauseesta ja myös perustuslakivaliokunnan ja sosiaalivaliokunnan lausuntoihin liitetystä vastalauseista ilmenee, vasemmistoliiton kansanedustajilla on tämän lain sisältöön nähden lukuisia huomautuksia ja monia muutosehdotuksia, ja varmasti toisen käsittelyn jälkeen voidaan arvioida siinä tilanteessa tähän lakiin suhtautumista. En lähde tässä yhteydessä toistamaan sitä, mitä on näihin vastalauseisiin kirjoitettu.

Herra puhemies! Lopuksi muutama sana käsittelytavasta, jota eräät edustajat ovat ehtineet jo käsitellä. Kun eduskunta piti

lyhyen talviloman ja puolustusasiainvaliokunta oli kokoontumassa, niin ennen sitä julkisuudessa alkoi esiintyä sellaisia väitteitä, että jollakin taholla hallituksen piirissä ja virkamiestaholla kiirehditään lain käsittelyä. Sai sen käsityksen, että jostakin valiokunnan ulkopuolelta tällainen kiirehtimisvaatimus tulee.

Kuten ed. Joenpalo jo kertoi, valiokunnan kokoontuessa 17 päivänä tammikuuta ilmeni, että valiokunnan mietintöön oli kirjattu valmiuslain osalta ehdotus lain julistamisesta kiireelliseksi. Tästähän johtui se, että haluttiin saada tietää hallituksen kanta. Oli jo siis kerrottu, että hallitus on sitä mieltä, että sen pitää olla kiireellinen. Nyt valiokunnan puheenjohtaja on toistanut puolustusministerin esittämän näkökannan 18 päivänä tammikuuta, siis huomattavasti sen jälkeen, kun valiokunnan mietintöluonnos oli jo kirjoitettu ja lehdissä oli ollut tietoja kiirehtimisestä. En lähde yksityiskohtiin pidemmälle.

Tähän asiaan sisältyy sellaisia menettelytapoja, joita en melkein 23 vuotta eduskunnassa olleena ole aikaisemmin havainnut. Haluan tässä todeta, että ehkä olen vanhojen tapojen orja tässä talossa enkä ymmärrä kaikkia tällaisia uusia muotoja, joissa tiedotusvälineiden avulla yritetään vaikuttaa valiokuntaan. Annetaan käsityksiä siitä, että ministerit ovat näin vaatineet. Sitten kun ministeri tulee lausumaan mielipiteensä, niin ministeri sanoo, että kun te täällä olette synnyttäneet ajatuksen lain kiirehtimisestä, hän nyt lausuu hallituksen puolesta näin ja näin. Tässä on sellaista outoa menettelyä, jota toivoakseni ei eduskunnassa jatkossa tule tapahtumaan. Tai sovitaan sitten tällaisista uusista menettelytavoista.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laine ei tiedä, mikä on kapina. Poliisitermejä käyttäen se on tapahtuma, jossa väkijoukko väkivallalla tai väkivallalla uhaten pyrkii syrjäyttämään yhteiskuntajärjestyksen. Siinä on tiettyjä muitakin sääntöjä, mutta tämä on keskeinen ja varmasti ed. Laineikin Suomen historiaa lukieneena tietää tällaisia tapauksia, oikeutettuja tai ei-oikeutettuja, aikanaan.

Ihmettelen yhtä asiaa, kun kuuntelen ed. Laineen ja yleensä vasemmistolaisten puhetta. Kommunistit olivat kovia sotilaita sodan aikana ja he puolustivat maataan aivan yhtä

hyvin kuin porvaritkin. En tiedä yhtään kommunistia käpykaartissa, isojen talojen isäntiä kyllä tiedän, kaikki kunnia kommunisteille. Mutta kun kuuntelee heidän puheitaan tänä päivänä, ihmettelen, että siihen ei ole koskaan tullut selvää vastausta, haluatko te, että tätä maata puolustetaan ulkopuolelta tulevaa väkivaltaista hyökkäystä vastaan vai ei. En ole yhtään kertaa takin käännönkään jälkeen entisten kommunistien, nykyisten vasemmistolaisten taholta kuullut sellaisia puheenvuoroja, joissa olisi pienikään vivahdus halua puolustaa isänmaata. Olisi mukava joskus ed. Laineelta kuulla eduskunnan puhujakorokkeelta, onko teillä sellainen halu ja miten se on mahdollista, jos emme siihen tiettyjen lakien ja tiettyjen valmistelujen kautta hae valmiutta.

Eri asia on tämän asian kiireellisyys. Meidän emme kannata sen kiireellisyyttä. Puhun nyt yleisesti.

Ed. Lamminen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Terävänä huomioitsijana ja ahkerana työntekijänä tunnettu ed. Laine siteeraa henkilöitä, jotka ovat huolissaan valmiuslain tietyistä kohdista. Voin nyt, ed. Laine, ilmoittaa, että ilmeisesti he kuuluvat siihen joukkoon, jotka käyttävät lyhennystä KTP. Se ei ole Kotkan Työväen Palloilijat, vaan Kommunistinen Työväen Puolue. Vielä tällä hetkellä tämä joukko ei ole huolissaan esimerkiksi Baltian tilanteesta, vaan se ilmoittaa, että ei ole vielä tarpeeksi näyttöä, että Baltiassa sorretaan ihmisiä ja siellä ihmisoikeudet on poljettu kadun kivetykselle. He ilmoittavat vain, että agitaattorit ja melakoitsijat ovat työntäneet viattomia ihmisiä tankkien eteen. Tämä on se KTP. Yhdyn tuohon, mitä ed. Aittoniemi äsken kysyi. Täällä ei saa kysyä, mutta täytyy vain tiedustella itseltään: Mitä te tahdotte?

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Aittoniemelle: Nythän ei olekaan kysymys siitä, miten suhtaudutaan Suomen puolustamiseen. Esimerkiksi armeijaan astumisesta säädetään asevelvollisuuslaissa. Tässä on kysymys nyt puolustustila- ja valmiustilalaista, jotka eivät liity siihen puheenvuoroon, jonka ed. Aittoniemi käytti, eivätkä vähimmässäkään määrin siihen, mistä ed. Lamminen puhui. Jos hän todella halusi minun toistavan, ketkä ne

lausunnon antajat olivat, joihin viittasin, niin ne ovat sosialidemokraattinen naisliitto ja Sadankomitea. Mainitsin vielä puheenjohtajaksi Erkki Tuomiojan ja viittasin apulaisprofessori Risto Santin lausuntoon ja Rauhapuolustajien lausuntoon ja lukuisiin muihin yhteisöihin. Kyllä voin luetteloa jatkaa toisessa yhteydessä.

Ed. Jouppila: Herra puhemies! Valmiuslaki antaa valtioneuvostolle mahdollisuuden jo sotatilaa lievemmissä poikkeusoloissa ryhtyä kansalaisten turvallisuuden kannalta tarvittaviin toimenpiteisiin mm. työvoiman käyttöönoton ja varaamisen suhteen. Lähestyn asiaa nyt puheenvuorossani naisnäkökulmasta, sillä maanpuolustusvelvoite jo tänä päivänä perustuslain mukaan kuuluu myös naisille. Tällä hetkellä kuitenkin meillä ei valtiovallalla ole sotatilaa lievemmissä tilanteissa mitään mahdollisuutta ottaa naisia näihin tehtäviin. Senpä takia on hyvä, että valmiustilalaki tulee voimaan, koska meillä on sotatilaa lievempiä uhkia ja poikkeustiloja maailmassa monia vaanimassa. Viittaan ydinvoimakatastrofeihin ja tällä hetkellä nimenomaan kriisitilanteisiin, jotka johtuvat Persianlahden ja Baltian tilanteesta.

Naisilla ei kuitenkaan meillä Suomessa ole minkäänlaista järjestettyä koulutusta ja heillä on hyvin huono tieto niistä velvollisuuksista, jotka heitä poikkeusoloissa koskisivat. Niinpä on hyvä, että puolustusasiainvaliokunta onkin paneutunut tähän asiaan ja kuullut naisjärjestöjä asian johdosta ja on mietinnössään edellyttänyt, että lain 40 §:ssä mainitut viranomaiset huolehtivat erityisesti tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta, varauksesta ilmoittamisesta varatulle ja varatun henkilöstön kouluttamisesta poikkeusolojen tehtäviä varten. Varaamisen ja koulutuksen yhteydessä on huolehdittava siitä, että molempia sukupuolia kohdellaan tasa-arvoisesti.

Nyt on ensimmäisen kerran konkreettisesti mahdollista, että myös naisille tarvittava koulutus järjestetään. Meillähän jo siviilissä naiset huolehtivat hyvin suurelta osin niistä tehtävistä, joita esimerkiksi väestönsuojelutilanteissa joudutaan hoidon ja huollon osalta suorittamaan. Myös kriisitilanteissa viestintä, kuljetus jne. tulisivat todennäköisesti naisille, kuten ne olivat viime sodankin aikana. Tällä hetkellä naiset ovat edellisiin sukupolviin verrattuna huonommassa asemassa, koska

meillä ei minkään järjestön taholta ole tätä asiaa järjestetty. Niinpä katson, että valiokunnan ponsimuodossa oleva edellytys olkoonkin sitten kimmokkeena sille, että todella saadaan tämä asia kuntoon. Tästä on viime aikoina hyvin monissa eri yhteyksissä puhuttu ja myös naisten järjestöjen keskuudessa tämä asia on otettu esille.

Mielestäni jos tätä asiaa ei järjestetä, niin se on silloin noin 50 prosentin väestöstä jättämistä turvattomaan tilaan ja myös välillisesti lasten, huollettavien, vammaisten, vanhusten jättämistä turvattomaan tilaan, koska ihmisellä täytyy olla tietoa, miten erilaisissa poikkeusolosuhteissa suojautuu itse ja suojelee muita ja hoitaa ne velvoitteet, mitkä hänelle viranomaisten taholta näissä tilanteissa kuuluvat.

Olen toisaalta sitä mieltä, että tämä laki on hyvin tarpeellinen. On hyvä, että asia saadaan korjatuksi, sitä on valmisteltu jo kauan. Näkisin myös, että laki olisi hyvä kiireellisesti säätää.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Ensimmäinen käsittely on kaiketi sen kaltainen, että tässä voi puhua yleisesti. Toisessa ja kolmannessa käsittelyssä ehkä voi puhua täsmällisemmin, jos niin haluaa. Olen ollut tuon valiokunnan jäsenenä käsittelemässä lakia ja erinäisistä syistä olen tullut siihen tulokseen, että sen normaali säätämisyjärjestys on oikea. Sitä ei siis mielestäni tarvitse yrittää julistaa kiireelliseksi.

Valiokunnassa kyllä käsitelimme suhteellisen paljon mielestäni myös maailmanpoliittista tilannetta. Minä ainakin ymmärsin tilanteen sellaiseksi, että meidän oli hyvin vaikea asiasta keskustella. Jollakin tavoin tuntui kuin sanat loppuisivat. Me emme niillä sanoilla, joita me käytimme, ymmärtääkseni oikein päässeet sellaiseen keskusteluun kuin maailmantilanne nyt edellyttäisi. Uskon, että me emme poikkea tässä suhteessa kansalaisista, tavallisista ihmisistä, ollenkaan, vaan ihmisillä on aivan saman tyyppinen tilanne kuin meillä.

Olen syksyn aikana ja myös akuutin kriisin aikana omassa kotikaupungissani vetänyt — en kansanedustajan ominaisuudessa, vaan muuten — sellaisia keskusteluryhmiä, joiden yleisaihe on ”maailmassa kuohuu”. Olen huomannut, että ihmiset toimivat ja puhuvat juuri tällä tavoin: peläten, hakien sanoja ja

yrittäen hahmottaa, mutta puheesta ei ole tullut mitään. Vähitellen, kun on luovuttu sellaisista yleisistä tai tiedotusvälineiden luomista kehityskuluista puhumalla omista tunnoista on päästy keskusteluissa sellaisiin tuloksiin, että ihmiset ovat ymmärtääkseni ja minulle sen myös sanoen lähteneet keventyneinä pois. Ajattelen, että meille kansanedustajille olisi myös hyvä tämän tyyppisessä tilanteessa, joka meitä luultavasti aika tavalla sekä tiedostettuna että tiedostamattomana ahdistaa, jos olisi sellaisia foorumeita, joissa me voisimme mihinkään intressiin liittymättä pohtia näitä asioita ja puhua asioista niin kuin se meistä tuntuu.

Meillä on erilaisia ajatuksia ja erilaisia pelkoja. Minun pelkoni ovat tämän kaltaisia: Minä pelkään, että me olemme tajunnassamme, ajatuksissamme siirtyneet jo sodan puolelle. Sellaiset ajatukset, jotka vielä joskus olivat itsestäänselviä, että rauhalla ei ole vaihtoehtoja, ovat jäämässä kuriositeeteiksi tai yleisen hymistelyn kohteeksi. Täytyy muistaa, että lause ”rauhalla ei ole vaihtoehtoja” tai rauhan ajattelu yleensä sekä rauhan puolesta toimiminen eivät ole epärealistisia. Jos olemme siirtymässä ajatuksissamme sodan puolelle, pitäisin sitä äärimmäisen vaarallisena, koska se on sen kaltainen asenne, josta kenties sikiää mitä tahansa. Siitä syystä olisi äärimmäisen tärkeää, että pystyisimme tiedostamaan, minkälaisia ajatusvirtoja tai painopisteitä meissä itsessämme tässä suhteessa, sodan ja rauhan kysymyksissä, vallitsee. Olemmeko me jollakin tavoin ajatuksissamme siirtymässä nyt johonkin? Tätä minä pidän äärimmäisen tärkeänä.

Jos ajattelemme esimerkiksi akuuttia kriisiä — siis ei puhuta enää kriisistä, vaan puhutaan sodasta Persianlahdella — niin sodasta puhuttaessa sotaan liittyy sellaisia demonisia piirteitä, että mitä enemmän siitä puhuu, sitä enemmän se ikään kuin vetää mukaansa. Tämä ei ole minun ajatukseni, vaan joidenkin minua viisaampien ajatus, jotka sanovat, että sotaan liittyy aina myös sellaisia piirteitä, että se viehättää ihmisiä. Muistan kyllä niitä sanontoja esimerkiksi ennen kuin näitä tapahtumia alkoi vyöryä eteemme, kun jotkut sanoivat, että ”tulis edes sota”, mikä merkitsee sitä, että maailmassa alkaisi jotakin tapahtua. Nyt me olemme sen asian keskellä emmekä tiedä, mitä tästä kaikesta tulee. Sen me luultavasti

jokainen tiedämme, että toivon mukaan Persianlahden sota, joka siis ei ole hyväksyttävissä, menee mahdollisimman nopeasti ohi. Mutta maailmantilanne sen jälkeen, kun se on mennyt ohi, on rauhattomampi kuin ennen sitä. Siitä syystä ei ainoastaan lainsäädännöllisesti tällä tavoin kuin nyt teemme vaan ajatuksellisesti ja ideologisesti olisi tutkittava, mitä maailmassa tapahtuu ja edelleen myös sitä merkillistä asiaa, mikä ihmisen mieli, ihmisen sisin, ihminen itsessään oikeastaan on.

Kun ed. Paloheimo käytti erinomaisen puheenvuoronsa, hän pohti näitä asioita ja sanoi, että toisessa käsittelyssä hän tulee puhumaan enemmänkin ekologisista kriiseistä, jotka tulevat jäsittämään tätä maailmaa. Meidän olisi ymmärrettävä, että ekologiset kriisit, siis ne ympäristötuhot, jotka maailmassa tällä hetkellä ovat, ovat ihmisen mielestä lähtöisin. Ne ovat ihmisestä syntyneitä. Siitä syystä se pohdiskelu, joka kohdistuu ihmiseen sinänsä, saisi olla meillä jatkuvan askartelun kohteena.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vuoristo sanoi äskeisessä puheenvuorossa mm. seuraavaa: "Olemme jo siirtyneet sodan puolelle."

Totean omasta puolestani, että tämä totuus on tullut tänään tämän keskustelun aikana erittäin selvästi esiin tässä Suomen eduskunnassa. Olen syvästi huolestunut siitä, että näissä puheenvuoroissa juuri sodan puolelle siirtyminen on niin selvästi esillä.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vuoriston anti tämän lain sisältöön ja syntymiseen on valiokuntakäsittelyn aikana ollut varsin vähäistä. Tuntuikin kuin hän nyt vasta heräisi spekuloidaan tämän lain syvällisiä totuuksia, kun olemme jo vaiheessa, jolloin lain sisältöön ei enää valiokuntakäsittelyssä voi vaikuttaa. Tosin ed. Vuoristo valiokuntakäsittelyn yhteydessä oli myös huolissaan tämänhetkisestä tilanteesta ja olisi halunnut saattaa tämän lain voimaan ilman sen kiireelliseksi julistamista, mikä tietenkin on ihan mahdotonta. Hän olisi halunnut sen voimaan maaliskuun 1 päivänä.

Kun nyt tulee esille se, että olemme ajatuksissamme siirtyneet sodan puolelle, mielestäni tämä sanonta, jos mikä, herättää

ihmisissä pelkoa ja huolta. Minä olisin jättänyt sen kokonaan sanomatta. Pyytäisin, että ed. Vuoristo valiokunnan varsinaisena jäsenenä vielä kerran lukisi, mitä valmiuslaki tarkoittaa. Minun mieleeni se tuo ennen muuta turvallisuutta enemmän kuin turvatomuutta.

Haluan lopuksi vielä korostaa sitä, että ei tähän asiaan liity mitään dramatiikkaa, vaan kysymys on luontevasti nykytilanteeseen kuuluvasta varautumistoimenpiteestä, joka lainsäädäntö meiltä kokonaan puuttuu. Siinä uskon olevani ketään pelottelematta aivan oikeassa.

Ed. Männistö: Herra puhemies! Voimassa olevan sotatilalain on määrä astua voimaan tasavallan presidentin julistuksella. Tässä suhteessa puolustustilalaki ei tuo mitään olennaista uutta, sillä toimeenpanovaltaa edustavalle hallitukselle annetaan tässä esityksessä vastaava oikeus tulkita sodan todennäköisyyttä tai sitä, milloin maa on ajautumassa kapinaan.

On myös kysyttävä, mikä on kapina. Täällä annettu vastaus ei ollut tyydyttävä. Tai mikä voisi olla sellainen kansalaisten elämää uhkaava hätätila, jota voitaisiin nimittää kapinaksi?

Asetus puolustustilasta olisi voimassa enintään kolme kuukautta, ja se olisi saatettava eduskunnan käsiteltäväksi ja kumottava, jos eduskunta niin päättää. Puolustustilaa voitaisiin jatkaa asetuksella enintään vuoden kerrallaan. Eli kenraalien ja hallituksen mieleen ei ole mahtunut sellainen ajatus, että eduskunta saattaisi itse kyetä pohtimaan, milloin maa on sodan kynnyksellä ja mihin silloin on ryhdyttävä.

Kummastusta herättää myös poikkeusvaltuuksien jatkamista koskevan päätöksen pitkä aika, eli jatkamisvaltuus voitaisiin ulottaa enimmillään kokonaiseksi vuodeksi. Kokonainen vuosi hallituksen ja sodanjohdon valankäyttöä ilman eduskunnan myötävaikutusta jopa uhalla, että eduskunta voidaan hajottaa tuona aikana, on mielestämme liian pitkä aika. Liian pitkä aika se on siksi, että puolustustila oikeuttaa syvällisiin kansalaisoikeuksien rajoituksiin.

Persianlahden sotaa käsittelevä amerikkalainen tv-tiedotus ja Baltian tapahtumat Neuvostoliitossa ovat varoittavia esimerkkejä siitä, millaiseksi sodan ajan tiedonvälitys sota-

sensuurin kourissa muodostuu. Sotaa käsitellään ensinmainitussa esimerkissä tv-viihteen keinoin puhtaana ja harmittomana. Sota oikeutetaan YK:n päätöslauselmalla, siis juridisilla argumenteilla, ja amerikkalainen sodanjohdolle alistettu tiedonvälitys toistaa tätä ympäri maailman. CNN-yhtiön lähetyksissä ei näytetä sodan uhreja, ja liittokunnan johtajat käyttävät tätä mediaa suoraan omien päivittäisten tiedotteidensa jakamiseen.

Neuvostoliiton presidentti Mihail Gorbatsšov vaati äskettäin parlamenttia jäädyttämään tilapäisesti uuden lehdistölain, jonka tarkoituksena on sananvapauden lisääminen. Vaatimustaan Gorbatsšov perusteli objektiivisuuden puolustamisella. Tietävästi uutistoimisto Tass on jo aloittanut paluun vanhaan puoluejohtoiseen lehdistöpolitiikkaan, jonka tärkein tehtävä on valtaikäyttävien politiikan oikeuttaminen keinoista riippumatta. Tiedonvälitykseltä vaaditaan objektiivista asennetta sisäasiainministeriön erikoisjoukkojen suvereeniin väkivallankäyttöön Baltian maissa.

Nämä ovat esimerkkejä, joiden tuloksia pitäisi arvioida myös puolustustilalain lehdistö- ja tiedotussensuurisäännösten kohdalla. Jos puolustustilalain 14 §:ää joskus sovelletaan, on yhdentekevää se, millaiset omistussuhteet Suomen tiedotusvälineistössä tuolloin vallitsevat. Sodan johto määrittelee salassa pidettävät tiedot ja oikeat aiheet, joista tiedottajien on syytä olla perillä, jotta he eivät syyllistyisi esityksen 13 §:ssä tarkoitettujen tietojen luvattomaan julkistamiseen.

Tärkeätä tämä olisi myös siksi, ettei yksittäinen tiedotusväline joutuisi esityksen 14 §:ssä tarkoitettujen sensuuritoimenpiteiden kohteeksi. Pistesensuuri mahdollistaa sensorin puuttumisen yksittäisen radio- tai tv-lähetyksen sisältöön, ja se oikeuttaa sensorin puuttumaan erityistarkkailussa olevan toimittajan tai tiedonvälittäjän ohjelmaan tai artikkeliin. Jopa ohjelman kuluessa voidaan tiedonvälitys keskeyttää.

Esityksen 13 ja 14 §:ään on rakennettu sensuurin uhka, jolla halutaan luoda tiedonvälityksen itesensuurijärjestelmä puolustustilan oloissa. Meidän mielestämme tiedonvälityksen vapaa kulku on tärkeimpiä välineitä, joiden avulla kansalaiset voivat luoda oikean kuvan sodan kulusta, sen uhreista, ja näiden tietojen avulla he voivat myöskin itse arvioida poliittisen johdon toimintaa ja tarkistaa

kantaansa, onko se sodan vai rauhan puolesta. Vapaa tiedonvälitys on myös keino välttää sotaan liittyvän psykologisen sumutuksen muotoja. Mielestäni kansalaisten oma turvallisuus edellyttää mahdollisimman vapaan tiedonvälityksen jatkumista sodankin olosuhteissa.

On aika surullista, että keskustelun kuluesa vertailukohdaksi haetaan viime sodan aikana sovellettu sotatilalaki, sillä Suomessa käytössä olleet kansalaisoikeuksien rajoitukset olivat yksi syy siihen, ettei maassamme voinut muodostua yleistä mielipidettä, joka olisi selkeästi asettunut vastustamaan sodanjohdon pyrkimyksiä yhteistyöhön saksalaisten kanssa hyökkäyssuunnitelmassa. Olisi historian törkeää vääristelyä väittää, että Suomen kansa valitsi maansa liittolaiseksi Saksan sotavoimat. Kysymys sodan aloittamisesta tai välirauhan jatkumisesta Suomen ja Neuvostoliiton välillä ei ollut asia, josta suomalaiset olisivat voineet muodostaa mielipidettä tai josta edes suomalaiset tiedotusvälineet olisivat voineet antaa tarpeellista tietoa mielipiteen muodostamiseksi.

Puolustustilalain kokonaisajatus on valvontakäytön keskittäminen ja poikkeusvaltuuksien laajalle ulottuvat vaikutukset kansalaisten perusoikeuksiin. Turvasäilöön komennettaiisiin esityksen mukaan entisten rikollisten lisäksi sellaiset epäilyttävät henkilöt, joiden poliisivoimat ja maan sisäisestä turvallisuudesta vastaavat viranomaiset epäilisivät vastaisuudessa aiheuttavan vaaraa maan sotilaallisille toimenpiteille.

Jos rouva puolustusministeri olisi paikalla, olisin esittänyt hänelle kysymyksen, mutta ehkä hallituspuolueiden edustajista joku voi vastata kysymykseeni. Ketkä olisivat ne henkilöt, jotka voitaisiin sulkea turvasäilöön sillä perusteella, että heidän voitaisiin muuten pätevin perustein epäillä todennäköisesti — siis epäillä todennäköisesti — syyllistyvän valtiopetokseen, maanpetokseen tai muuhun sellaiseen rikokseen, joka on omiaan vahingoittamaan tai vaarantamaan valtakunnan puolustusta tai sen turvallisuutta? Rouva puolustusministeri on tiedotusvälineissä korostanut sitä, että valmiuslakien säätäminen on kansalaisten perusoikeuksien suojaamisen vuoksi tärkeää. Keitä ovat ne henkilöt, joiden perusoikeuksia kuitenkin voidaan pelkän epäilyn perusteella turvasäilöön ottamisella loukata?

Esityksen mukaan poliisipiirin päällikön, poliisitarkastajan, suojelupoliisin päällikön tai poliisiylijohtajan vaatimuksesta voitaisiin tällainen henkilö, kuka hän sitten onkaan, määrätä otettavaksi turvasäilöön enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Asiasta tosin tekisi lopullisen päätöksen yleinen alioikeus, mutta perusteet päätökselle on niin väljästi muotoiltu, että periaatteessa kuka tahansa voisi varomattomilla mielipiteenilmaisuihillaan luoda itsestään sellaisen kuvan, että häntä voitaisiin epäillä turvallisuusintressien vaarantamisesta. (Ed. Jokinen: Siitä on kokemuksia!) — Totta.

Turvasäilösäännös on vasemmistoliiton ryhmän mielestä selvästi ihmisoikeussopimusten vastainen. Se on tullut täällä esille muissakin puheenvuoroissa. Säännös syrjäyttää kansalaisten suojan rikosoikeudenkäynnissä, sillä ketään ei voida, ei ainakaan pitäisi voida, tuomita rangaistukseen sellaisesta, josta hänet on jo tuomittu rangaistukseen. Toisaalta ketään ei voida, ei ainakaan pitäisi voida, rangaista sellaisesta, mitä hän ei ole vielä tehnyt.

Arvoisa puhemies! Niiden kriittisten puheenvuorojen pohjalta, joita eduskuntakeskustelussa on esitetty ja joita omakin puheenvuoroni edustaa, olisi hyviä aineksia korjata käsittelyssä olevia esityksiä tai lähettää asia uuteen valmisteluun.

Ed. Melin: Herr talman! Enligt 17 § i regeringens förslag till lag om försvarstillstånd kan statsrådet ”förplikta produktions- eller serviceinrättningar att sköta sådan produktion av förnödenheter som är nödvändig för rikets försvar samt förbjuda inrättningar att upprätthålla sådan produktion som är skadlig för den produktion av förnödenheter som är nödvändig med tanke på rikets försvar eller begränsa sådan produktion.” Med andra ord är det här fråga om långtgående förpliktelser för företagen.

En klar brist i lagförslaget är emellertid att statsrådet inte samtidigt har givits rätt att förordna om absolut förpliktelse till arbetsfred. Strejk är oförenligt med krigstillstånd. Det går inte med förnuftsargument att i lagen upphöja rätten till arbetsstrid till något heligare än själva försvaret vid fronten med livet som insats. Lagförslaget om försvarstillstånd borde i detta avseende ha rättats till under riksdagsbehandlingen i utskottet redan för

att motsvara det som det sunda förnuftet säger.

Med tanke på olika slag av kriser som kan tänkas uppstå måste landet vara rustat med en lagstiftning som kan tas i bruk vid behov. Efter årtatal av förberedelser, kommittéarbete och politiska kompromisser föreligger nu här i riksdagen två omfattande förslag till a) lag om försvarstillstånd och b) beredskapslag. Det samhälle som vi med möda, flit och kunnande i samförstånd byggt upp under den långa tiden efter andra världskriget måste vi även kunna försvara mot yttre och inre faror.

Militärvetenskapens uppfattning om det moderna kriget är att gränsen mellan fredstid och krigstid har blivit oklar och diffus. Det egentliga kriget föregås av ett slags nervkrig, under vilket man vill göra det land som är föremål för aktionen, dess hela samhälle, moget för angrepp. Det här har vi upplevt till exempel i det krig som nu pågår vid Persiska viken.

Som ekonomiska åtgärder tillgriper man handelsbegränsningar och blockader samt villkor för varuleveranser. Till de politiska verktygen hör i en sådan situation en skärping av den allmänna atmosfären, utväxlande av noter, skarpa uttalanden, nedfrysande eller avbrytande av de diplomatiska relationerna, stängning av gränserna och förhandlingsavbrott.

Militära aktioner som kommer i fråga före de egentliga krigshandlingarna är för sin del att höja beredskapen och rustningsutläggen, att inleda krigsövningar i gränstrakterna, att effektivisera underrättelseverksamheten samt sådana av väl utbildade utrustade specialtrupper utförda hänsynslösa förstörelse- och terrordåd, som också kan leda till katastrofer.

På den psykologiska krigsföringens område går man in för att försvaga motpartens försvarsvilja, underblåsa inre stridigheter och skapa en atmosfär av fruktan, i synnerhet bland civilbefolkningen för att knäcka dess moral.

Det så kallade mellanstadiet mellan djup fred och egentliga krigshandlingar kan också bli långvarigt. Ofta kan det sluta lyckligt genom att situationen löser sig. För säkerhets skull måste man emellertid bereda sig på en öppen konflikt, eftersom erfarenheten har lärt oss att inget land kan bygga sin säkerhet

enbart på traktater, internationella organisationer och utomstående hjälp. Det har bl.a. Kuwait nyligen upplevt.

För detta behövs en beredskapslagstiftning i vårt land, detta har varit en stor brist i vår försvarslagstiftning. Den hittillsvarande lagen om krigstillstånd och den kommande lagen om försvarstillstånd kan nämligen tillämpas först när ett krig håller på att bryta ut och försvarsmakten har mobiliserats. Beredskapslagen kan tillämpas också vid fredliga kriser, såsom energibrist, förhindrad import av nödvändiga råämnen och varor samt katastrofer.

I syfte att höja försvarsberedskapen ges statsrådet befogenhet att kontrollera och reglera bl.a. produktion, distribution, export, import och trafik, att begränsa vistelse och rörelse på vissa områden samt att temporärt omhänderta jord- och vattenområden, byggnader samt lokaler och lagerutrymmen. 15–69-åriga medborgare kan åläggas arbetsplikt. En arbetsförmedlingsplikt, eller som lindrigare alternativ en skyldighet att anmäla arbetsavtal, kan försättas i kraft. De förordningar som utfärdas med stöd av beredskapslagen bör behandlas av riksdagen, som i sista hand besluter huruvida de förblir i kraft. Om riksdagen inte är församlad, bör den sammankallas i skyndsam ordning.

I fråga om skydd mot terrorverksamhet föreslog beredskapslagstiftningskommittén, där jag själv var medlem, att den temporära antiterroristlag som var i kraft under Kssemötet skulle stiftas på nytt som en permanent lag. Detta ville emellertid inte justitieministeriet. I de flesta europeiska länder har man berett sig inför terrorismen. Åsikten att Finland även i framtiden skall förbli ointressant för terrorismen förefaller blödd.

Herr talman! Det är inte en dag för tidigt som vi för dessa lagar till behandling i riksdagen. Det är i elfte minuten inför slutet av denna riksdagsperiod. Jag vill erinra om att det här har varit ett mycket långtvarigt arbete. Jag satt själv i den här kommittén, som förberedde beredskapslagstiftningen. Kommer ihåg att den kommittén arbetade redan 1977.

Ed. Uitto: Herra puhemies! Ed. Mänistö äskeysessä puheenvuorossaan toi jo esille asioita, mitä minäkin aion vielä tarkastella. Kyse on puolustustilalain 8 ja 9 §:stä,

jotka tarkoittavat sitä, että henkilö, joka ei ole kansanedustaja, voidaan määrätä asumaan tietyllä paikkakunnalla tai muuttamaan tietyltä paikkakunnalta. Tämä voi tapahtua poliisipiirin päällikön määräyksestä ja tahdosta. 9 § lähtee siitä, että mikäli oletetaan, että nämä toimet eivät riitä tämän henkilön silmälläpitoon, niin hänet voidaan, niin kuin ed. Mänistökin kuvasi, poliisipiirin päällikön, poliisitarkastajan, suojelupoliisin päällikön tai poliisiylijohtajan vaatimuksesta määrätä heti otettavaksi turvasäilöön enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Tässä syntyy juuri sellainen vaara, että kyseessä on mielipidevanki ja ihmisoikeudet vaarantuvat hyvin pitkälle. Siinä mielessä vasemmistoliiton ryhmähän tulee esittämään, että 9 § poistettaisiin kokonaan, jolloin yhdelläkään kansalaisella ei olisi vaaraa joutua turvasäilöön.

Sarkastisesti voidaan ajatella, että tässä nyt 50 vuodessa on tapahtunut edistystä siinä mielessä, että tuolloin oli kuusi sosialidemokraattista kansanedustajaa turvasäilössä mielipiteidensä johdosta: He vastustivat sotaa, joka oli syttymässä. Tämän lain mukaan kansanedustajia ei voida tällä tavalla kohdella. Ilmeisesti tällä tavoin ostettiin eduskunnan enemmistö hyväksymään laki, joka saattaa olla tältä osin juuri sellainen, että sitä joudutaan pikapuoliin muuttamaan, koska siinä ovat ihmisoikeudet vaarantumassa. Siinä mielessä on vähän arveluttavaa, että tällainen laki hyväksyttäisiinkään.

Mitenkään haluamatta puolustella rikollisia totean, että tässä mainitaan myös, että aikaisemmasta rikollisesta toiminnasta voidaan jo näitä rajoituksia soveltaa. Tästähän seuraa kyllä yleistä oikeuskäsitystä vastaan sotiva tilanne, että joku tuomitaan tekemästään rikoksesta ikään kuin kahteen kertaan, ja se ei voi olla oikein. Aivan lyhyesti vain toteaisin, että nämä 8 ja 9 § puolustustilalaisa ovat juuri sellaiset, jotka joudutaan ilmeisesti lähiaikoina korjaamaan.

Ed. Varpasuo: Herra puhemies! Kun olen saanut kuulla, että ed. Uitto aikaisemmassa yhteydessä on maininnut nimeni antaen väärän kuvan siitä, mistä oli kysymys, kun oli kysymys suojeluskunta- ja Lotta Svärd -järjestöistä, niin haluaisin nyt virkistää ed. Uiton muistia siitä, missä yhteydessä nämä mainitsin. Ne liittyivät puolustustila-

lain 10 §:n uuteen sanamuotoon ja nimenomaan rekisteröidyn yhdistyksen toiminnan lakkauttamiseen ja siihen, että sitten päätimme, että se menee korkeimpaan oikeuteen. Siinä yhteydessä mainitsin, että pelottavat esimerkit Suomen historiasta ovat näiden kahden edellä mainitun yhdistyksen lakkauttamisesta tavalla, joka ei ole mitenkään Suomen oikeusjärjestyksen mukainen, vaan, kuten kaikki muistamme, välirauhan sopimuksessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

9) Ehdotus puolustustilalaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 249/1989 vp.
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

10) Ehdotus laiksi luottoverolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 322
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 99.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

11) Ehdotus laiksi mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 261
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 17

Puhemies: Käsittelyn pohjana on toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelu:

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Olisi tietysti ollut kiva, jos salissa olisi ollut vähän enemmän väkeä, sen takia että ensimmäistä kertaa tämän neljän vuoden aikana aion vähän kehua hallitusta sen aikaansaannoksista. Tietysti voi olla, että sen olisi syytä tarkistaa kantaansa, mutta tässä asiassa se on tehnyt hyvää työtä.

Asia koskee mustalaisväestön asunto-oloja. Ihan muutama ajatus.

Ensinnäkin perheiden asuntojen vaihto-oikeus, joka toisen lakivaliokunnan mietinnössä mainitaan, olisi sellainen, jota vastaisuudessa tulisi vielä kehittää. Nimittäin mustalaisperheillä on sellainen ominaisuus, että ne kovin nopeassa tahdissa lisääntyvät ja sitten taas kovin nopeassa tahdissa lapset lähtee maailmalle. Näin ollen asuntojen koot ovat usein kovin epäsuhtaisia, ja siitä syystä olisi oltava perheiden välinen vaihto-oikeus joko kunnan kanssa sovittavissa tai sitten niin, että se olisi täysin vapaasti heidän keskenään hoidettavissa.

Toinen asia, joka samassa momentissa on, on tietojen saanti romaaniväestölle vapaana olevista asunnoista. Heistä kun suuri osa on lukutaidotonta, ei kovinkaan paljon hyödytä, jos kunnantalon seinässä on ilmoitus, että tällaisia asuntoja on vapaana, vaan pitäisi jollakin konstilla saada tieto sähköisellä tiedonvälityksellä romaaniväestölle.

Kolmas asia olisi se, että he voisivat ostaa vuokrallaan nämä asunnot omikseen, jotka heille on valtion rahoittamina tullut. Heidän asumisensa on yleensä sellaista, että heihin kohdistuu erilaisia paineita. Me tiedämme tämän rasistisen liikkeen, joka meillä on kovasti nousussa, ja mustalaiset helposti kokevat turvattomuutta. Siitä syystä olisi hyvä, jos heillä olisi omat asunnot. Silloin heillä

olisi myöskin parempi turva. Myöskin tiedetään se, miten mustalaisia yleensä kohdellaan naapureina, ja sen vuoksi tämä olisi hyvin tärkeää.

Sen lisäksi tätä asiaa perustelee ja puolustaa se, että asunto ja ympäristö pysyisivät varmasti huomattavasti paremmassa kunnossa, kun asunnot olisivat heidän omassa omistuksessaan.

Muilta osin, arvoisa puhemies, tämä lakiehdotus on täysin tyydyttävä ja hyvä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. P. Lahtinen mainitsi rasismi-sanan ja pidän itseäni tällaisena ”rasistisena” ylipappina, vaikka, kun sanotaan totuus, en pidä itseäni sellaisena, vaan minusta on sellainen luotu, niin haluan kyllä korjata ed. P. Lahtisen puheenvuoroa siltä osin, että suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaiset suhtautuvat varsin hyvin mustalaisväestöön eikä siihen suuntaan ole mitään rodullisia vastapaineita. Ed. P. Lahtinen tietää varsin hyvin, niin kuin mustalaiset itsekin, jopa valiokunnassa kuultuessa eräät asiantuntijat totesivat sen, että heissä on toki itsessäänkin syytä, osin silläkin tavalla, että he eivät sille mitään mahda, koska heidän kulttuurinsa on hieman erilainen, he ovat hiukan erilaisia kuin me suomalaiset. Saattaa olla, että tiettyjä jännitteitä valkolaisväestön ja mustalaisten välillä on, mutta rasismilla ei ole mitään tekemistä mustalaisväestön ja valkolaisväestön suhteissa.

Tämä asuntopuoli sellaisena kuin siitä valiokunnassa keskusteltiin ja käsiteltiin: suhtaudun myönteisesti siihen, että mustalaisväestön asunto-olot saadaan hyvään kuntoon.

Olen moneen kertaan tuonut esille sen, että myöskin mustalaiskulttuuria pitäisi vaalia ja kohdistaa entistä enemmän sille puolelle varoja sikäli, että annetaan heille mahdollisuus oman kulttuurinsa vaalimiseen, omien perinteisten ammattiensa kehittämiseen jne.

Halusin kuitenkin tämän puheenvuoron käyttää ed. P. Lahtisen kokonaan perusteetoman näkemyksen johdosta suomalaisen yhteiskunnan käsityksiä kohtaan.

Ed. P. Lahtinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siinä suhteessa ed. Aittoniemi on väärässä, että en ainakaan katsonut

puhujakorokkeelta ed. Aittoniemeä silloin, kun puhuin rasismista.

Mutta uskon, että minulla on aika läheinen yhteys mustalaisiin, ja tiedän, että se väite, jonka ed. Aittoniemi esitti, että heitä ei kohdella erilaisella haarukalla kuin muita suomalaisia, ei pidä paikkaansa. Heitä todella kohdellaan mustalaisina, ja se näkyy ravintolaelämässä, se näkyy kouluissa, ja se näkyy työn saannissa. Nämä ovat sellaisia ihmisoikeusasioita, jotka pitäisi tässä maassa saada kuntoon.

Ed. Laine: Herra puhemies! Vaikka olen ed. Aittoniemen kanssa samaa mieltä mustalaiskulttuurin ja muun sellaisen tukemisesta, tämän asian yhteydessä se ei ole esillä.

Sen sijaan haluan tässä yhteydessä todeta, että oli mielestäni aikanaan virhe aravalainsäädäntöä muutettaessa, ettei silloin otettu huomioon näitä erityisasuntoja, joista nyt on kysymys, eli ns. mustalaisasuntoja. Olen tässä asiassa kahteen eri kertaan jättänyt eduskunnalle hallituksen vastattavaksi kirjallisen eduskuntakyselyn, joista viimeisen viime syksynä. Silloin antamassaan vastauksessa ministeri Bärilund ilmoitti, että hallitus tulee antamaan sellaisen esityksen, joka pohjautuu asianomaisen työryhmän ehdotukseen. Olen myös iloinen siitä, että tämä esitys on annettu, ja näyttää siltä, että se tulee eduskunnassa hyvin yksituumaisesti hyväksytyksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

12) Ed. Sarapään lakialoite n:o 141 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 80 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 13) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva laki tulo- ja varallisuusve-

rolain 21 §:n muuttamisesta täydentää ed. Gustafssonin pari viikkoa tekemää hyvää aloitetta sekä on saman suuntainen ed. Sarapään aloitteen n:o 141 kanssa. Kaikki kolme aloitetta käsittelevät talkootyön verotusta, josta käytiin varsin pitkä keskustelu jo ed. Gustafssonin aloitteen yhteydessä. Kuten jo silloin tuli selväksi, näillä kaikilla aloitteilla on varsin laaja tuki hallitus- ja oppositio-puolueista. Omassa aloitteessani on allekirjoittajia kaikista muista puolueista paitsi ed. U. Leppäsen yhden miehen puolueesta, koska häntä en saanut kiinni mistään.

Se, että tilanne on ajautunut tähän pisteeseen, että talkootyön verotuksesta tehdään useampia lakialoitteita jotakuinkin samanlaisesti, johtuu siitä tosiasiasta, että talkootyötä ei suoranaisesti käsitellä verolainsäädännössä. Näin ollen verottajalla on ollut melko vapaa mahdollisuus käsitellä talkootyön verotusta parhaaksi katsomallaan tavalla. Tähän asti verottaja on käsitellyt talkootyötä yleishyödyllisiin yhdistyksiin nähden melko myönteisesti, se täytyy myöntää. Mutta nyt on selviä merkkejä siitä, että verottaja on muuttamassa käytäntöä. Näin ollen aikaisemmin verovapaata toimintaa ollaan tulkitsemassa verolliseksi.

Tähän liittyy myös toinen epäkohta, ja se on se, että maan eri osissa verottaja on ottanut vähän erilaisen käytännön samanlaisiin tapauksiin. Näin ei voi olla oikein, joten lainsäädäntöä tarvitaan tässä kohdassa tämentämään yleistä käytäntöä.

Käytännössä tähän verotulkinnan muutos johtaa siihen, että tällaisissa yhdistyksissä toimivat henkilöt lopettavat vapaaehtoisen työn, ellei kokonaan niin ainakin osittain. Jos ajatellaan sitä vapaaehtoista työtä, mitä erilaisissa yhdistyksissä tehdään, se on varsin mittavaa. En ihan tarkkoja summia tiedä muista vapaaehtoistyötä tekevästä aloista kuin liikunnan alasta. Liikunnan piirissä vapaaehtoisen työn arvoksi on arvioitu noin 4 miljardia markkaa. On vaikea kuvitella yhteiskunnalta löytyvän varoja tällaisen työn pyörittämiseen, jos vapaaehtoistyö — en nyt puhu niinkään talkootyöstä vaan vapaaehtoistyöstä — pitäisi korvata yhteiskunnan varoista.

Niin kuin jo totesin, kaikilla kolmella aloitteella on varsin laaja kannatus tässä salissa yli puoluerajojen. Nyt vain jää nähtäväksi, pystyykö valtiovarainvaliokunta

käyttämään tervettä järkeä asian käsittelyssä. Tietääkseni se ei ole tässäkään talossa kielletty.

Ed. Moilanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Sarapää: Herra puhemies! Kuten ed. Rauramo jo totesi, näillä lakialoitteilla pyritään samaan tavoitteeseen. Ainoastaan siksi, että ilmeisesti olemme käyttäneet eri asiantuntijoita, pykälät kohdistuvat tulo- ja varallisuusverolain eri kohtiin.

Joka tapauksessa lähtökohta on se, että verottaja on ryhtynyt eräissä kunnissa verottamaan urheiluseuroja ja muita yleishyödyllisiä yhdistyksiä talkootyöstä. Se ei ole kohtuullista senkään takia, että nyt on käymässä niin, että niiltä, jotka talkootyötä tekevät, viime kädessä tullaan perimään veroja. He itse eivät kuitenkaan saa mitään tuloa. Tosin ensimmäinen kohde ovat tietenkin urheiluseurat, joita ennakoperintälain perusteella rokotetaan.

Se, että tein lakialoitteen, johtuu siitä, että ed. Gustafssonin lakialoite kohdistuu ennakoperintälakiin. Mielestäni hyvä tavoite, joka hänen lakialoitteessaan oli kerrottu, ei tätä lakia muuttamalla olisi toteutunut. Mielestäni lakialoitteet nauttivat eduskunnan enemmistön tukea. Sen vuoksi olisi edellytettävä ja toivottava, että valtiovarainvaliokunnan verojaosto kiireellisesti käsitelisi asiat. Toivon mukaan asian yhteydessä ei mitään poliittisia paineita ja rasitteita esitettäisi vaan pyrittäisiin hyväksyttiin tavoitteeseen ja talkootyö säädettäisiin verovapaaksi.

Ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Gustafsson: Arvoisa rouva eduskunnan puhemies! Niin kuin on jo mainittu, reilu viikko sitten eduskunta kävi lähes puolitoista tuntia kestäneen laajan, hyvän keskustelun ns. talkootyön verotusasiasta. En toista enää niitä näkökohtia, jotka silloin puheenvuorossani toin esille. Minusta on erinomainen asia, että silloin tekemääni lakialoitetta on nyt täydennetty kahdella toisiaan tukevalla aloitteella. Minulla on vakaa

usko ja käsitys, että asia on lähipäivinä menossa eteenpäin. Asia on sillä tavalla, että jollei Suomen eduskunta, parlamentti, kykene tällaista asiaa saattamaan kuntoon, josta kansanedustajat laidasta laitaan ovat yhtä mieltä, silloin todella voimme katsoa peiliin ja kysyä, missä päätösvalta Suomessa on, jollei tämän laatuissa asiassa kyetä päätöksiin. Tältä osin katseet todella nyt suuntautuvat valtiovarainvaliokuntaan ja erityisesti sen verojaostoon.

Viime viikon lauantaina Tampereella eduskunnan edellinen puhemies Matti Ahde käytti mielestäni merkittävän puheenvuoron, jossa hän sivusi nyt käsillä olevaa asiaa. Ehkä historian kirjoituksen mutta nimenomaan asian merkityksen vuoksi on syytä lainata Matti Ahdetta:

”Urheilutoiminnan ylle on tullut sellaisia uhkia, jotka tulisi nopeasti poistaa, jos haluamme turvata urheiluseuratoiminnan elinvoimaisuuden myös tulevaisuuden Suomessa. Näillä uusilla uhkatekijöillä tarkoitan erityisesti verotukseen liittyviä näkökohtia, jotka monilla tavoin ovat uhkaamassa kansalais-toimintaa. Kaikkein hölmöintä on mielestäni ollut ajatus verottaa urheiluseuroja niiden tekemästä talkootyöstä. Kun liikuntalain mukaan yhteiskunta muutoinkin on ottanut vastuuta seuratoiminnan tukemisesta, tuntuisi todella tyhmältä lähteä yhteiskunnan taholta verottamaan seurojen jäsenten urheilutoiminnan hyväksi tekemää talkootyötä. Tällaista ei ole Suomessa aiemmin tapahtunut, eikä sitä pidä tapahtua nytäkään. Jos yli-innokkaiden verovirkamiesten hätiköityjen tulkintojen seurauksena tehdyt uudet linjaukset ovat nykyisen lainsäädännön puitteissa mahdollisia, lakeja tulee muuttaa siten, että virkaintoisinkin verovirkailija ymmärtää olla verottamatta sellaista toimintaa, josta hyöty koituu vain yhteiskunnan hyväksi.”

Näin puhui Matti Ahde.

Ed. Niinistö merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Muistaakseni jo silloin, kun ed. Gustafssonin allekirjoittamasta lakialoitteesta keskusteltiin, olin sitä mieltä, että ensinnäkin verotuskäytäntö pitää yhdenmukaistaa. Se on vähin, mitä voidaan vaatia.

Toisaalta pitää vapauttaa epävarmuuden tilasta sellaiset usein pienten, innokkaiden urheilupaikkakuntien hyvin menestyvät seurat, joita eivät paikkakunnan mesenaatit pysty rahoittamaan. Silloin vapaaehtoistyö on erittäin tärkeää. Sillä kerätään varoja urheiluseuran menoihin. Tämä on tärkeä asia, se on selvä, ja kannatan tätä ajatusta.

Jo silloin totesin ja totean vielä nytkin sen, että tätäkin lakia, jos lakialoitteet hyväksytään, tulevaisuudessa käytetään väärin. Mikään ei ole niin ovela kuin ihminen, ja mikään ei ole niin ovela kuin ihminen kiertämään verotusta. Nämä ovat tietysti asioita, jotka pitää aikanaan kitkeä pois, väärinkäytökset tästä verovapaudesta. Ne ovat tulevaisuuden murheita. Mutta kun täällä on nyt pelkästään nähty niin riemullisena tämän tyyppinen suuntaus, jos tällaiset lait saadaan voimaan, korostan, että myös väärinkäyttäjää löytyy ja nämä ovat monta kertaa omiaan taas aiheuttamaan sen vastareaktion, että ryhdytään lakisääteisiin toimenpiteisiin, joilla edustajien Gustafsson, Rauramo ym. lakialoitteiden tarkoittama hyöty, mikäli ne tulisivat hyväksytyiksi, kääntyy toiseen suuntaan.

Ed. Lamminen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä aikaisemmin pidettyihin puheisiin asian kohdalta. Olen myös samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi, että lakia käytetään väärin. Mutta minun käsittääkseni se on kuitenkin pieni ongelma asiassa, ja porsaanreiät voidaan tukkia.

Kun kentällä on seurannut asiaa, on ihmetelty todella sitä, kuinka voi verottaja olla niin tyly urheiluseuroja kohtaan. Esimerkiksi pieni urheiluseura, joka todella tekee pyyteetöntä kasvatustyötä, ainoa paikkakunnalla, kokoaa paperia tai jotakin muuta talkootyönä. Esimerkiksi oli järjestysmiehinä kymmenen henkilöä eräässä tilaisuudessa. Jokaiselle tilaisuudessa työtä tehneelle makäistiin jälkiverotuksessa tuntuvat verot, ja he eivät tästä saaneet mitään muuta kuin sen ilon, että olivat tilaisuudessa seisomassa monta tuntia kahtena eri päivänä.

Se panee tietysti tavallisen kansalaisen miettimään, onko tässä enää mitään järkeä. Täytyy sanoa, että tietysti hölmöys on hui-pussaan ja tapetaan pyyteetön talkootyö, joka entisaikaan oli todella se yhteisvoima, joka piti kyliä pystyssä.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Koska ministeri Puolanne ei ole ymmärtänyt eduskunnassa laajasti ilmenevää tahtoa vapauttaa talkootyö verotuksesta — minä viittaen maininnalla ministeri Puolanteesta niihin vastauksiin, jotka ministeri on antanut kansanedustajien kirjallisiin eduskuntakyselyihin — mielestäni on todella välttämätöntä, että eduskunta nyt, vaikkapa esitettyjen lakialoitteiden hyväksymisen muodossa, toistaa myönteisen kantansa talkootyön verottamisen lopettamiseen.

Olen tämän käsitykseni ilmaissut ed. Gustafssonin lakialoitteen käsittelyn yhteydessä ja myös eduskuntakyselyn esittämisen yhteydessä. Nyt vain haluan toistaa tämän aikaisemman mielipiteeni ja yhtyä samalla siihen käsitykseen, että myös ed. Sarapään ja ed. Rauramon lakialoitteet pitäisi käsitellä nopeasti ja myönteisesti.

Ed. Heikkinen: Arvoisa puhemies! Kaikki nyt esillä olleet lakialoitteet tähtäävät hyvin oikeaan ja tärkeään ratkaisuun. Nämä lakialoitteet ovat kaikki kannatettavia, ja ne käsittääkseni tähtäävät samaan lopputulokseen, vaikka ovatkin sisällöltään vähän erilaisia.

Asiassa on käsitykseni mukaan nyt kokoomus hyvin avainasemassa. Valitettavasti veroministeri Puolanne on jatkuvasti ollut tukemassa sitä verotusta kiristävää käytäntöä, johon on viitattu. Hänhän on vastannut lukuisiin kirjallisiin eduskuntakyselyihin ja ollut tukemassa kiristävää verotuskäytäntöä.

On toivottavaa, että kokoomuksen edustajat ja eduskuntaryhmä pystyisivät nyt vaikuttamaan nimenomaan verojaoston puheenjohtajaan Kimmo Sasiin, että hän ottaisi asian nopeasti käsiteltäväksi ja että asia käsiteltäisiin ja saatettaisiin myönteiseen ratkaisuun vielä näillä valtiopäivillä.

Minun käsitykseni mukaan eduskunnassa vallitsee hyvin suuri yksimielisyys siitä, että asia saisi myönteisen ratkaisun, ja käsitykse-

ni mukaan myös keskusta on tätä hyvin vahvasti tukemassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

13) Ed. Rauramon ym. lakialoite n:o 142 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 21 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

14) Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 8 (HE n:o 310)

15) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 22 (HE n:o 274)

16) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 39 (HE n:o 312)

17) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 10 (HE n:o 95)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 18.25.

Täysistunto lopetetaan kello 18.14.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

